

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Spirituální poezie Rudolfa Juroleka

Rut Junová

Katedra religionistiky
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kočandrlé Bauer, Th.D.
Studijní program: Teologie
Studijní obor: Evangelická teologie

Praha 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Spirituální poezie Rudolfa Juroleka* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 3. 8. 2020

Rut Junová

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá spirituální poezií Rudolfa Juroleka z religionisticko-teologické perspektivy. Nejprve určuje kontext básnickovy poezii skrze ohraničení pojmu spirituální poezie a charakteristiku současné spirituální poezie. Poté provádí podrobnou literárně-religionistickou analýzu jednotlivých Jurolekových básnických sbírek (*Dobrovolná samota*, *Život je možný*, *Smrekový les*, *Polné vety*, *Posunok*, *Putovanie Jakuba z Rána*, *Hierografia*) se zvýšeným zájmem o spirituální témata a motivy. Následně, na základě výsledků prvních dvou předešlých kroků, určuje mystiku jako vhodný interpretační rámec pro religionisticko-teologické bádání. V ohniscích Jurolekova duchovního hledání, přírodě a poezii, rozkrývá spojitost s mystikou, jednak na tematicko-motivické úrovni skrze postavy jednotlivých světců (sv. František z Assisi, sv. Hildegarda z Bingen, Plótinos), jednak skrze jednotlivé fáze mystiky (probuzení, očištění, osvětlení). Spojitost s mystikou nachází i v samotném způsobu tvorby básníka, který z hlediska filosofie připomíná postupy Husserlovy fenomenologie. Paralelně zároveň sleduje, kde se Jurolek více blíží „imanentní“ teorii, a kde „emanační“ teorii transcendentního světa, z teologické perspektivy sleduje katafatickou a apofatickou cestu poznání Boha.

Klíčová slova

Rudolf Jurolek, básník, spirituální poezie, příroda, mystika, transcendence, imanence, Bůh

Summary

This diploma thesis deals with the spiritual poetry of Rudolf Jurolek from a religionistic-theological perspective. First, it determines the context of the poet's work through the delimitation of the concept of spiritual poetry and the characteristics of its contemporary form. The thesis then contains a detailed literary-religionistic analysis of individual Jurolek's poetry collections (*Dobrovoľná samota*, *Život je možný*, *Smrekový les*, *Polné vety*, *Posunok*, *Putovanie Jakuba z Rána*, *Hierografia*) with an increased interest in spiritual themes and motifs. Subsequently, based on the results of the first two steps, the thesis determines mysticism as a suitable interpretative framework for religionistic-theological research. Among the focal points of Jurolek's spiritual search, nature and poetry, the thesis reveals the connection with mysticism, both on a thematic-motivic level through the figures of particular saints (St. Francis of Assisi, St. Hildegard of Bingen, Plotinus) and through individual phases of mysticism (awakening, purification, enlightenment). The thesis also finds a connection with mysticism in the poet's way of writing which, from the point of view of philosophy, recalls the procedures of Husserl's phenomenology. At the same time, the thesis observes where Jurolek comes closer to the "immanent" theory, and where he is closer to the "emanation" theory of the transcendent world. This work follows from a theological perspective the cataphatic and apophatic path of knowing God.

Keywords

Rudolf Jurolek, poet, spiritual poetry, mysticism, nature, transcendence, immanence

Poděkování

Děkuji zejména Mgr. Kateřině Kočandrlé Bauer, Th.D. za vstřícné a podnětné vedení této práce. Můj vděk patří také mé rodině a Janu K. Černému za trpělivost a věrnou podporu.

Obsah

Úvod.....	10
1. Současná spirituální poezie na Slovensku	12
1.1 Užití pojmu spirituální poezie v současné české a slovenské literární vědě.....	13
1.2 Charakteristika spirituální poezie ve vztahu ke křesťanské tradici	15
1.3 Charakteristika spirituální poezie a snaha o určení typologie víry podle Jany Juhásové.....	17
1.4 Shrnutí.....	22
2. Spirituální poezie Rudolfa Juroleka	23
2.1 Život a dílo Rudolfa Juroleka.....	23
2.2 Sbírký Rudolfa Juroleka	24
2.3 Sbírký „reflexivně přírodní“	26
2.3.1 <i>Dobrovoľná samota</i> (1994).....	26
2.3.2 <i>Život je možný</i> (2007).....	30
2.3.3 <i>Smrekový les</i> (2009).....	34
2.3.4 <i>Polné vety</i> (2013).....	38
2.3.5 Sbírký „reflexivně přírodní“ – určení Jurolekovy poetiky.....	42
2.4 Sbírký „filosoficko-experimentální“	46
2.4.1 <i>Posunok</i> (1987).....	46
2.4.2 <i>Putovanie Jakuba z Rána</i> (1996).....	48
2.4.3 <i>Hierografia</i> (1999).....	56
2.4.4 Sbírký „filosoficko-experimentální“ – určení Jurolekovy poetiky..	59
2.5 Shrnutí.....	61
3. Duchovní hledání básníka Rudolfa Juroleka	63
3.1 Duchovní hledání básníka Juroleka ve spojitosti s mystikou.....	64
3.1.1 Metodologický postup.....	66
3.1.2 Teorie transcendentního světa a cesty poznání Boha	69
3.1.3 Mystická cesta	71
3.2 Příroda.....	72
3.2.1 V samotě nablízku	73
3.2.2 Pokojně a pomalu.....	78
3.2.3 Vidět viditelné a bolest z odloučení.....	79
3.2.4 Mezi dvěma světy	83
3.3 Poezie.....	86
3.3.1 Bůh Tvůrce – básník tvůrce.....	86
3.3.2 Experiment	88
3.3.3 Věčně otevřená otázka	89
3.4 Shrnutí.....	91
Závěr.....	94
Seznam literatury	97

Úvod

Rudolf Jurolek je současným slovenským básníkem, který bývá řazen mezi představitele spirituální poezie. Jurolek není básníkem velkých gest a ornamentů, jeho poezie je povětšinou „vzdušná“, dobře se čtoucí, minimalistická. Východiskem Jurolekovy poezie je svět bezprostředně blízký, svět dobře známý, svět naší každodennosti. Dějištěm jeho poezie je nejčastěji přírodní krajina, ve které se básník projevuje jako vytrvalý chodec a pozorovatel. Poezie s minimem básnických prostředků a svět, který zná každý, může vytvářet představu o Jurolekově poezii jako o poezii banální. Opak je však pravdou, alespoň podle mé vlastní čtenářské zkušenosti, banální svět uchopovaný v Jurolekově poezii se zvláštním způsobem otevírá a prozrazuje něco „hlubšího“ ze sebe a zároveň o člověku. Právě tato schopnost Jurolekovy poezie „vynášet na povrch skryté“, prozrazující zájem o duchovní sféru života, mě přivedla k myšlence zabývat se jí detailněji.

Vzhledem k zaměření mého studia, jímž je evangelická teologie, bych se ráda v této práci zabývala Jurolekovou poezií z religionisticko-teologického hlediska se zvýšeným zájmem o spirituální témata a motivy a o možné teologické reflexe v ní skryté. Uvědomuji si, že se s tímto interpretačním záměrem ocitám na „tenkém ledě“. Jazyk poezie je ze své podstaty otevřený, mnohovýznamový, báseň je „živým organismem“, věnovat se jednomu interpretačnímu rámci, znamená nutně její zúžení, někdy až destrukci. Důvody, proč jsem se rozhodla zabývat spirituální poezií z religionisticko-teologické perspektivy vychází, jednak z mé vlastní čtenářské zkušenosti, jednak ze samotného faktu, že Rudolf Jurolek je řazen mezi autory spirituální.

Přestože termín spirituální poezie doslova vybízí k interpretaci Jurolekovy poezie jakožto poezie duchovní, nechci se jím nechat uchláchnout k předčasnému výkladu. V této práci bych tak ráda postupovala následovně.

V první části práce se budu zabírat kontextem Jurolekovy poezie, pokusím se ohraničit termín spirituální poezie a určit základní charakteristické rysy spirituálních básníků. V druhé části práce se budu věnovat analýze Jurolekovy spirituální poezii samotné, postupně projdu hlavní Jurolekovy sbírky (*Dobrovoľná samota, Život je možný, Smrekový les, Poľné vety, Posunok, Putovanie Jakuba z Rána, Hierografía*) a určím kde, jak, v jakém smyslu se básník vztahuje ke spiritualitě. Ve třetí části práce na základě výsledků částí předchozích určím vhodný interpretační rámec Jurolekovy poezie pro religionisticko-teologický výklad a naplním tak hlavní záměr této práce.

Tato práce je interdisciplinární, pohybuje se mezi literární vědou, religionistikou, filosofií a systematickou teologií. V poezii Rudolfa Juroleka hledám živou zkušenost, svědectví o prožívání spirituality současného člověka, a zároveň s ní i příležitost pro oživení spirituality vlastní. Doufám, že se záměr této práce alespoň částečně podaří, a Jurolekova poezie „promluví“, otevřou se nové náhledy a odkryjí se nové horizonty, nebo se alespoň „setře prach“ z toho, co zůstalo dlouho skryté.

1. Současná spirituální poezie na Slovensku

Pojem „spirituálna poézia“¹ označuje jednu ze čtyř procesuálně-typologických tendencí současné slovenské lyriky (poézia nekonformného individualizmu, poézia súkromia, spirituálna poézia, experimentálno-dekonštruktívna poézia).² Mezi hlavní představitele současné spirituální poezie je řazen i básník Rudolf Jurolek. Ohraničení pojmu spirituální poezie činí současným literárním vědcům obtíže plynoucí ze samotného uchopení pojmu spiritualita. Na jedné straně klasický výklad pojmu spiritualita vychází z křesťanské tradice. Pojem je odvozeninou z latinského přídavného jména *spiritualis* (duchovní, vzduchový, dechový), jehož základ se nachází v podstatném jménu *spiritus* (duch, vzduch, dech). V křesťanské tradici tyto pojmy odkazují k Duchu svatému (*Spiritui Sancto*), který je vedle Otce a Syna, třetí osobou božské Trojice. Takto nahlížený pojem spiritualita zdůrazňuje vnitřní život člověka iniciovaný a proniknutý duchem Božím.³

Na straně druhé je v současnosti pojem spiritualita pojímán obecně jako „složka osobnosti, která se vytváří vnímáním posvátnosti, rozvíjí se ve vztahu k posvátnému a různými způsoby tento vztah projevuje“,⁴ tedy spiritualita je uchopena jako antropologická konstanta. V západním myšlení je posvátné protikladem světského, „to, co je ‚jiné‘ nebo ‚odjinud‘, stojí v protikladu k tomu, co je naopak ‚běžné‘ nebo ‚zdejší‘.“⁵ Záleží na člověku, jakou váhu té které skutečnosti přisuzuje, zda ji považuje za běžnou, či posvátnou.⁶ Spiritualita je spojována s vnitřním životem člověka, s jeho osobním vztahem k Posvátnu. Z toho vyplývá, že spiritualita nemusí být nutně vázána na náboženské instituce (církve). Religiozita, jakožto institucionálně orientovaná

¹ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 333.

² ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 20.

³ GOFFI, Tullio: *Slovník spirituality*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 904–905.

⁴ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 15.

⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 16.

⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 16.

víra, je pak vnímána jako podmnožina spirituality a není z tohoto termínu vylučována.⁷

Pojem spiritualita tudíž v sobě zahrnuje dva odlišné kontexty, křesťanský a obecně duchovní. Zájmem této kapitoly je prozkoumat, jakým způsobem současní literární vědci česko-slovenského okruhu užívají pojmu spirituální poezie a v jakém je vztahu současná spirituální poezie na Slovensku ke křesťanské tradici. Zároveň je v intenci této kapitoly představení základních charakteristických rysů současné spirituální poezie na Slovensku a určení typologie víry slovenských spirituálních básníků.

1.1 Užití pojmu spirituální poezie v současné české a slovenské literární vědě

V českém milieu literární vědec Karol Piorecký užívá pojmu spirituální poezie ve smyslu obecně duchovním. Na spirituální poezii pohlíží z hlediska literární vědy poetologicky, v centru jeho zájmu je lyrický subjekt a intertextualita.⁸

„Za spirituální zde považujeme tu lyriku, jejíž fikční svět je podstatnou měrou spoluformován akcentem lyrického subjektu na duchovní, religiózní sféru života. Toto duchovní zaměření subjektu nemusí určovat pouze tematiku, ale proniká hlouběji do struktury textu: například určuje komunikační perspektivu (...), formuje obrazná pojmenování (...), určuje způsob zobrazení prostoru (...).“⁹

Pojmy dříve užívané, označující duchovní literaturu v českém *milieu* byly křesťansky orientovaná literatura a katolická poezie. Piorecký poukazuje na to,

⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 25.

⁸ PIORECKÝ, Karel: Mladá spirituální poezie devadesátých let. In: *Česká literatura*, 2008, sv. 56, č. 1, s. 18.

⁹ PIORECKÝ, Karel: Mladá spirituální poezie devadesátých let. In: *Česká literatura*, 2008, sv. 56, č. 1, s. 18.

že současní mladí spirituální básníci v České republice udržují větší rozestup mezi náboženskou angažovaností (či explicitní konfesijností) a uměleckým gestem než předchozí křesťansky orientovaní básníci.¹⁰ Z tohoto důvodu volí Piorecký pojem co nejširší. Inspiraci pro označení spirituální poezie nachází v německých literárně-lexikografických příručkách, kde pojem *geistliche Dichtung* do sebe dokáže pojmut jak starou duchovní lyriku spjatou s liturgickou praxí, tak moderní poezii s výrazem obecné religiozity.¹¹ Podle germanisty a překladatele Otto. F. Besta je spirituální poezie „básnictví formované světovým názorem a životní praxí některého náboženství.“¹² Tedy v případě evropské literatury se jedná v první řadě o křesťanské náboženství.

Na Slovensku literární vědec Jaroslav Šrank určuje spirituální poezii jako jednu ze čtyř procesuálně-typologických tendencí současné slovenské lyriky.¹³ Přestože ve své knize *Individualizovaná literatúra* rozkrývá jasnou inspiraci spirituální poezie křesťanskou tradicí, stejně jako Piorecký užívá pojmu spirituální poezie ve smyslu obecně duchovním. Slovenská literární vědkyně Jana Juhásová se v přístupu k pojmu spirituální poezie snaží o komplexnost. Na začátku knihy od *Symbolu k latencii: Spirituálna téma a žánry v súčasnej slovenskej poézii* uvádí dva odlišné (výše zmíněné) kontexty termínu spiritualita – původní křesťanský kontext a kontext vycházející z osobní duchovnosti, který odmítá náboženské zdroje. To, co podle Juhásové obě tendence spojuje je „spirituální potřeba“ jako snaha přisoudit světu a vlastnímu životu smysl.¹⁴ Všichni tři zmiňovaní autoři tedy pojem spirituální poezie

¹⁰ PIORECKÝ, Karel: Mladá spirituální poezie devadesátých let. In: *Česká literatura*, 2008, sv. 56, č. 1, s. 17.

¹¹ KOHLSCHMIDT, Werner: *Reallexikon der deutschen Literaturgeschichte*. Berlin: de Gruyter, 1958, s. 540-547. cit. in: PIORECKÝ, Karel: Mladá spirituální poezie devadesátých let. In: *Česká literatura*, 2008, sv. 56, č. 1, s. 18.

¹² BEST, Otto F.: *Handbuch literarischer Fachbegriffe*. Frankfurt am Main: Fischer, 1986, s. 175. cit. in: PIORECKÝ, Karel: Mladá spirituální poezie devadesátých let. In: *Česká literatura*, 2008, sv. 56, č. 1, s. 18.

¹³ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 333.

¹⁴ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 5.

užívají v obecně duchovním smyslu, zároveň však každý z nich zohledňuje, že důležitým inspiračním zdrojem je z hlediska nábožensko-kulturního kontextu pro českou a slovenskou spirituální poezii křesťanská tradice.

1.2 Charakteristika spirituální poezie ve vztahu ke křesťanské tradici

Spirituální poezie na Slovensku vychází zejména z křesťanské tradice. Ve 20. století se projevila ve dvou hlavních obdobích. Nejprve v meziválečném období Katolické moderny, kdy jejími představiteli byli katoličtí kněží, po ruptuře způsobené persekcí totalitního politického režimu, v období od 80. let až do současnosti, kdy jejími představiteli jsou převážně laici.¹⁵ Zatímco spirituální poezie představitelů Katolické moderny byla formována katolickou konfesí, duchovní inspirace současné spirituální poezie na Slovensku je heterogenní. Kromě tradičního židovsko-křesťanského základu získává na ohlasu křesťanská mystika a heretické učení, pravoslaví, ezoterické nauky a okultismus, stejně tak východní duchovní směry, respektive jejich módní západní varianty (taoismus, hinduismus, buddhismus, zen buddhismus, New Age).¹⁶ Povaha víry současných spirituálních básníků se mění na neinstitutcionální. Básníci ve své tvorbě propojují různé paralelní či analogické náboženské a filozofické tradice, aktualizují je, přijímají do svého obzoru nové podněty, případně jiné opouští podle vlastních nároků a potřeb.¹⁷

Přes množství jiných duchovních inspiračních zdrojů zůstává křesťanská tradice pro mnohé současné spirituální autory zdrojem významným. Dokladem toho je jednak slovenská literární historie (spirituální poezie s křesťanským základem je uváděna jako jeden z nejsilnějších procesuálně-typologických

¹⁵ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 25.

¹⁶ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 341.

¹⁷ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 341.

útvary polistopadové literatury na Slovensku)¹⁸, jednak uváděná jména hlavních představitelů současné spirituální poezie v odborné literatuře, jejichž drtivá většina z křesťanské tradice vychází. Za hlavní představitele současné spirituální poezie na Slovensku čerpající zejména z křesťanské tradice jsou považováni J. Kuniak, E. J. Groch, M. Milčák, V. Kupka, P. Milčák, J. Gavurou, J. Palaščák, D. Pastirčák a Rudolf Jurolek.¹⁹²⁰

Vliv křesťanské tradice na spirituální poezii zůstává silný, prožívání a přístup k této tradici se však u jednotlivých básníků liší. Hlavním rysem spirituální poezie je individualistický charakter tvorby. Spiritualitu básníků, krom stálosti mravních postojů, charakterizuje kritická analýza, názorová tolerance a otevřenost novým podnětům. Oproti institucionální religiozitě je spiritualita básníků sjednocována více vnitřní než vnější autoritou. Spirituální básník, který je nesvázaný institucionální religiozitou, hledá autoritu uvnitř sebe.²¹ Autentické hledání vycházející z existenciální situace člověka básníky vede k otevřenosti vůči jiným myšlenkovým směrům.²²

Polistopadovou spirituální poezii Šrank dělí do třech stadií podle publikační aktivity básníků. První stadium zahrnuje první polovinu 90. let 20. století. V tomto stádiu básníci narození v 50. a 60. letech znovuobnovují linii spirituální poezie na Slovensku a začíná polistopadová renesance spirituální poezie. Ve druhém stadiu zahrnujícím druhou polovinu 90. let je spirituální poezie v útlumu, dochází k osobnímu přerodu autorů a na scénu přichází nové literární talenty narozené od 70. let dále. Třetí stadium začíná s přelomem tisíciletí a sahá až do současnosti, v tomto stadiu podle Šranka spirituální poezie znovu nabývá na síle.²³ Polistopadoví autoři již nenavazují na

¹⁸ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 338-339.

¹⁹ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 6.

²⁰ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 333-379.

²¹ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 7.

²² PASSIA, Radoslav: *Hľadanie súčasnosti*. Bratislava: Literárne info. centrum, 2014, s. 180.

²³ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 336.

Katolickou modernu, ale hledají svůj vlastní výraz. Inspiraci nachází u neo-avantgardní linie básníků 60. let, tzv. osamělých běžců (I.Štrpka, I. Laučík, P. Repka, J. Ondruš, P. Suržin). Tito básníci usilovali hlavně o překonání forem lyrické výpovědi, zdajících se jako konvenční (reflexe, proklamace, imprese).²⁴ Inspiraci hledají též v barokní mystické poezii (sv. Jan od Kříže, sv. Terezie Avilská) a u moderních duchovních autorů (W. Blake, S.-J. Perse, H. Michaux, E. Dickinsonová atd.). Za hlavní morální a literární autority považují polské metafyzické básníky (Czesław Miłosz, W. Szymborská, Zbigniew Herbert).²⁵²⁶

1.3 Charakteristika spirituální poezie a snaha o určení typologie víry podle Jany Juhásově

V knize *Od symbolu k latencii: Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poezii* se Jana Juhásová zabývá současnou spirituální poezií autorů vycházejících převážně z křesťanské tradice. V díle metafyzických autorů, zejména v eschatologické koncepci Zbigniewem Herberta, Juhásová nalézá důležité průniky s koncepty současných spirituálních básníků. Nalezené průniky pak využívá při pokusu o určení klíčových tendencí a znaků autorů spirituální poezie.²⁷ Juhásově poznatky považují za velmi přínosné pro její práci, v následujících odstavcích bych tedy ráda tyto klíčové tendence a znaky autorů spirituální poezie uvedla. Jedná se o a) eschatologické téma, b) vizuální zakoušení světa, c) hypostazovaný subjekt, d) preferenci hlediska minulosti, e) konceptuálnost poezie, f) zážitkový rozměr textů a snahu spirituálních básníků postihnout smysl věcí a dění a g) legitimitu hodnot v umění.

²⁴ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 36.

²⁵ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 340.

²⁶ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 70.

²⁷ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 70.

a) Eschatologické téma. Ústředním tématem spirituálních básníků je podle Juhásové eschatologie – „téma smrti a posledních věcí člověka“²⁸. Z hlediska systematické teologie je eschatologie jednou z disciplín teologie, která poslední věci člověka vykládá Kristovým vzkříšením. Eschatologie spirituálních básníků není takto úzce vymezená, básníci s tématem posledních věcí zápasí a nenalézají pro ně jasné odpovědi. Jsou ve stavu existenciálního nepokoje, rozpolcení mezi oslavou života a vědomím vlastní pomíjivosti.²⁹ „[J]e málo autorů, kteří by si otázky po smyslu, smrti, marnosti a věčnosti nepoložili, ba vlastně celá světová literatura už od *Eposu o Gilgamešovi* není než o těchto otázkách.“³⁰

b) Vizuální zakoušení světa. Horizontem poznávání je pro spirituální básníky dynamický svět lidské zkušenosti, transcendování tohoto světa většinou není odkrýváním jiného světa, ale spíše kontemplací, ponorem do tohoto světa lidské zkušenosti a sjednocením vlastního Já s tímto světem.³¹ Při poznávání světa se básníci soustředí zejména na jeho vizualitu (u meziválečných autorů převažoval sluchový aspekt), která má pro básníky i duchovní povahu. Snaží se o co nejjasnější vidění světa, proces nastavení optiky je pro autory klíčový. Dochází k němu pomocí soustředěnosti, pročišťování pohledu, nacházením jiných úhlů pohledu, nebo konfrontací optiky autorů s viděním dítěte, zvířete.³² „Správně nastavená optika sa miestami stáva zdrojom náhlych esenciálnych vhl'adov, stretnutím s transcenciou.“³³ Mezi autory spirituální poezie nejvíce tematizujících

²⁸ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 57.

²⁹ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 70.

³⁰ PUTNA, Martin C.: *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*, Praha: Torst, 2010, s. 32.

³¹ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 70.

³² JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 71.

³³ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 71.

účasť vizuálnych vjemů na spirituální zkušenosti patří vedle polského metafyzického básníka Czesława Miłosze, právě Rudolf Jurolek.³⁴

c) Hypostazovaný subjekt. „Jednou z metod ‚objektivnosti‘ hledání je práce s hypostazovaným subjektem jako principem odstupu.“³⁵ Hypostazovaný subjekt se staví do pozadí dění, je komentátorem, nebo je roztržěn do dialogu několika hlasů. Zabraňuje tak čtenáři ztotožňovat lyrický subjekt s autorem, díky čemuž dostává autor svobodnější prostor pro své vyjádření.³⁶ Juhásová uvádí jako jeden z příkladů vícehlasého hypostazovaného subjektu Jurolekovu sbírku *Putovanie Jakuba z Rána*, kdy je výpověď hypostazovaného subjektu rozvrstvena do hlasu dvanácti postav.

d) Preference hlediska minulosti. Básníci se v mnohém inspirojí postupy post-avantgardní poezie (fragmentárnost, juxtapozičnost, rozpořbovaná struktura básně, princip latence), přesto preferují minulostní hledisko. „Pravda, ktorá je dejinnej povahy, má v kontakte s vlastnou pamäťou kultúrnej histórie povahu archeologického odkryvania.“³⁷ Autoři za účelem odkrytí lidské přirozenosti a hledáním trvalých lidských hodnot reaktualizují postavy z řecké mytologie, bible, evropské kultury či křesťanské historie. „Viacerí básnici sa dopracúvajú k voľbe elementárnej detskej optiky, ktorá má podobu ‚druhej naivity‘ založenej na čistote srdca (E. J. Groch), bezprostrednosti (P. Milčák) či údive (R. Jurolek).“³⁸ Pro básníky je důležitá paměť a rozpomínání se ve smysle návratu, který oživuje myšlenka věčnosti jako ztraceného ráje. Básníci schopností vzpomínat zpřítomňují minulé ve vědomí.³⁹

³⁴ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 72.

³⁵ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 72.

³⁶ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 73.

³⁷ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 73.

³⁸ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 73.

³⁹ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 73.

e) Konceptuálnosť poezie. „Myšlienkové úsilie poezie je očividné, často má charakter premyslenej metódy.“⁴⁰ Konceptuálny charakter umění a poetika odstupu odpovídají polistopadovým tendencím slovenské lyriky. Juhásová v tomto bodě zmiňuje Rudolfa Juroleka, který ve své tvorbě neustále obměňuje vracející se témata, jeho styl je minimalistický, ale ne nahodilý. Jurolek tvoří konceptuálně. Podle Juhásové se jeho promyšlená metoda přibližuje metodě husserlovské fenomenologie.⁴¹

f) Zážitkový rozměr textů a snaha spirituálních básníků postihnout smysl věcí a dění. Poezii spirituálních básníků nechybí její zážitkový rozměr, texty nenabízejí jen holé myšlenkové konstrukty. „S konkrétnym sa zároveň pracuje selektívne, aby bolo usúvzťažniteľné s univerzálnou ľudskou situáciou, chce postihnúť zmysel vecí a diania.“⁴²

g) Legitimitas hodnot v umění. Etický postoj, který se dnes v některých náhledech na umění neuznává, je pro spirituální básníky významný. „Hľadanie optimálneho pohľadu nie je u spirituálnych básnikov iba záležitosťou ontológie a epistemológie, často ústi do formulovania gnómických výrokov.“⁴³ Z hlediska estetiky tyto nadčasové pravdy v poezii fungují právě tehdy, kdy jsou umenšované, či zpochybňované, bez toho, aniž by se úplně vytratila jejich platnost. Postupy, které užívají, jsou např. falešné (hypotetické) definice, rozvinutí dyadického principu (teze-antiteze), nebo postup, kdy dochází k přijetí hodnot až poté, kdy „človek, ktorý spozná svoju slabosť a nedostatkovosť, sa vedome rozhoduje pre lásku, statočnosť či spolupatričnosť.“⁴⁴ Důležitost morálních hodnot v díle spirituálních básníků potvrzuje jejich zakotvení v křesťanské náboženské tradici. Podle Šranka spirituální tendence poezie připomínala a aktualizovala v polistopadové době

⁴⁰ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 74.

⁴¹ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 74.

⁴² JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 74.

⁴³ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 75.

⁴⁴ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 75.

na Slovensku soubor tradičních hodnot spojovaných s křesťanskou vírou (milosrdenství, soucit, pokora, pacifismus, čistota, střídmost, obětavost atd.), jejichž hlavním principem byl princip univerzální, bezpodmínečné lásky.⁴⁵

Podle přístupu básníků ke křesťanské tradici se snaží Jana Juhásová v knize od *Symbolu k latencii* zároveň o určení a charakteristiku jejich víry. Ve snaze definovat víru spirituálních básníků ve vztahu ke křesťanské tradici vychází autorka ze stupňů víry podle amerického teologa a psychologa Jamese W. Fowlera.⁴⁶ Víru básníků určuje jako „individuálně reflexivní víru“⁴⁷ nebo „spojující víru“⁴⁸. „Individuálně reflexivní víra“⁴⁹ je podle Fowlera předstupněm „spojující víry“. Tato víra se vyznačuje kritickou reflexí instituce⁵⁰ (zde katolické církve / křesťanské tradice) a oslabenou kognitivní syntézou, která je založena na zřikání se definitivních odpovědí na existenciální otázky.⁵¹ „Spojující víra“⁵² se dokáže smířit s neřešitelnými paradoxy – vnímá, že pravda je vícerozměrná. Zároveň se nevzdává vlastní tradice, je otevřena rozhovoru a vytváří prostředí, v němž i ostatní mohou kultivovat svou identitu (duchovnost).⁵³ Vyjma smíření se s napětím pravdy, druhým významným rysem „spojující víry“ je „její orientace na to, co jí není vlastní.“⁵⁴ Díky vědomí relativity místa, jazyka a kultury, v níž je vyjadřována jeho vlastní víra, člověk na spojujícím stupni víry je principiálně otevřený k pravdám jiných kultur a náboženství. Tato otevřenost pak může přinést své plody. „[V]ýsledkem může být nová hloubka a vylepšení vnímání pravd své

⁴⁵ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 340.

⁴⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 89.

⁴⁷ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 7.

⁴⁸ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 7.

⁴⁹ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 93.

⁵⁰ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 95.

⁵¹ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 7.

⁵² VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 97.

⁵³ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 97.

⁵⁴ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 97.

vlastní tradice.“⁵⁵ U spirituálních básníků je výrazem této víry podle Juhásové tlumenost vnějších projevů křesťanské tradice, zvnitřňování jejích postojů a civilní gesto výpovědi.⁵⁶

1.4 Shrnutí

Pojem spirituální poezie je užíván současnými literárními vědci ve smyslu obecně duchovním. Křesťanská tradice je pro současnou spirituální poezii na Slovensku důležitým inspiračním zdrojem, ne však jediným. Rudolf Jurolek je řazen mezi autory čerpající zejména z křesťanské tradice. Hlavním rysem současné spirituální poezie je individualistický charakter tvorby. Spiritualitu básníků, krom stálosti mravních postojů, charakterizuje kritická analýza, názorová tolerance a otevřenost novým podnětům. Povaha víry básníků je neinstitucionální, autoritu nehledají v církvi, ale uvnitř sebe. Ústředním tématem spirituální poezie vycházející z křesťanské tradice je eschatologie – otázka smrti a posledních věcí. Autoři preferují minulostní hledisko – důležitá je paměť a rozpomínání se (v souvislosti s Jurolekiem je zmiňován dětský údiv), přičemž nejdůležitějším smyslem pro jejich tvorbu je zrak, který je duchovní povahy. Poezie spirituálních básníků je konceptuální (Jurolekova je minimalistická, opakující se) a důležitý je pro ně zážitkový rozměr textů. Spirituální básníci se ve svých textech snaží postihnout univerzální smysl věcí a jejich dění, na hledání etických postojů v poezii nerezignují. Podle typologie J. Fowlera lze víru křesťanských básníků označit jako „individuálně reflexivní“ nebo „spojující“.

⁵⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, s. 97.

⁵⁶ JUHÁSOVÁ, Jana: *Od symbolu k latencii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 7.

2. Spirituální poezie Rudolfa Juroleka

2.1 Život a dílo Rudolfa Juroleka

Poezie Rudolfa Juroleka je poezií rodící se za chůze. Před tím, než se budu věnovat Jurolekově poezii samotné, krátce předeštru „kudy autor dosavad chodil,“ tedy nastíním známé milníky jeho životní cesty. Tuto cestu následně doplním o Jurolekovy milníky básnické – o kompletní seznam jeho (nejen) básnické tvorby.

Rudolf Jurolek se narodil dne 3. 5. 1956 v Zákamennom na Oravě. Dětství a dospívání prožil v rodinném domě v malé vesnici Breza. Po středoškolském studiu na gymnáziu v nedalekém Námestove (1971–1975) absolvoval Vysokú školu technickú v Košiciach (1976–1981) a doplňkové pedagogické studium na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislavě (1985–1987). Po studiu na vysoké škole pracoval v Námestove – nejprve jako technolog v Závodoch ťažkého strojárstva (1981–1983) a později jako učitel na tamním gymnáziu (1983–1990). Jako novinář pracoval pro noviny Orava v Dolnom Kubíne, potom se stal vydavatelem novin Biela Orava (Námestovo 1991). V letech 1991 až 2003 vedl vlastní vydavatelství poezie a prózy Solitudo.

V současnosti působí jako redaktor edicí Poézia a Solitudo ve vydavatelství Skalná ruža. Nejčastěji pobývá v Breze na Orave, Trnave a v Baden u Vídně.⁵⁷

Rudolf Jurolek vydal sedm básnických sbírek: *Posunok* (1987), *Dobrovoľná samota* (1994), *Putovanie Jakuba z Rána* (1996), *Hierografia* (1999), *Život je možný* (2007, německy *Das Leben ist möglich*, Klagenfurt

⁵⁷ Rudolf Jurolek - Životopis autora | Literárne informačné centrum. Literárne informačné centrum [online]. Copyright © 2003 [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <https://www.litcentrum.sk/autor/rudolf-jurolek/zivotopis-autora>; O autorovi (Sk) | Rudolf Jurolek: Básne. Úvod | *Rudolf Jurolek: Básne* [online]. [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <http://www.rudolfjurolek.wbl.sk/O-autorovi-Sk.html>; JUROLEK, Rudolf: *Pán Ó*. Ivanka pri Dunaji: F. R. & G., 2017, s. 135.

2008 a 2014, makedónsky *Životot e vozmožen*, Bitola 2019), *Smrekový les* (2009) a *Polné vety* (2013). Je též autorem knihy s prázdnými stranami nazvanou *Poézia ticha a plnosti* existující v pouhých pěti exemplářích (1993, druhé, rozšířené vydání 1997). Jako spoluautor přispěl do vícero knih, např. do sbírky haiku třinácti slovenských autorů *Haiku, haiečku, haiku zelený* (2011), svou interpretací do knihy *Proglas. Preklady a básnické interpretácie* (2012) či delším cyklem lyrických esejí *Poznámky na kraj* do knihy *Krajina vo mne* (2015). V roce 2017 mu v knižní edici časopisu *Fragment* (vydavatelství F.R.&G.) vyšla prozaická kniha *Pán Ó*.⁵⁸

2.2 Sbírký Rudolfa Juroleka

Vzhledem k šíři Jurolekova díla se v této části práce budu věnovat primárně Jurolekovým samostatným básnickým sbírkám. Jedná se o sbírky *Posunok* (1987), *Dobrovoľná samota* (1994), *Putovanie Jakuba z Rána* (1996), *Hierografia* (1999), *Život je možný* (2007), *Smrekový les* (2009) a *Polné vety* (2013). Ty lze již jen po vizuální stránce rozlišit na dva typy básnických sbírek. Sbírký „klasický“ básnické, tj. *Posunok*, *Dobrovoľná samota*, *Život je možný*, *Smrekový les*, *Polné vety*, kdy jednotlivé verše jsou seřazeny vertikálně pod sebe, a sbírky „experimentální“, tj. *Putovanie Jakuba z Rána* a *Hierografia*, které toto vertikální uspořádání postrádají.

Jak si všímají, Boris Mihalkovič⁵⁹ i Jana Juhásová⁶⁰, toto pracovní rozlišení na sbírky „klasický“ básnické a „experimentální“ konvenuje při

⁵⁸ O autorovi (Sk) | Rudolf Jurolek: Básne. Úvod | *Rudolf Jurolek: Básne* [online]. [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <http://www.rudolfjurolek.wbl.sk/O-autorovi-Sk.html>; JUROLEK, Rudolf: *Pán Ó*. Ivanka pri Dunaji : F. R. & G., 2017.

⁵⁹ MIHALKOVIČ, Boris: Kniha týždňa: Poctivé sebahľadanie a sebanachádzanie (R. Jurolek: Pán Ó /rec./). In: *Pravda*, 17. 6. 2018. Dostupné online: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/473602-kniha-tyzdna-poctive-sebahladanie-a-sebanachadzanie/> [15-06-2020].

bližším seznámení s Jurolekovým dílem se dvěma střídajícími se básnickými postupy. Ve sbírkách „klasicky“ básnických, které bych ráda v této práci označila na základě jejich obsahu jako sbírky „reflexivně přírodní“, se básník soustředí na přírodní dění, jeho lyrický subjekt je v roli „pozorovatele a kontemplátora světa“⁶¹, básně jsou psané převážně volným veršem a působí harmonicky. Vzhledem k roli subjektu v básni a přírodní tematice lze k těmto sbírkám připojit i cyklus lyrických esejí *Poznámky na kraj*.⁶²

Ve sbírkách „experimentálních“, které bych ráda v této práci označila na základě jejich obsahu jako sbírky „filosoficko-experimentální“, užívá autor různorodých tvůrčích postupů. V centru jeho zájmu stojí lyrický subjekt samotný a jeho „procesuálne utváranie a zložitost“, jazykový a žánrový experiment.“⁶³ Na základě této různorodosti experimentálně-tvůrčích postupů lze do této skupiny přiřadit, kromě dvou již zmíněných sbírek, také Jurolekův básnický debut *Posunok*, „čistou“ sbírku *Poézia ticha a plnosti* a básnickou novelu *Pán Ó*.

V následující části práce bych ráda představila jednotlivě sbírky obou dvou skupin, pokusila se určit jejich základní témata a motivy a popsat metodu tvorby autora. Následně bych se pokusila charakterizovala tyto dvě skupiny sbírek s jejich specifiky. Vzhledem k časovému rozptylu jednotlivých sbírek předpokládám určitý tvůrčí vývoj, kterému bych též ráda věnovala pozornost. Očekávaným výsledkem této části práce by měl být „informativní materiál“ o Jurolekově poetice, který by měl posloužit jako „předvoj“ pro následnou religionisticko-teologickou interpretaci jeho tvorby.

⁶⁰ JUHÁSOVÁ, Jana: Kto skrýva svojho blázna, umrie bez hlasu (Komparatívne čítanie troch kníh R. Juroleka). In: *Vertigo*, 2018, č. 1 – 2, s. 32 – 36.

⁶¹ JUHÁSOVÁ, Jana: Kto skrýva svojho blázna, umrie bez hlasu (Komparatívne čítanie troch kníh R. Juroleka). In: *Vertigo*, 2018, č. 1 – 2, s. 32.

⁶² JUHÁSOVÁ, Jana: Kto skrýva svojho blázna, umrie bez hlasu (Komparatívne čítanie troch kníh R. Juroleka). In: *Vertigo*, 2018, č. 1 – 2, s. 32.

⁶³ JUHÁSOVÁ, Jana: Kto skrýva svojho blázna, umrie bez hlasu (Komparatívne čítanie troch kníh R. Juroleka). In: *Vertigo*, 2018, č. 1 – 2, s. 32.

2.3 Sbírkky „reflexivně přírodní“

Mezi sbírky „reflexivně přírodní“ patří *Dobrovoľná samota* (1994), *Život je možný* (2007), *Smrekový les* (2009) a *Polné vety* (2013). Trojice sbírek *Život je možný* (2007), *Smrekový les* (2009) a *Polné vety* (2013) je považována jako symptomatická, co se týče básnickovy polohy a její ustálenosti. Podle Tomáše Lietavce sbírka *Život je možný* „(pred)definovala Jurolekovu poetiku, ktorá vďaka nej začala ešte väčšmi inklinovať k ‚jednoduchosti‘“⁶⁴. Sbírkka *Dobrovoľná samota* je první vlaštvkou této skupiny básnických sbírek – je druhou Jurolekovou sbírkou a první jeho porevoluční sbírkou. Na rozdíl od svých mladších „kolegyň“, které jsou si časově bližší, stojí tato sbírka jako solitér mezi sbírkami devadesátých let.

2.3.1 *Dobrovoľná samota* (1994)

„Odchádzam odtiaľ, / už nemám chuť sa na tom podieľať. / Chcem byť tichý a trpezlivý / ako tráva, / žiť s vtákmi a oblakmi, / brat vetra, dažďa a slnka.“⁶⁵ Hned druhá báseň sbírky předznamenává výchozí bod metody tvorby autora a určující prostředí, ve kterém jeho básně vznikají. Je jím „dobrovoľná samota“, život o samotě uprostřed přírody pryč od „Velkého Sveta“⁶⁶ civilizace.

Motiv samoty provází celou sbírku. Asketický postoj vůči shánčivému světu lidí „festivalů a válek“ je podmínkou pro básnickovu schopnost otevřít se okolnímu světu přírody a Bohu. Inspiraci pro metodu „dobrovoľné samoty“

⁶⁴ LIETAVEC, Tomáš. *Súčasná slovenská lyrika jako recepčno-interpretační problém (K najnovšej básnickej tvorbe Rudolfa Juroleka)*. Nitra, 2018. Diplomová práca. Univerzita Konštantína filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie. s. 13.

⁶⁵ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 10.

⁶⁶ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 10.

autor nachází v životě světců. Hned několikrát ve sbírce autor přímo i nepřímo odkazuje ke svatému Františkovi: „brat vetra, dažďa a slnka“⁶⁷, „Braček František / krmí vtáčky / a zhovára sa s kvetmi.“⁶⁸ Nebo odkazuje na postavu Jana Křtitele, který byl inspirací pouštním otcům: „Každý má svoju púšť, kam sa utiahne pred zmätkom sveta. Tam sa živí samotou a kobyilkami, kým hľadá v sebe pravdu.“⁶⁹ Samota se stává autorovi prostředkem pro poznání, přináší mu pokojný/harmonický vztah se světem a sebou samým. V samotě zakouší lyrický subjekt celistvost světa. „Moja túžba po samote / sa vyrovná / túžbe po Bohu.“⁷⁰

Topos přírody je zásadním prostředím *Dobrovoľné samoty*. Z jejího zakoušení a pozorování básník vychází. „Svetlo, strom, vták, pieseň – / podľa týchto vzorov / skloňujem svoj život.“⁷¹ Autor se soustředí na své bezprostřední okolí, zkoumá jeho vliv na své vlastní vědomí. Okolní přírodní dění ovlivňuje vnitřní dění lyrického subjektu. Základní postoj, který k přírodě ve sbírce zaujímá, je postoj věřícího. Krásu přírody připisuje Bohu. Příroda je Božím dílem a básník v ní hledá svědectví o transcendentní skutečnosti světa. Zároveň však básník přírodu zakouší panteisticky, splývá s celkem univerza.

Sbírku *Dobrovoľná samota* tvoří tři části *Zeľeň*, *Jadierka* a *Bledý anjel*. Formální stránka básní odpovídá asketickému postoji „dobrovoľné samoty“. Básně sbírky nejsou opatřeny názvem, jsou psány volným veršem a je v nich užito minimum básnických prostředků. Ve stylisticky jednoduchých básních se občas objeví náboženské pojmosloví. Krom již výše zmíněných sv. Jana a sv. Františka se nejčastěji objevuje slovo Bůh, dále aluze na modlitbu Páně⁷² a

⁶⁷ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 10.

⁶⁸ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 48.

⁶⁹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 52.

⁷⁰ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 20.

⁷¹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 47.

⁷² JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 19, 51.

aluze na postavu Panny Marie⁷³ a Krista.⁷⁴ Hlavními tématem sbírky je hledání a navazování blízkosti s celkem univerza a Bohem, odkrývání transcendentní povahy světa a téma významu samotné básnické tvorby jako účasti na božském. Lyrický subjekt se tak představuje v rolích věřícího, hledače a básníka, avšak jednotlivé role se ve sbírce překrývají.

V první části sbírky prožívá lyrický subjekt nejintenzivnější pocity blízkosti s okolním jarním „zeleným“ dnem, stává se součástí celku přírody: „Chodím ako zamilovaný strom: / Pod’te, nech vás objímam.“⁷⁵ Krása přírody v něm vyvolává bolestný úžas a touhu po vzájemném spoluprožívání: „nedokážem v sebe zadržat’ túžbu: / rozzelenat’ sa a milovať!“⁷⁶ Zároveň však tváří tvář přírodnímu dnu se v něm probouzí vědomí o vlastní nedokonalosti: „Tak slabo viem mlčať! / Tak málo viem milovať!“⁷⁷ Extatické výkřiky úžasu, střídají křehké, něžné popisy přírody, které obvykle plynule přecházejí k popisu vnitřního prožívání lyrického subjektu. Bolestnou krásu přírody lyrický subjekt spojuje s Božím působením: „Boh s nami nemá zľutovanie.“⁷⁸ Bolest, kterou v sobě lyrický subjekt nachází, rozpoznává jako odkaz k Bohu: „Nechaj mi túto bolesť – / ten nerv k tebe.“⁷⁹ Hledání Boha se ve sbírce pojí s „prohledáváním“ sebe samého a zkoumáním vlastního bytí, a ústí do otázky „Krásno a bolesť – to je Boh?“⁸⁰

V některých básních se lyrický subjekt více projevuje jako hledač a pozorovatel než jako věřící. Jedná se o básně, ve kterých lyrický subjekt není přímo zasažen krásou přírody, ale propracovává se k její podstatě sám. V takových básních lyrický subjekt soustředěně pozoruje bezprostřední dění

⁷³ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 51.

⁷⁴ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 56.

⁷⁵ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 11.

⁷⁶ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 11.

⁷⁷ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 15.

⁷⁸ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 14.

⁷⁹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 42.

⁸⁰ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 53.

přírody bez toho, aniž by v něm postuloval Boha. Vychází pouze z toho, co vidí a popisuje, jak se viděné stává součástí jeho samotného. „V tomto sivom zimnom dni / zrazu stravec vrabcov usedaných na kríku. / Pozorujem ich už dlhú chvíľu, / jako tam – tie plody zimy – nepohnute sedia, / alebo ako náhle niektorý z nich odletí, / alebo ďalší priletí, ako občas / presadnú z konárika na konárik, / ako rozjasňujú priestor, / a trepotajúcimi krídelkami / rozechvievajú moju dušu.“⁸¹

Lyrický subjekt ve sbírce intenzivně prožívá svoji sounáležitost s celkem univerza jako básník: „Túto báseň odpisujem / zo vzduchu, / z toho, // na čo sa rozplývam.“⁸², básnění je pro něj „vydechování“⁸³ světa. Poezii lyrický subjekt přiznává její transcendentní charakter, básník se tak stává hledačem slov: „Šmátram po nej, / ale zanechávam na papieri / iba tieto slová...“⁸⁴ Básnění lyrický subjekt chápe jako účast na Božím mluvení, kdy je básník absolutně závislý na Bohu a jeho vůli „Boh dnes mlčí. / Ako by som mohol hovoriť ja? // Bez jeho vôle / sa nehýbe ani písmenko v duši.“⁸⁵ Tato přiznaná vlastnost poezie jako účasti na božském však představuje básníka jako toho, kdo podléhá „pokušení“⁸⁶ participovat na božském. Přes přiznanou svrchovanost Boží vůle se tak básník staví latentně do role konkurenta Boha. „Robím si básničku, / všemohúce slovo.“⁸⁷

Důležitými motivy snahy napsat báseň jsou ticho a kruh. Básník jako by neustále ve své tvorbě kroužil kolem nevyslovitelného. „Nič – to slovo nachádzam vždy, / keď obídem kruh.“⁸⁸ V tomto kroužení lze tušit snahu přiblížit se Bohu jako metafyzickému základu Bytí. Veškeré mluvení o tomto

⁸¹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 49.

⁸² JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 20.

⁸³ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 25.

⁸⁴ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 45.

⁸⁵ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 30.

⁸⁶ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 51.

⁸⁷ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 41.

⁸⁸ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 32.

Bohu selhává, básník však je neustále nucen z podstaty své existence se k tomuto Bytí snažit přiblížit. „Vyberať z ticha / ticho najtichšie. // Umlknuť zaživa. / A navždy. // To je to slovo, / ktoré túžim / ohraničiť kruhom?“⁸⁹

V *Dobrovoľné samote* lyrický subjekt hľadá absolútnu blízkosť se svetom a s Bohem, touží po stave pokoje, ktorý mu však uniká. Práve otázka po poznání v toku života mu nedáva pokojne spočinout. Pries veškerou snahu žít v harmonii není úplně smířený se světem ani s Bohem. Závěr sbírky tvoří tři básně, které o tomto smíření mluví. Básník hledá pokojný stav ve stáří: „Budem svätcom sveta, / žičom života. / Konečne začnem život milovať / a usmievat' sa na Boha.“⁹⁰ A nakonec ve vlastní smrti: „Vtedy by som aj ja zatíchol / hlbokým bielym pokojom.“⁹¹ Dochází k tomu, že to, co nejvíce překáží navázání této blízkosti, je on sám, jeho vlastní existence. „Usadil som sa v hrubej vrstve / na dne svojej duše: / ťažký a priehľadný ako voda. // Nepotrebujem už nič, / ani seba. // Priateľ môj, tu som.“⁹²

2.3.2 *Život je možný (2007)*

Sbírka *Život je možný* je po tvůrčí odmlce první „vlaštovkou“ Jurolekovy nové éry tvorby. Tvoří ji jeden celek osmnácti básní. Autor ji uvádí slovy Eliase Canettiho: „Len pokoj a pomalosť / stoja ešte v živote za to.“⁹³ Samotný název a úvodní motto v sobě shrnují celou sbírku. Lyrický subjekt ve sbírce touží po ujištění se o smysluplném životě, o „životě, který je možný“, návodem na život se mu pak stává Canettiho motto. Na rozdíl od *Dobrovoľné samoty* se lyrický subjekt již neprofiluje jako věřící. Zájem o transcendentní stránku světa však nemizí, duchovnost je ve sbírce naznačena latentně,

⁸⁹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 34.

⁹⁰ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 54.

⁹¹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 55.

⁹² JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo, 1994, s. 56.

⁹³ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 3.

v náznacích. Lyrický subjekt je v roli básníka, pozorovatele a kontemplátora světa. Vymizení přímého odkazování se k Bohu, až na jednu výjimku, jeho „uzávorkování“, pak nutí lyrický subjekt vycházet jen sám ze sebe a ze svého zakoušení světa. Lyrický subjekt se tak vystavuje světu v nahotě své existence. Pečlivě přezkoumává sám sebe a jednotlivé detaily přírodního dění okolo něj. Pátrá po svojí podstatě, zkoumá elementární pravdy a touží po blízkosti s „osmyslněným“ světem. Stěžejním tématem sbírky je vědomí člověka o vlastní neschopnosti a touha ji překonat. Toto vědomí nevede lyrický subjekt k rezignaci, ale k hledání ve světě a skrze něj v sobě samém.

„Prečo chodím na tento kopec? / Pretože krajina dolu, práve ožiarená slnkom, / vyzerá ako nedosiahnuteľný raj? / Pretože tam spievajú vtáci, akoby / na svete neexistovalo zlo? / Pretože v máji vonia neznámymi trávami? / Pretože z neho vidieť ďalšie kopce / s chodníkmi vedúcimi do neba? / Pretože všetko je tam také prosté / a ja neviem ani kvitnúť, ani vôňať, / ani byť šťastný?“⁹⁴

Motivy, které se při chůzi krajinou v lyrickém subjektu vynořují „ráj“, „absence zla“, „vůně neznáma“, „nebe“, jsou motivy se silnou symboliku odkazující k Transcendenci, jako by celý svět okolo subjektu vykazoval známky, že sám v sobě nese svůj vyšší smysl a určení. Tomuto dokonalému „neporušenému“ světu se snaží subjekt opakovaně svým „chozením“ na kopec alespoň přiblížit. Zároveň však vědomí o vlastní neschopnosti „tváří tvář“ dokonalému celku přírody nemizí. Stejně jako v *Dobrovolné samote* se ještě silněji navrácí vědomí subjektu o vlastní nedokonalosti, které způsobuje ono „vypadávání“ člověka z celku světa. Bolest však již není pro lyrický subjekt odkazem k Transcendenci. Bolest pouze je, existuje jako fakt, ze kterého se

⁹⁴ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 5.

lyrický subjekt upřímně vyznává. „Nie, nedokážem milovať. Všetko, / čo cítim, je bolesť. / A nechcem, aby ma ktokoľvek miloval.“⁹⁵

Zdá se, že prožívaná bolest lyrického subjektu posiluje jeho touhu po blízkosti s celkem univerza. Stejně jako ve sbírce předchozí tuto blízkost se světem subjekt hledá a částečně nachází v přírodě. Příroda se subjektu jeví jako krásná a dokonalá, v jejím panteistickém prožívání se bolest z vlastní nesmyslnosti existence (neschopnosti života) mění na prožívanou harmonii s celkem univerza. Vrací se tak dřívější motivy vdechování a vydechování světa: „Ráno, / znova nadobudnutý, / zasiahnutý svetlom, / silou jarnej oblohy, / usilujem sa žiť, / tvoriť telo, / vdychovať do seba / seba samého.“⁹⁶, motiv absolutní sounáležitosti se světem : „Chodím s bielym oblakom, / trasiem sa s lístím osiky.“⁹⁷, motiv náhlého prohlédnutí: „Zjavenie sveta, z tmy a ničoho, / nik mi neuverí.“⁹⁸, františkánský motiv bratrství⁹⁹. Příroda neztrácí svůj posvátný charakter a subjekt v ní může prožívat účast na božském: „V tejto chvíli, ó, zhovievavá večnosť, / som nesmrteľný.“¹⁰⁰

Motivy, které ve sbírce nejsilněji odkazují k transcendentní rovině skutečnosti, jsou motivy nebe a ráje. Pohled na nebe v subjektu umožňuje sám v sobě „nahmat“ to, co se mu na „kopci“ zdálo jako „nedosiahnuteľné“, „zvyšky raja“¹⁰¹. Stejně tak při pozorování nejmenšího přírodního detailu se v něm ozývá asociace na motiv ráje: „Červená kvapka jarabiny / ako zabudnutá bolesť raja.“¹⁰² Pohled na nebe je to, co ještě dokáže „porušené“ lidství vnitřně

⁹⁵ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 6.

⁹⁶ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 13.

⁹⁷ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 11.

⁹⁸ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 17.

⁹⁹ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 17.

¹⁰⁰ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 9.

¹⁰¹ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 7.

¹⁰² JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 16.

zasáhnout a očistit. „Čo nás ctí, / inak lumpov a sebcov / nenapraviteľných, / čo nás čistí / a prepaľuje, / to sú chvíle, / keď nevidíme nič, / len nebo.“¹⁰³

Na konci sbírky lyrický subjekt dochází k pozitivní výpovědi o životě. „Keď jediným výsledkom / je prejdená cesta, / únava v nohách, / vietor, ten nepokoj krajiny, / obloha nad tým: ešte jeden svet. / Život je možný.“¹⁰⁴ Život není nutný, ale existuje, dá se mu přitakat, otevřít se mu, přijmout ho. Přitakáním životu subjekt vyjadřuje smíření se sebou samým. Během svých procházek, pozorování přírody, zakouší subjekt nejsilnější ujištění o tom, že život je možný. Nesnaží se měnit svět okolo sebe, ale stává se jeho součástí, proniká k mystériu života. Dochází k závěru, že život si nelze osedlat, ale pouze mu pokojně přitakat, vstoupit do něj jako do řeky.

Důležitý je pro subjekt cit pro míru, co k „možnému životu“ člověku stačí. Narozdíl od zvířat, se člověk na určení vlastního života do značné míry podílí sám díky své svobodné vůli. Tuto schopnost člověka však Jurolekův lyrický subjekt vnímá i jako známku toho, že člověk je narozdíl od zvířat (a ostatního světa přírody) „nedotvořený“, a tím pádem nedokonalý a nesvobodný. Je nucený svůj život neustále korigovat. „Prečo neviem žiť ako lesná zver, / ktorá vie práve toľko, / aby mohla zostať slobodná? // Čo potrebujem vedieť? / Že mám niekoho rád. / Kde pramení voda. / Čo robiť, keď prší. / Kedy prichádza zima. / Kde mám domov.“¹⁰⁵ Cestu k dokonale svobodnému, tedy i dokonale lidskému, nachází v sebeočišťování, umenšování se a zjednodušování se, činění se bezvýznamným. Správný postoj člověka k životu tedy tkví v pokojném nelpění. „Bud' pokojný: / život si nepodrobíš, / spása nepríde, / ale zomrieť môžeš šťastný.“¹⁰⁶ Ke stejnému závěru dochází lyrický subjekt při reflexi poezie. Jako básník lyrický subjekt nadále vnímá poezii jako

¹⁰³ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 10.

¹⁰⁴ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 20.

¹⁰⁵ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 21.

¹⁰⁶ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 22.

transcendentní. Uvědomuje si, že jeho básnění je vždycky krok za poezií: „Neviem napísať báseň. // Nemám miesta.“¹⁰⁷ Jakoby poezie a život byly totožné a jediným úkolem básníka by bylo ponořit se do jejich toku. Tedy postoj básníka k životu by měl být stavem pokojného nelpění: „Nezostane nič: to / je pokoj.“¹⁰⁸

2.3.3 *Smrekový les* (2009)

Sbírka *Smrekový les* je rozsahově objemnější než sbírka předchozí, základní charakteristické znaky Jurolekovy poezie však zůstávají. Stejně jako ve sbírce *Život je možný* i zde je východiskem pro introspekci, prožívání a uvažování lyrického subjektu přírodní krajina. Ve sbírce se nově objevuje i aluze na topos města: „Spomenul som si, teraz v zime, o štvrtej ráno, / na cinkanie porcelánu a kovových lžiček / vo vilkách na okraji kúpeľného mesta“¹⁰⁹ a téma celku univerza rozšířené na vztah muže a ženy: „komplementárneho bytie / úplná existencia, / život, ktorému možno uverit“¹¹⁰ Role lyrického subjektu se nemění, zůstává chodcem, básníkem, pozorovatelem a kontemplátorem světa. Stejně jako v předchozích sbírkách subjekt vnímá transcendentní charakter poezie: „poézia jestvuje“¹¹¹.

Sbírka *Smrekový les* v mnohém rozvíjí předchozí sbírku *Život je možný*. Úvodní citát J. M. Coetzee: „...cítila tú strašlivú melanchóliu tých, čo trávia svoje dni uprostred neznesiteľnej krásy a vedia, že jedného dňa zomrú.“¹¹², tvoří pomyslný svorník mezi první a druhou částí sbírky, *Zosnovanie neba a Byť je ľudské*, z nichž první motiv odkazuje k nadpozemské existenci, druhý

¹⁰⁷ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 11.

¹⁰⁸ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 19.

¹⁰⁹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 22.

¹¹⁰ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 22.

¹¹¹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 16.

¹¹² JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 11.

k existenci pozemské. Vrací se tu tedy již známé téma pocíťování melancholie z nedokonalosti vlastní existence tváří v tvář kráse věčnosti. Obě části čítají shodně dvanáct básní a dohromady tvoří nejen formálně, ale i obsahově jeden celek. Části se odlišují dvojitým naladěním básní a zároveň se doplňují – v každé části najdeme básně i druhého typu. „Prvý odial sa dotýka najmä povznášajúcich rozmerov ľudskej túžby po dokonalosti, druhý si všima hlavne nemožnosť naplniť tento ideál v pozemskom živote.“¹¹³

Hned první báseň *Zosnovanie neba* na jedné straně vykazuje charakteristické rysy Jurolekovy poetiky známé již ze sbírek předchozích (*Dobrovoľná samota, Život je možný*), na straně druhé prozrazuje prohloubení způsobu vnímání světa. „Aha, ako pomaly, / dlho a stále nanovo / dozrieva plod: bobuľka šípky. // Nikdy to nebude nič viac, / vždy len tá istá červená bobuľka: to je všetko.“¹¹⁴ Náhlé povšimnutí si smyslového obrazu v přírodním detailu, který vyvolá myšlenku, kterou v něm lyrický subjekt nachází, je jedním z Jurolekových metodických postupů při psaní básně (druhý funguje opačně – myšlenka vyvolá obraz). Otázka předchozí sbírky „Čo potrebujem vedieť?“, na kterou lyrický subjekt odpověděl určením si základních pravidel pro život, je rozšířena ve sbírce *Smrekový les* směrem ke světu. Odpověď na ni zní, že stačí vědět to, co lze vidět, tedy co přímo lyrický subjekt zakouší. Tímto tvrzením, pak nabývá na významu materiální svět samotný, který je schopen bezprostředního ujištění o absolutní kráse, smysluplnosti, uspořádanosti světa a života.

Tato absolutně pozitivní výpověď o světě a životě, která se přímo opakuje i v jiné básni: „Keby nebo nebylo nič iné, / len to, čo vidím, / stačilo by to“¹¹⁵, působí pokojným a uklidňujícím dojmem. Zdá se, že Jurolekova snaha přiblížit

¹¹³ ŠRANK, J.: Nemenej. Rudolf Jurolek: *Smrekový les*. (Konfrontácie 1). In: *Romboid* (Konfrontácie), roč. 45, 2010, č. 5 – 6, s. 16.

¹¹⁴ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 14.

¹¹⁵ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 17.

se světu, zde nabývá svého pomyslného vrcholu. Při upření pozornosti na „pevnou materii“, se člověku paradoxně nejvíce odkrývá její duchovní rozměr. Ke smyslu života, mystériu bytí, není třeba stoupat do sféry transcendentna, ale stačí si „jen“ pozorně všimnout okolních věcí naší každodennosti.¹¹⁶ J. Šrank k tomu v kontextu spirituální poezie poznamenává: „ide o odpatetizovaný, neokázalý variant prístupu, ktorý konkrétna pozemského sveta vníma ako indicie Božej existencie.“¹¹⁷ K vnímání materie jako oduchovnělé přispívá zastřený, křehký a prchavý charakter pozorovaných přírodních detailů, prvků a úkazů, kterých si Jurolekův lyrický subjekt všímá. Např. „západ slnka“¹¹⁸, „májovy oblak“¹¹⁹, „tiene trav“¹²⁰, „dych lesných zvierat“¹²¹, „biele chumáčiky vrb“¹²², „jesenná krajina“¹²³. Ve spojení „nič-len“, které se objevuje i v dalších básních: „Nič veľké, nič osudné, / len stopa svetla: // tušenie nebeských záhrad.“¹²⁴, lze vnímat výraz pokorného ostychu lyrického subjektu s jakým přistupuje k transcendentnímu rozměru skutečnosti. Lyrický subjekt se tu neokázale „dotýká“ velkého tajemství života, které se skrývá v „malých věcech“ světa.

Více než v jiných sbírkách tu lyrický subjekt zaujímá pozici „s pohľadom do neba“¹²⁵. Motiv nebe v subjektu nejsilněji ze všech konkrétní světa probouzí smysl pro transcendentní rozměr skutečnosti. Oduchovnělý charakter efemérních přírodních detailů, obrazů a úkazů světa „na zemi“, jako by v sobě

¹¹⁶ RÉDEY, Z.: Veľa zbierok – málo poézie (Slovenská poézia 2009). In: Knižná revue – príloha, roč. 20, 2010, č. 14 – 15, s. 21.

¹¹⁷ ŠRANK, J.: Nemenej. Rudolf Jurolek: Smrekový les. (Konfrontácie 1). In: *Romboid* (Konfrontácie), roč. 45, 2010, č. 5 – 6, s. 17.

¹¹⁸ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 15.

¹¹⁹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 17.

¹²⁰ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 19.

¹²¹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 19.

¹²² JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 20.

¹²³ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 24.

¹²⁴ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 15.

¹²⁵ SOMOLAYOVÁ, Ľubica: Život, ktorému možno uveriť. Rudolf Jurolek: *Smrekový les*. (Konfrontácie). In: *Romboid*, roč. 45, 2010, č. 5 – 6, s. 17.

nejvíce podtrhoval a spojoval motiv nebe. „Chvejivé tiene tráv na trblietavom dne / bystriny, tónistá lesná cestička. // ... // Tak z tohto sa spríada nebo? / Z tej najskromnejšej látky sveta?“¹²⁶ Jako by nebe v sobě nejvíce odkrývalo pravou povahu věcí světa. Základní touhou lyrického subjektu je tak odpoutat se od světa a splynout s nebem, kterou však není schopen naplnit. „Ako keď chceš splynúť, splynúť s nebom, a nemôžeš.“¹²⁷ Motiv nebe má narozdíl od současného přírodního dění atemporální charakter. S motivem nebe se navrácí i motiv ráje. Znovu se příroda ukazuje jako rajske krásná, silně smyslová (např. „vôna žihľavy“¹²⁸, „lesné jahody“¹²⁹) a zároveň oduchovnělá. „Les teda nie je romanticky divokým a nebezpečným priestorom plným nástrah, zobrazuje sa skôr ako rajska záhrada, pohostinná a malebná.“¹³⁰

„Nebyť – aké by to bolo božské! / Ľudské je byť.“¹³¹ S druhou částí sbírky, *Byť je ľudské*, se mění i její nálada, lyrický subjekt prožívá smutek, strach, neschopnost lásky, tíhu a bolest, silnou melancholii z vlastní existence, z nesmyslnosti, pomínutelnosti a prázdnoty života. Jestliže v první části sbírky převládaly obrazy asociující léto, v této části převládají obrazy zimní krajiny. V některých básních se lyrický subjekt pouze vyznává ze své bolesti. Není již schopen lásky: „Ale to nie mňa nemilujú, / ja nemilujem.“, ani úžasu: „Už ma nemôže prekvapit ani to, že / svet skutočne jestvuje.“¹³², ani radosti: „Ešte stále som schopný vidieť krásu: /... // Ale už v tom nie je radosť. / Skôr akýsi zvláštny, trýznivý smútok.“¹³³ Ve většině básní lyrický subjekt na svůj stav nerezignuje. Potvrzení pro smysluplnost své snahy znovu vykročit směrem k životu nachází ve vzpomínkách: „A predsa idem, / nachádzat minulé: // ... /

¹²⁶ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 19.

¹²⁷ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 21.

¹²⁸ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 19.

¹²⁹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 25.

¹³⁰ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 22.

¹³¹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 33.

¹³² JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 34.

¹³³ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 38.

tieň stromu, stále vľudny, / môj dych stále teplý: // minulosť stále schopnú prítomnosti.¹³⁴ Svŕj stav se snaží zmeniť fyzickým úkonom, vyvoláním blízkosti se světem: „Tak mi je smutno, / až som si musel založiť oheň: / nech horí a láska.“¹³⁵, znovuotevřením se světu: „Sneh: všetka vzdálená krása neba / padla do korún stromov. // Vpúšťam do seba jej svetlo, / zľahka dýchajúci obraz sveta.“¹³⁶

Svět nepřestává mít ani v této části sbírky svŕj duchovní rozměr, právě vnímání tohoto rozměru působí na lyrický subjekt uklidňujícím, utěšujícím dojmem: „V noci zle spím, bojím sa. Pozriem von: / stále ticho, matersky sneží.“¹³⁷ Udržování si vědomí zázraku života pomáhá lyrickému subjektu čelit vlastní existenciální úzkosti. Toto vědomí pak vede subjekt v závěru sbírky k jasnému rozhodnutí: „Musím íst’: / aj dnes niečo nájdem, // čas sa pohne, / prostor sa otvorí, // zúčastním sa: všetko / sa môže stať.“¹³⁸

2.3.4 *Polné vety* (2013)

Sbírka *Polné vety* je z trojice „mladších kolegyň“ sbírkou nejobjemnější. Tvoří ji čtyři části bez názvu, pouze očíslované. Za kompoziční princip sbírky lze považovat cyklus ročních období¹³⁹, kdy každá část odpovídá jednomu ročnímu cyklu (od jara do zimy), nebo pohyb slunce po obloze¹⁴⁰, kdy v úvodní básni „so svetlom pribúda aj priestoru“¹⁴¹ a závěrečná báseň je psána „za súmraku“¹⁴². Stejně jako ve sbírkách předchozích zůstává topos přírody

¹³⁴ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 28.

¹³⁵ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 29.

¹³⁶ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 36.

¹³⁷ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 31.

¹³⁸ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 39.

¹³⁹ JUHÁSOVÁ, Jana: Chvála hranice. Rudolf Jurolek: *Polné vety*. In: *Romboid*, roč. 49, 2014, č. 2, s. 70.

¹⁴⁰ KOVÁCS, Rado: Poézia samoty a rieky. In: *Romboid*, roč. 49, 2014, č. 8, s. 34.

¹⁴¹ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 14.

¹⁴² JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 60.

základním dějištěm Jurolekovy poezie. Zároveň však přichází i topos pro naše čtyři sbírky nový, jedná se o topos města. Z městského prostředí vycházel Jurolek ve své prvotině *Posunok*, a nyní se k němu autor vrací. Stejně tak je novým rozměrem Jurolekovy poezie přítomnost jiného člověka a techniky v přírodním světě. V porovnání s *Dobrovoľnou samotou*, kde se lyrický subjekt dobrovolně distancuje od „světa lidí“, zde lyrický subjekt přehodnocuje svůj postoj a znovu se tomuto městskému světu lidí přibližuje. „Mesto vyludzuje zmes zvukov, chaoticky, náhodne, jeden / cez druhý, a predsa vo výsledku to znie prirodzene / a upokojujúco: život je nablízku.“¹⁴³

Náznak přiblížení se k člověku a civilizaci v sobě skrývá samotný název sbírky. Lyrický subjekt se již nenachází v lese, ale na poli, které lze vnímat jako mezistupeň mezi přírodou a městem.¹⁴⁴ Topos přírody a topos města pak vytváří dvě hraniční pásma s jejichž střetem se snaží autor v básních vypořádat. Básně tak vytvářejí „ostrůvky“ mezi městem a přírodou, přírodou a kulturou, centrem a periferií a tematizují nejisté stavy mezi světlem a tmou, změnou a trváním, znejistěním a upokojením.¹⁴⁵ „V gnozeologickom rozmere básnik akoby, s prvými gréckymi filozofmi pripomína, že jednotu vytvára mnohosť, pokoj pohyb, podstatu osobnosti otvorená a permanentne zneisťovaná existencia.“¹⁴⁶ Otevřené poctivé tázání se po sobě samém, po zákonitostech světa a transcendentní rovině skutečnosti, již charakteristické pro Jurolekovu poezii, získává s tématem města širší pole působnosti. Stejně jako v předchozích sbírkách je lyrický subjekt pozorovatelem, chodcem, kontemplátorem světa a samozřejmě básníkem.

¹⁴³ JUROLEK, Rudolf: *Poľné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 19.

¹⁴⁴ JUHÁSOVÁ, Jana: Chvála hranice. Rudolf Jurolek: *Poľné vety*. In: *Romboid*, roč. 49, 2014, č. 2, s. 71.

¹⁴⁵ JUHÁSOVÁ, Jana: Chvála hranice. Rudolf Jurolek: *Poľné vety*. In: *Romboid*, roč. 49, 2014, č. 2, s. 71.

¹⁴⁶ JUHÁSOVÁ, Jana: Chvála hranice. Rudolf Jurolek: *Poľné vety*. In: *Romboid*, roč. 49, 2014, č. 2, s. 71.

„Už možno nie šťastie, ale pokoj.“¹⁴⁷ Narozdíl od *Smrekového lesa* se lyrický subjekt nachází více v pokojném rozpoložení. Jako by výzvu, ke které dochází na konci sbírky *Život je možný*: „Buď pokojný: / život si nepodrobíš,/...“¹⁴⁸, konečně dokázal přijmout za svoji. Zdá se, že ve sbírce *Polné vety* stárnoucí lyrický subjekt konečně nabývá kýžené harmonie a vnitřního pokoje, které po celou dobu hledal. Užívá „prívetivosti jestvovania“¹⁴⁹. Trýznivá bolest z neschopnosti přiblížit se tajemství života se mění ve smířlivý postoj přijetí života takového, jaký se zrovna dává. Stárnutí lyrického subjektu podtrhuje jeho časté „vzpomínání“ – motiv paměti, který se s menší intenzitou objevoval i ve sbírkách předchozích. „Tak ani tento deň, akokoľvek krásny, nepriniesol spásu / ... / no nebolo možné to nijako prekonat ani povýšiť, iba si toho dost' zapamätať: dost' života na smrť, dost' svetla na temnotu.“¹⁵⁰ Paměť funguje jako rezervoár a stabilizátor života. Přestože není možné proniknout k podstatě tajemství života, je možné si za pomoci paměti v sobě uchovat to, co o něm vypovídá a k němu směřuje. Zároveň paměť překračuje hranice lidského života a odkazuje k rozpomínání se na prvotní ráj: „Zaspávam sladko, v dužinatom tele cítim kôstku: pamäť raja.“¹⁵¹

Úvodní text, již charakteristický pro Jurolekovu poezii, tvoří hned dva citáty F. Nietzscheho: „Pokiaľ možno čo najmenej sedieť; nedôverovať nijakej myšlienke, ktorá se nezrodila vo voľnosti a pri voľnom pohybe – v ktorom neslávia aj svaly svoju slávnosť.“¹⁵², a R. Walsera: „Prechádzať sa bezpodmienečne musím.“¹⁵³ Zdůraznění pohybu lze nejen chápat ve fyzickém smyslu jako chůzi, ale též přeneseně v duševním smyslu. Pohyb je důležitý pro autentickou svobodnou tvorbu autora. Zároveň motiv pohybu navazuje na

¹⁴⁷ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 22.

¹⁴⁸ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 22.

¹⁴⁹ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 28.

¹⁵⁰ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 35.

¹⁵¹ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 37.

¹⁵² JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 11.

¹⁵³ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 11.

konec sbírky předchodí, kde se lyrický subjekt dobral k rozhodnutí: „Musím ísť: / aj dnes niečo nájdem,“¹⁵⁴ a zahrnuje jej v sobě hned první báseň sbírky *Polné vety*: „Ťahám sa za svetlom ako zeleň. / So svetlom pribúda aj priestoru. / Na ruku mi sadla lienka – je to tá istá, čo mi z nej odletela / v detstve. / Život, to sú slová *znova* a *ešte*: navlas rovnako, / do poslednej bodky na krovke lienky.“¹⁵⁵

Motiv světla, zeleně, soustředění se lyrického subjektu na přírodní detail „bodku lienky“, motiv cyklu a času, gnómičké konstatování o životě na konci básně – to vše jsou již dobře známé motivy Jurolekovy poezie. Mezi další návratné motivy pak patří: „pamät“¹⁵⁶, „ticho“¹⁵⁷, „sneh“¹⁵⁸, „rieka“¹⁵⁹, „vietor“¹⁶⁰, „raj“¹⁶¹, ... Stejně jako v předchozích sbírkách lyrický subjekt vnímá přírodu jako transcendentní, „v zmysle duchovných iluminácií“¹⁶². Jestliže předchozím silným motivem odkazující k transcendentní rovině skutečnosti byl motiv nebe, ve sbírce *Polné vety* dominuje motiv světla. „Ťahám sa za svetlom ako zeleň“,¹⁶³ pohyb lyrického subjektu směrem ke světlu není jen pohybem biologicky podmíněným, ale i pohybem duchovním. Přibližování se ke světlu lze číst i jako touhu subjektu přiblížit se tajemství života: „vrstvenie jemnej hmoty života, / to čo opadáva zo svetla“¹⁶⁴, „jas

¹⁵⁴ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 39.

¹⁵⁵ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 14.

¹⁵⁶ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 16.

¹⁵⁷ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 26.

¹⁵⁸ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 26.

¹⁵⁹ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 26.

¹⁶⁰ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 44.

¹⁶¹ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 37.

¹⁶² JUHÁSOVÁ, Jana: Chvála hranice. Rudolf Jurolek: *Polné vety*. In: *Romboid*, roč. 49, 2014, č. 2, s. 70.

¹⁶³ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 13.

¹⁶⁴ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 16.

odkiaľsi z pradávaňa“¹⁶⁵, základu Bytí: „do centra diania: do oka a potom ďalej do hĺbin existencie: k zdroju vesmíru: svetlu.“¹⁶⁶

S motívom svetla se pojí motív vidění. Světlo z biologického hlediska umožňuje člověku vidět. Vidět svět prochnutý světlem znamená vidět oduchovnělý svět. Stejně jako ve sbírce *Smrekový les* skrze vidění, vidění v pohybu, očišťování svého zraku, se lyrický subjekt snaží nazřít celek univerza, přiblížit se tajemství života: „Chodím, ako by som hľadal večnú záhradu, dívam sa, akoby / som chcel uzrieť niečo, čo ma zachráni“¹⁶⁷. Tajemství života se pak často pojí s motívem ráje. Svoji schopnost vidět „úplně“ lyrický subjekt zpochybňuje při promýšlení vztahu k druhému člověku: „Dívam sa naprázdno: dívam sa sám.“¹⁶⁸ Dověření tohoto hledání, touhy lyrického subjektu vidět, nacházíme v posledních verších sbírky *Polné vety*: „Na súmraku sa ešte raz obzriem – a vtedy, keď skutočnosť / nedáva chvíľu pozor, to zrazu vidím: domov neba a zeme.“¹⁶⁹

2.3.5 Sbírký „reflexivně přírodní“ – určení Jurolekovy poetiky

Na začátku této podkapitoly (2.3.) jsme zmiňovali tezi T. Lietavce o tom, že sbírka *Život je možný* „(pred)definovala“ Jurolekovu poetiku. Na základě předešlé analýzy sbírky *Dobrovoľná samota* však docházím k závěru, že toto tvrzení, lze aplikovat již na tuto sbírku. Porovnáme-li sbírku *Dobrovoľná samota* se sbírkami *Život je možný*, *Smrekový les* a *Polné vety*, zjistíme, že základní rozdíl mezi nimi tkví v postoji lyrického subjektu, který se zřetelně projevuje jako věřící, stylizuje se do role světce a v básních se zřetelně

¹⁶⁵ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 22.

¹⁶⁶ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 30.

¹⁶⁷ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 40.

¹⁶⁸ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 50.

¹⁶⁹ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 60.

odkazuje k Bohu. V základním nasměrování se však sbírka od zbylých třech téměř neliší. Po bližším ohledání této sbírky lze upozorovat, že již v *Dobrovolné samote* jsou položeny základní kameny Jurolekovy poetiky, mezi něž patří topos přírody s transcendentním charakterem, lyrický subjekt v roli básníka, pozorovatele a kontemplátora světa a tendence k jednoduchosti na všech rovinách. Stejně tak se již zde odkrývá tematické zaměření Jurolekovy poezie, ve které autor neustále „krouží kolem podstatného“, tj. Transcendence, celku univerza, Bytí, tajemství života, smyslu vlastní existence. Tyto rysy jsou pak dále rozvíjeny ve sbírkách *Život je možný*, *Smrekový les* a *Polné vety*, pročež je lze považovat za symptomatické rysy Jurolekovy poetiky. Vytyčení těchto charakteristických rysů však neznamena, že by jednotlivé sbírky postrádaly svou svébytnost. Každá ze sbírek přináší nutnou uměleckou „novost“, jak ve výrazu, tak ve zpracování témat a motivů. Sledováním této „novosti“, básnickovy jedinečné invence v každé sbírce, lze pak konstruovat vývoj Jurolekovy poezie. V následujících řádkách se pokusím blíže popsat charakteristické rysy Jurolekovy poetiky.

Topos přírody. Příroda je stěžejním prostředím „reflexivně přírodních“ sbírek. Přírodní krajina je Jurolekovy synekdochou pro celý svět, slouží jako základní východisko pro introspekci, prožívání a uvažování lyrického subjektu. Jednotlivé přírodní detaily a úkazy poskytují materiál pro Jurolekovu básnickou tvorbu. Lyrický subjekt vnímá přírodu jako dokonalou a krásnou. Tato dokonalost přírody v lyrickém subjektu vzbuzuje úžas a zároveň v něm probouzí bolestné vědomí o tom, že on sám jako člověk tuto dokonalou celistvost postrádá. Ve všech sbírkách se tak objevují chvíle, kdy lyrický subjekt intenzivně prožívá jednotu s celkem univerza (motiv vydechování a vdechování světa), i chvíle, kdy se subjekt cítí být od světa naprosto odcizen. Hlavní téma, které pak provází všechny Jurolekovy sbírky, je touha člověka po blízkosti a jednotě s celkem univerza. Přírodu vnímá lyrický subjekt jako

oduchovnělou, sakrální, s transcendentním rozměrem. Vnímání transcendentní povahy světa se v jednotlivých sbírkách liší. Z hlediska vývoje lze říct, že lyrický subjekt čím dál tím víc tíhne k vyjadřování se o transcendentní rovině skutečnosti, kterou zakouší a pozoruje v přírodě, co nejúsporněji – pouze v náznacích. Ve sbírce *Dobrovoľná samota* je pro lyrický subjekt příroda Božím dílem. Ve sbírce *Život je možný* je ve svém postoji lyrický subjekt již opatrnější, pečlivě přezkoumává okolní svět i sám sebe, nepřestává toužit po blízkosti s celkem univerza. Přestože se ve sbírce objevují motivy odkazující k Transcendenci (motiv ráje, motiv nebe), lyrický subjekt již nepostuluje v přírodě Boha. Ve sbírce *Smrekový les* dochází lyrický subjekt pomyslného vrcholu ve svém vnímání transcendentní povahy světa. Zjišťuje, že ke smyslu života, mystériu bytí, není třeba stoupat do sféry transcendentna, ale stačí si „jen“ pozorně všimnout okolních přírodních prvků a úkazů naší každodennosti. Již ve hmotě světa, pevné materii, lze plně vnímat její duchovní rozměr. Zázračné není to, jak svět funguje, ale že vůbec existuje. Motivem, který nejsilněji ze všech přírodních jednotlivin v subjektu probouzí vědomí o transcendentním rozměru skutečnosti je motiv nebe, se kterým se pak znovu pojí motiv ráje. Ve sbírce *Pol'né vety* se prostředí Jurolekovy poezie rozšiřuje o topos města, lyrický subjekt se tak nachází mezi dvěma prostředími, s jejichž střetem se snaží vypořádat. Stejně jako v předchozích sbírkách lyrický subjekt vnímá přírodu jako transcendentní, hlavním motivem odkazujícím k transcendentní rovině skutečnosti se stává motiv světla.

Tendence k minimalismu. Některé Jurolekovy básně se na první přečtení mohou zdát jednoduché, až banální. Tato jednoduchost však neznačí omezenost autorova básnického umu, nýbrž vlastní umělecký záměr. Autor ve své poezii usiluje o jednoduchost na mnoha úrovních, tohoto jevu si v jeho poezii všimají mnozí literární kritici.¹⁷⁰ Nejpřesněji pak Jana Juhásová shrnuje

¹⁷⁰ KOVÁCS, Rado: Poézia samoty a rieky. In: *Romboid*, 2014, roč. 48, č. 8, s. 33.

tyto minimalistické tendence takto: „redukcia textovej plochy, úzky motivický rámec, programové využívanie opisného slohového postupu, nepríznakový jazyk s tendenciou k pojmovosti“¹⁷¹ Od sbírky *Dobrovoľná samota* lze na rovině lyrického subjektu pozorovat snahy o vlastní umenšování se, očišťování a zjednodušování se. Subjekt se očišťuje od okolního světa, zaujímá vůči němu asketický postoj, očišťuje též sám sebe, snaží se o očištění vlastního vnímání. Jako soustředěný pozorovatel okolních jevů se vědomě snaží o očištění vlastního zraku, vidění má pro něj existenciální význam. Všemi těmito „sebezjednodušováními“, aktivizací sebe samého, se snaží lyrický subjekt dosáhnout, co největší otevřenosti vůči světu, o „disponovanost’ vedomia“¹⁷². Lyrickému subjektu jde jak o pravdivé poznání, (snaží se v něm dojít, co nejdál, překročit svět jevů, prohlédnout za tenhle svět, nahlédnout do jeho struktury), tak o následné sdílení poznatků s ostatními, které toto poznání přináší. Ve chvílích bdělého vědomí, v souvislosti se zrakem ve chvílích „prohlédnutí“, se v subjektu rodí údiv nad zázrakem života a pocit sounáležitosti se světem. Touha lyrického subjektu po poznání je ekvivalentem již zmiňované touhy lyrického subjektu po blízkosti s celkem univerza. Jurolek postupně svou tvůrčí metodu zjednodušování v jednotlivých sbírkách cizeluje, od asketického postoje (*Dobrovoľná samota*) přes „uzávorkování“ Boha, pokojné nelpění a hledání správné míry k životu (*Život je možný*) k přiznání hodnoty významu viděného (*Smrekový les*) a pozorování v pohybu (*Polné vety*). Významným motivem, který zdůrazňuje duchovní význam viděného, je zejména v poslední sbírce motiv světla.

¹⁷¹ JUHÁSOVÁ, Jana, *Od symbolu k latencii. Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii*. Ružomberok : VERBUM, 2016, s. 80

¹⁷² TRIZNA, Peter: Peter Milčák (1966): Brum. In: Ján Gavura – Marta Součková – Richard Kitta (eds.): *TOP 5: slovenská literárna a výtvarná scéna 2012 v odbornej reflexii*. Prešov : FACE, 2014, s. 106.

2.4 Sbírkky „filosoficko-experimentální“

Mezi sbírky „filosoficko-experimentální“ patří *Posunok*, *Putovanie Jakuba z Rána* a *Hierografia*. Díky již zmiňovaného experimentálně-tvůrčím postupům lze do této skupiny přiřadit i „čistou“ sbírku *Poézia ticha a plnosti* a básnickou novelu *Pán Ó*. V této části se budu věnovat pouze prvním třem zmíněným sbírkám. Sbírkku *Poézia ticha a plnosti* a básnickou novelu *Pán Ó* vzhledem k jejich formě („čistá sbírka“, novela) vynechám.

2.4.1 *Posunok* (1987)

Sbírka *Posunok* je Jurolekovým básnickým debutem, který vyšel ještě před listopadovou revolucí. Skládá se ze čtyř částí *Tu sa dobre cítím*, *Jediným šľahnutím pohľadu*, *Byt č. 64* a *Hľadať si svet*. Tematicky je ukotvena v životní zkušenosti, kterou nabízí každodenní prostředí domova, přírody, mladé rodiny a moderní civilizace.¹⁷³ V Jurolekově prvotině lze sledovat postupy, témata a motivy, které se potom objevují ve sbírkách „reflexivně přírodních“. Lyrický subjekt se zde projevuje jako pečlivý pozorovatel detailů každodenního života. „Tak ako dieťa na otcovom pleci / opretý o múr spí tu starý rýľ / Dnes zrazu po prvý raz vidím veci, / s ktorými som tu toľké roky žil.“¹⁷⁴ Důležitý je motiv vidění, náhlé prohlédnutí v okamžiku: „Jediným šľahnutím pohľadu / si vrhnem pod nohy chodník.“¹⁷⁵ Stejně jako v jeho dalších sbírkách, i zde subjekt intenzivně prožívá krásu okolního přírodního dění, chybí však jeho panteistické prožívání. „A hore visí mesiac – dnes taký krásny, že sa naň nedá dívať.“¹⁷⁶ Stejně jako v dalších sbírkách se lyrický subjekt projevuje jako

¹⁷³ ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra. Slovenská poézia konca 20. a začiatku 21. storočia*. Bratislava: Cathedra, 2013, s. 356.

¹⁷⁴ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 16.

¹⁷⁵ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 27.

¹⁷⁶ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 44.

básník. Poezie má pro něj metafyzický charakter: „Dnes bol dobrý deň. / Od rána svietilo slnko, /...// Chcel som si z neho / alespoň kúsok / nechať. // Ale unikol mi, stratil sa. / Zanechal vo mne / iba odtlačok svojho prsta – / túto báseň.“¹⁷⁷

Narozdíl od sbírek „reflexivně lyrických“ je subjekt ponořen v civilizaci. „Tu sa dobre cítim: / na uliciach, na stanicich, vo vlakoch a v autobusoch.“¹⁷⁸ Chodí do práce a vrací se domů k ženě a dětem.¹⁷⁹ Nežije tedy v „dobrovolné samotě“, ani v nedobrovolném osamění, ale žije spokojený rodinný život. Krom reflexe vztahu k přírodě, městu, věcem, se tak sbírka *Posunok* zaobírá tématem vztahu k druhému člověku – své ženě: „Niekoľko minút po milovaní / míňame sa na ceste / medzi kuchyňou a chodbou, / náhodní okoloidúci, / každý so svojimi starosťami, / už znova / pohltení svetom.“¹⁸⁰, dítěti: „Narodilo sa nám dieťa. / ... / urobil som mu miesto / vo svojom živote.“¹⁸¹, ke společnosti a celku lidstva: „Nedeľa. S pritlmenou hlasitosťou, / s vypnutými motormi. / Ľudia sa vrátia / k oblohe, k zemi / a k sebe.“¹⁸² Sbíрка celkově působí harmonickým dojmem. Zdá se, že z hlediska psychologie času se lyrický subjekt nachází ve šťastném období svého života. Jeho bytí je plně komplementární. „Len ráno, strom a vtáci. / A ešte tvoja prítomnosť – / čo všetko stačí / na radosť!“¹⁸³

V Jurolekově prvotně lze nalézt mnohé zárodky charakteristických znaků jeho poezie – tendence k minimalismu, žánr lyrického zátiší, pečlivé pozorování, význam vidění, přezkoumávání sám sebe a svého okolí, smysl pro detail, síla okamžiku. Autor však svůj styl teprve hledá.

¹⁷⁷ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 28.

¹⁷⁸ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 23.

¹⁷⁹ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 44.

¹⁸⁰ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 45.

¹⁸¹ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 43.

¹⁸² JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 29.

¹⁸³ JUROLEK, Rudolf: *Posunok*. Verše. Bratislava: Smena, 1987, s. 20.

2.4.2 Putovanie Jakuba z Rána (1996)

Sbírka *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titánský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*¹⁸⁴ je Jurolekovou najrozsáhlejšou básnickou zbierkou. Skladá sa z 14 zpevov a vystupuje v nej 12 symbolických postáv (Jakub z Rána, Hľadač, Filozofus, Teozofus, Poeta, Tralali – ľahký duch, Baladus – ťažký duch, Marginálius, Rembó, Ironikus, Pustovník, Páter). Zbierka je zkomponovaná ako polyfonický traktát či fórum.¹⁸⁵ Vlastnému textu zbierky predchádza biblická citácia z knihy Genesis 32, 25-31, ktorá pojednáva o zápase Jáкова s anjelom o Boží požehnaní. Podľa výkladových poznámok Jeruzalemskej Biblie je tento príbeh obrazom duchovného boja človeka a účinnosti náležavej modlitby.¹⁸⁶ V názve zbierky autor predznamenáva, že „boj“ Jakuba z Rána a jeho druhov bude bojom duchovným. Hlavnými témami, s ktorými sa postupne on a členovia jeho družiny potýkajú, sú témy spojené s elementárnou existenciou: život, pravda, samota, evolúcia, Bôh, harmonia, význam bytia.

Použitím množstva postáv rôznych názorov sa snaží autor docíliť čo najkomplexnejší obraz ľudského vedomia s jeho proměnlivosťou. Množstvo postáv má teda iba symbolický význam. Ako podotýka Ján Gavura: „Polyfónia, ktorá tu vzniká, nesmeruje k zjednocovaniu tém, ale k alternatívam, paralelným myšlienkovým prúdom, ktoré znázorňujú vnútornú

¹⁸⁴ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titánský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996.

¹⁸⁵ MILČÁK, M.: Ten, ktorý píše, si oblieka zelené tričko. In: *Romboid*, roč. 35, 2000, č. 4, s. 81.

¹⁸⁶ *Bible: český překlad Jeruzalémské bible*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. V Praze: Euromedia Group, 2010.

nejednotnosť' a premenlivosť' človeka, keďže je evidentné, že aj napriek rozdielnosti a protirečivosti reprezentujú jedinú osobu.“¹⁸⁷

Samotné putování Jakuba z Rána, lze chápat jako metaforu pouti za duchovním poznáním. Celá sbírka je určena duchovním hledáním jednotlivých postav. Hledání se tak neomezuje na vlastní poznávání jednoho subjektu „Hľadača“, ale je rozprostřeno do dvanácti hlasů. „Hľadač“ tak ztrácí svou pozici nadřazenosti vůči ostatním. „Nie je to subjekt, ktorý komentuje, prežíva a na základe svojej vlastnej empirie aj vyhodnocuje život a jeho osudové či banálne peripetie ako univerzálne použiteľnú ideológiu pre každého alebo ako myšlienkový teror.“¹⁸⁸

Díky předešlému obeznámení se se sbírkami „reflexivně přírodními“, je zřejmé, že motiv neustálého hledání bez definitivních konců je pro Jurolekovu poezii charakteristický. Otevřené hledání začíná se sbírkou *Dobrovoľná samota* („Hľadá, čo nikdy nenájde.“¹⁸⁹) a pokračuje ve sbírkách následujících. Zejména v poslední Jurolekově sbírce *Polné vety*, kde se lyrický subjekt pohybuje na rozhraní přírody a města, se princip otevřeného hledání plně odhaluje. Toto hledání autor graficky znázorňuje vlastní ilustrací na začátku knihy, na které je vyobrazen nedokonalý kruh, jehož hranice tvoří množství navrstvených čar různě se překrývajících. Pod touto ilustrací stojí komentář autora: „Zdokonaľovanie kruhu neustálym opakovaním.“¹⁹⁰

Sbírka *Putovanie Jakuba z Rána* je dílem, jehož kouzlo tkví v pluralitě názorů. Vzhledem k rozsahu sbírky a množství myšlenek, které se v ní

¹⁸⁷ Rudolf Jurolek – Komplexná charakteristika | Literárne informačné centrum. *Literárne informačné centrum* [online]. Copyright © 2003 [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <https://www.litcentrum.sk/autor/rudolf-jurolek/komplexna-charakteristika-tvorby>

¹⁸⁸ MILČÁK, M.: Ten, ktorý píše, si oblieka zelené tričko. In: *Romboid*, roč. 35, 2000, č. 4, s. 81.

¹⁸⁹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, 56.

¹⁹⁰ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 63.

objevují, není možné ji plně tematicko-motivicky obsáhnout. Zároveň se však potvrzuje, že Jurolekova poezie je charakteristická svým opakováním motivů a témat. V následujících řádkách se tak snažím předestřít jednotlivé postupy, motivy a témata Jurolekovy poezie.

V prvním zpěvu, *Jakub z Rána medituje o živote*, se život odkrývá pod zorným úhlem Hľadača jako nerozhodný. Život je a zároveň není. Tato skutečnost, vědomí existence mezi životem a smrtí, mezi nespočetnou potenci tvůrčí aktivity a vědomím, že existence spěje k nicotě, je jedním z Jurolekových témat, která rozvíjí v pozdějších sbírkách, např. *Život je možný*. Postava Hľadača se zdá být lyrickému subjektu v Jurolekových ostatních sbírkách nejbliže. „Vždy nachádzam tie isté znaky života: dnes napríklad modrá obloha, svetlo padajúce na veci, tiene, tri vrabce kričia a bijú sa o kúsok slamky.“¹⁹¹ Nebe, světlo, věci, stíny, ptáci jsou známé základní „kameny“ Jurolekovy poezie, stejně jako zájem o přírodní dění a motiv opakování.

Sbírka chronologicky navazuje na sbírku *Dobrovoľná samota*, kde lyrický subjekt vystupuje v roli věřícího. Sbírka *Putovanie Jakuba z Rána* otázky víry reflektuje. Zejména v promluvách postav Jakuba z Rána a Hľadača. „Hľadač: ‚Svet nestvoril Boh. Svet je urobený z Boha.‘“¹⁹² Hľadač nahlíží svět panenteisticky. „Jakub z Rána: ‚Boh, to je akosi samo od seba: základná axióma, ako povzdych ach, ako zvolanie ó. [...] Ó, nekonečné priestory.‘“¹⁹³ Motiv úžasu, „ó“, se kterým se setkáváme ve většině Jurolekových sbírek, zde odkazuje přímo k Transcendenci.

¹⁹¹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 7.

¹⁹² JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 8.

¹⁹³ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 9.

Jakub z Rána hovorí o pravde – ve druhém zpěvu se Jakub z Rána snaží dobrat pravdy o podstatě světa, dochází k tomu, že jediným správným postojem ke světu je mlčení. „Mlčať a iba sa všetkému nečinne prizerať – iba to je pravda. Jedinou pravdou je nekonečné, pokojné mlčanie Boha.“¹⁹⁴ Motiv Božieho mlčení objavujúci sa již v *Dobrovoľné samote*, se pojí v ostatních sbírkách s motivem ticha. Zároveň se v této části odkrývá motiv poutnictví – tvorby v pohybu. „Hľadač: ‚Nikdy som nevedel, / čo je to písať básne. / Môj spôsob je putovanie.“¹⁹⁵, a motiv sounáležitosti s celkem univerza. „Poeta: ‚Nemám jazyk, aby som vedel rozprávať, / ale mám pátos a slová / a čosi nepomenovateľne boľavé, / aby som mohol horieť. / Niečo podobné / majú aj stromy, hviezdy a oheň.“¹⁹⁶ Ve třetím zpěvu, *Jakub z Rána zápasí s dneškom*, se objevuje motiv Boha jako malíře a básníka¹⁹⁷, odkaz k Jurolekově metodě, která klade důraz na práci oka: „Detské oči zväčšujú.“¹⁹⁸ a motiv nebe, rozpracovaný nejvíce ve sbírce *Smrekový les*, sféra věčného a neměnného: „Dnešok je premenlivý povrch zeme, večnosť je nebo, ktoré je stále to isté.“¹⁹⁹

¹⁹⁴ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskove oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 14.

¹⁹⁵ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskove oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 16.

¹⁹⁶ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskove oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 15.

¹⁹⁷ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskove oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 19.

¹⁹⁸ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskove oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 19.

¹⁹⁹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskove oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 18.

Dále je zdůrazněn s nebem spojený pohled: „Najlepším liekom je pohľad (ležiac horezrak) ...“²⁰⁰

Ve čtvrtém zpěvu, *Jakub z Rána sa prihovára sám sebe*, se objevuje téma tvorby poezie spojené s motivem čistoty: „Hľadač: ‚Písať ešte neporušený ráno. /... / (Čistý ako tvar štvorca.)“²⁰¹, s koncentrací básníka na detail: „Jakub z Rána: ‚Detaily, zdanlivo banálne opisy prostredia – to sú poznávacie, materské znamienka života.‘“²⁰², s účastní básníka na transcendentním charakteru skutečnosti: „Jakub z Rána: ‚Básnik je svätý nepokoj, chvenie svetla.‘“²⁰³ Básník musí psát ze svého středu, psaní je existenciální záležitostí: „Musí to byť moje jadro, moja podstata.“²⁰⁴ Dále pak téma vztahu k druhému člověku objevující se ve sbírkách *Posunok*, *Polné vety* a nejzřetelněji v novele *Pán Ó* : „Moje telo, ale vlastne i duša,/ nie sú nikdy tak pripravené/ prijať nebo,/ ako po milovaní.“²⁰⁵

V pátém zpěvu, *Jakub z Rána chválí samotu*, se znovu objevují již dobře známé přírodní motivy – strom, bobulka trnky, pták. Stejně tak panteistické prožívání přírody. „V zime/ prísť do lesa/ pohladit' strom. / Mrazom prejdenú bobuľku trnky, tú potravu vtákov,/ vložiť si do úst/ ako sviatosť./ Božia

²⁰⁰ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 19.

²⁰¹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 22.

²⁰² JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 23.

²⁰³ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 24.

²⁰⁴ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 26.

²⁰⁵ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 24.

prostota jestvovania,/ ukrytá v lese, v dušičkách vtákov/ a jadierkach divých plodov,/ odpustíš nám ešte?“²⁰⁶

V šestom zpěvu, *Jakub z Rána popiera vývoj*, se odkrývá důraz Jurolekovy básnické metody na jednoduchost: „Dôležitý je cit pre mieru: v malých dávkach je svet účinnejší; i poézia, i láska.“²⁰⁷, cit pro míru a soustředění: „Život tvoríme tým, že sa naň sústreďujeme, že sústredene prežívame okamih, že doň vchádzame, napĺňame ho, držíme ho svojím sústredením.“²⁰⁸, znovu se navrací motiv ticha: „Pustovník: „Modlím sa tichom.“²⁰⁹, „Filozofus: „Vrcholom komunikácie je mlčanie.““²¹⁰

V sedmém zpěvu, *Jakub z Rána objavuje zmysel opakovanie*, je vysvětlen význam procesu opakování: „Opakovaním toho istého procesu sa život jasní, zdokonaľuje, zjednodušuje do podstaty [...]. Obkresľujeme ten istý kruh a spresňujeme ho: zdokonaľovanie kruhu neustálym opakovaním.“²¹¹

Ve zpěvu osmém, *Jakub z Rána radí tápajúcim*, se vysvětluje motiv krásy: „Za krásne to pokladáme preto, lebo máme v sebe zakódované miery prírody.“²¹², motiv poezie jako transcendentní skutečnosti: „Báseň sú len dvere,

²⁰⁶ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 28.

²⁰⁷ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 31

²⁰⁸ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 33

²⁰⁹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 31

²¹⁰ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 31

²¹¹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 34

²¹² JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 38.

dvere dnu. Vojst' dnu.“²¹³ a motiv človeka jako bytosti tělesně-duchovní: „V zasnežených krivkách kra šípky / uviaznuté tri-štyri červené / plody ako kvapky krvi / To, čo vnímam telom, je zem, / čo dušou, nebo.“²¹⁴

Ve zpěvu devátém, *Jakub z Rána sa delí o poznanie*, se znovu objevuje motiv básnické tvorby: „Básnikom je ten, kto – súc pod presilou stavu duše – nevie, čo povedať. [...] Básnik je prekliaty. Presila duše nad slovami ho zadúša.“²¹⁵, motiv plnosti plodu „šípky“: „je to akoby som v ruke držal/ srdce: život.“²¹⁶ Ve zpěvu desátém, *Jakub z Rána o princípe jing jang*, se ukazuje básnická metoda a motiv vztahu nebe a země: „Všetko zemské merať nebeským a všetko časné večným.“²¹⁷

Ve zpěvu jedenáctém, *Jakub z Rána o Božom kráľovstve*, je vykreslen obraz Božího království jako idylického dne. „Ľudia a zvieratá prežili deň v láske. Vtáci spievali v stromoch a stromy dávali tieň a šum lístia. Boh chodil s nami krajinou a ukazoval nám svoje kráľovstvo. Toto všetko je moje i vaše, hovoril. Nemám nič, čo by nepatrilo i vám. Nemám nič viac ako vy. Toto je naozaj všetko, čo vám môžem dať.“²¹⁸ A znovu se opakuje motiv poezie:

²¹³ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 38.

²¹⁴ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 41.

²¹⁵ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 47.

²¹⁶ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 47.

²¹⁷ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 47.

²¹⁸ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 52

„Podstatou poézie je zachytiť niečo, o čom všetci vedia: povedať niečo samozrejme. Tak ako podstatou trávy je narásť a rozzelenat' sa.“²¹⁹

Ve zpěvu dvanáctém, *Jakub z Rána o podstate smútku*, se objevuje motiv smutku, který je vyjádřením touhy po Bohu: „Hlboký smútok – to je vlastne láska. Je to vlastne vyžarovanie lásky, ktorá má upchaté cesty priameho vyjadrenia sa, láska, ktorá nemá cestu.“²²⁰ Též je v tomto zpěvu vykreslen motiv tvorby – touha člověka být Tvůrcem: „A nastalo ráno, prvý deň./ Je toho toľko k (s)tvoreniu!/ Byť tak Bohom/ a mať večnosť času!“²²¹

Ve zpěvu třináctém, *Jakub z Rána vysvetľuje svoju odlúčenosť*, se objevuje motiv touhy po nebi jako místu Transcendence spojený s motivem rozpomínání se na místo, odkud člověk pochází (ve *Smrekovém lese* je toto rozpomínání se označeno jako „pamäť rája“). „Hľadač: „Nie, nie som z tohto sveta. / Rozpamätávam sa, že som prišiel / z neba. // Môj život je iba / túžbou po nebi. // Vráťím sa tam?““²²²

Závěrečný čtrnáctý zpěv, *Jakub z Rána sa zmieruje s bytím*, odkrývá motiv lásky, která je určením člověka: „Písanie je môj spôsob milovania života, môj spôsob sebavyžarovania. ... Milovať život, znamená byť len tým, čím sme a o nič iné se nestarať. Dosiahnuť stav samého seba, znamená vlastne dosiahnuť stav lásky.“²²³ Tento obšírný sumář Jurolekovy poezie odkrývá mnohé známé

²¹⁹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 52

²²⁰ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 56

²²¹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 59

²²² JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 49.

²²³ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 67.

postupy, témata a motivy Jurolekovy poetiky popsané výše. Vzhledem k tomu, že autor zde volí metodu mnohohlasé výpovědi prosté básnického vyjádření, lze do jisté míry vnímat sbírku *Putovanie Jakuba z Rána* jako cenný doplňující komentář k jeho sbírkám „reflexivně přírodním“.

2.4.3 *Hierografia* (1999)

Sbírka *Hierografia*, neboli spis o posvátném, je jednou z dalších sbírek, ve které autor experimentuje s formou. Všechny texty jsou umístěny do závorek, stejně tak samotný název sbírky. Uzávorkováním textů autor dává najevo, že jejich výpovědní možnosti jsou „oproti mystériu života“²²⁴ omezené. V tomto postupu můžeme vnímat autorův pokorný otevřený postoj vůči životu, který je charakteristickým rysem jeho tvorby. Básně postrádající veršovaný vertikální rozměr charakterizuje M. Milčák jako „priezračné lyrické eseje blízke básňam v próze“²²⁵. Oproti sbírce *Putovanie Jakuba z Rána* se Jurolek vrací k psaní textů v ich-formě.

Sbírka skládající se ze dvou částí, *Distext* a *Planktón*, má reflexivně-meditativní charakter. Téma, které si autor v jejím názvu vytyčil, psaní o posvátném, se může zdát na první dojem jako velikášské. Po seznámení se s předešlým Jurolekovým dílem, ve kterém se neustále snaží přiblížit „tomu podstatnému“, však není ničím překvapivým. První část sbírky, *Distext*, uvádí autor slovy francouzského básníka François Jacqmin: „Keď tam človek kráča, vidí, / že bytie a ničota majú / rovnakú veľkosť.“²²⁶ V těžko proniknutelných verších filosofického ladění se lyrický subjekt zabývá abstraktními úvahami o sobě samém a světě. Skrze tyto reflexe se snaží přiblížit božské podstatě.

²²⁴ ŠRANK, Jaroslav. *Individualizovaná literatúra: slovenská poézia konca 20. a začiatku 21. storočia z perspektívy nastupujúcich autorov*. Bratislava: Cathedra, 2013. Academia.

²²⁵ MILČÁK, M.: Ten, ktorý píše, si oblieka zelené tričko. In: *Romboid*, roč. 35, 2000, č. 4, s. 81.

²²⁶ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 9.

Znatelné je obrovské nasazení subjektu v této činnosti, to, co dělá, dělá s veškerou vážností, z celé své existence: „Zasievam tu svoj nepokoj. Zasvätení už iste tušia: môže ísť už len o posadnutosť vlastnou existenciou, slepé hľadačstvo, večný spor so samým sebou.“²²⁷

Lyrický subjekt v textech o posvátném užívá mnohých pojmov metafyziky: „prázdno“²²⁸, „živé nič“²²⁹, „Ničota“²³⁰ a často se vyjadruje pomocou záporů: „Nezaradený“²³¹, „nijaký“²³², „nerealizovaný“²³³, „nikdy.“²³⁴ Ty jsou umocněny ve slovech: „distext“²³⁵, „diskontinuita“²³⁶ a „disexistencia“²³⁷. Nadměrné užívání záporů naznačuje bolestné vědomí lyrického subjektu o neschopnosti člověka uchopit celek univerza. To jej vede k agnosticismu, ojedinele k solipsismu:²³⁸

„Svet jestvuje diskontinuitne, len v okamihoch nášho sústredenia, keď horíme a svojím plameňom ho osvetľujeme, vyvolávame k životu, jestvuje ako sled obrazov prerývaných tmou a prázdnom (vtedy sa svet preskupuje do iného obrazu).“²³⁹. Ve druhé části sbírky, *Planktón*, se lyrický subjekt přesouvá od svých abstraktních úvah k úvahám vycházejícím z jeho bezprostředního okolí, které tvoří oravská příroda. To pak vede subjekt k většímu vnitřnímu upokojení: „Viem, že som.“²⁴⁰ Jak si všimá M. Milčák: „Přírodní (čučoriedky,

²²⁷ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 9.

²²⁸ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 8.

²²⁹ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 15.

²³⁰ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 21.

²³¹ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 7.

²³² JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 11.

²³³ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 12.

²³⁴ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 13.

²³⁵ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 5.

²³⁶ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 8.

²³⁷ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 20.

²³⁸ MILČÁK, M.: Ten, ktorý píše, si oblieka zelené tričko. In: *Romboid*, roč. 35, 2000, č. 4, s. 82.

²³⁹ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 8.

²⁴⁰ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 29.

huby, šípky, trnky, ihličie atď.) zvláštnym spôsobom saturuje skutočnosť, ktorá jestvuje akoby večne, nečasovo.²⁴¹

S prírodou se navrací i postupy, témata a motivy „reflexívne prírodných“ sbírek, jako význam minimalismu: „Podstatné veci majú rozmer jedného človeka. Ba ešte menší, oveľa menší.“²⁴², „jazyk prírody, sporý, živený len tým, z čoho vyrastá. Vrátim sa k málu.“²⁴³, motiv domova v dálce: „Našiel som príbytok v sebe, ale nie je to konečný domov.“²⁴⁴, motiv bolesti jako pevné součásti lidské existence spojený s motivem krásy: „Bolest' pokolení, ktorú si nesiem v sebe ako svoje jádro, ako uzol samého seba. Všetko, čo robím, je táto sústredená bolesť. Hm. Keby svet nebol aspoň taký krásny.“²⁴⁵, „Deň závatne krásny [...]. Volá ma, ona ma volá, všeobjímajúca bolesť, môj definitívny domov.“²⁴⁶

Dále je zdůrazněn motiv světla: „Dni so slnkom, so svetlom v listoch stromov, [...] a nie som si istý, ničím istý, skôr prekvapený tajomnou, ponúkajúcou sa žičlivosťou jestvovania.“²⁴⁷, okamžik prohlédnutí: „Takto ho vidím prvý raz: Všetko je vecou milosti alebo nemilosti chvíle.“²⁴⁸, nebo touha po splynutí – sjednocení s celkem univerza: „Prirodzenosť lesa; ihličie, suché konáre, tak jako spadli. Zôstať tu a splynúť.“²⁴⁹

Sbírka *Hierografia* chronologicky navazuje na sbírky *Dobrovoľná samota* a *Putovanie Jakuba z Rána*. „Naučiť sa ignorovať ‚svet‘, [...]. Vedieť sa sústrediť na kaluž na poľnej ceste, [...]. Vedieť ešte napísať prastaré slovo, ručne, prstom do hlíny, [...]. Vedieť sa sústrediť – už ani nie na svoju

²⁴¹ MILČÁK, M.: Ten, ktorý píše, si oblieka zelené tričko. In: *Romboid*, roč. 35, 2000, č. 4, s. 81.

²⁴² JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 29.

²⁴³ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 43

²⁴⁴ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 31.

²⁴⁵ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 34.

²⁴⁶ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 56.

²⁴⁷ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 35.

²⁴⁸ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 57.

²⁴⁹ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 59.

dobrovolnú samotu, ale na svoje dobrovoľné bláznovstvo.“²⁵⁰ Význam posunu postoje lyrického subjektu ke světu od „dobrovolné samoty“ k „dobrovoľnému bláznovstvu“, lze číst jako posun k odlehčenějšímu vnímání sebe sama (vlastní depatetizaci), nebo také jako přiznání se k větší vnitřní nejistotě, která se projevuje ve zpochybňování vlastního básnického počínání: „Svätá trpezlivosť a nevyčerpatel'nosť básnikov stále nanovo a sviežo poetizovať banálnu realitu sveta.“²⁵¹ Celá sbírka je ukončena hérakleitovským poselstvom o večném pohybu: „a to je veľký spôsob existencie, večné obmieňanie tej istej podstaty, tu nemôže byť bodka, tu je len povrch, kdesi v hĺbke je jadro, nič sa nekončí.“²⁵²

2.4.4 Sbírkky „filosoficko-experimentální“ – určení Jurolekovy poetiky

Po seznámení se se sbírkami „filosoficko-experimentálními“ se navzdory jejich odlišné formě odkrývá vzájemná tematicko-motivická provázanost se sbírkami „reflexivně-přírodními“. Ve sbírkách „filosoficko-experimentálních“ se zřetelněji odkrývá zaměření Jurolekovy poetiky na otázky poznávání než ve sbírkách „reflexivně přírodních“. Výše popsané základní charakteristické rysy Jurolekovy poetiky vyvstávají i ve sbírkách „filosoficko-experimentálních“, s tím rozdílem, že v těchto sbírkách explicitněji stojí v centru zájmu lyrický subjekt, který se snaží skrze poznávaný svět proniknout do podstaty procesů vědomí, zatímco topos přírody je upozaděn. Již od sbírky *Posunok* lze pozorovat zájem lyrického subjektu o zkoumání vlastního vnímání, charakteristické pečlivým pozorováním okolního světa, zaměřením se na detail a přinášející okamžiky „prohlédnutí“. Ve sbírce *Putovanie Jakuba z Rána*, se pak autor snaží ukázat, co nejkomplexnější obraz našeho vědomí s jeho

²⁵⁰ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 63.

²⁵¹ JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 61.

²⁵² JUROLEK, Rudolf: *Hierografia*. Námestovo: Solitudo, 1999, s. 62.

proměnlivostí a mnohvrstevnatostí, když přičkne dvanáct rozdílných hlasů jedné postavě. Ve sbírce *Hierografia* nejvíce autor tenduje k metafyzickému slovníku, postoj lyrického subjektu k možnostem vlastního poznání je zde skeptický.

Stejně jako ve sbírkách „reflexivně přírodních“ je v centru zájmu sbírek²⁵³ *Putovanie Jakuba z Rána* a *Hierografia* touha po poznání duchovního rozměru skutečnosti. Podobně pak doplňuje Jana Juhásová: „Cieľom Jurolekovej tvorby je hľadanie duchovného poriadku, skrývajúceho sa za nekonečnými zmenami javov ve svete.“²⁵⁴ Tak lze chápat *Putovanie Jakuba z Rána* jako metaforu putování za duchovním poznání. V nejobjemnější Jurolekově sbírce lze nalézt témata a motivy známé ze sbírek „reflexivně lyrických“, např. motiv poutnictví, motiv opakování, motiv světla, motiv nebe, motiv Boha Tvůrce, motiv transcendentního rozměru poezie, motiv krásy, motiv otevřeného hledání, vědomí lyrického subjektu o vlastní nedokonalosti, touha lyrického subjektu po jednotě s celkem univerza. Že je v zájmu autora hledání duchovního rozměru skutečnosti, je jasné hned z názvu druhé sbírky *Hierografia*, neboli spis o posvátném. Neschopnost člověka vypovídat o této duchovní podstatě naznačuje autor formou (veškerý text se nachází v závorkách) i jednotlivými postřehy lyrického subjektu, který se uchyluje ke slovníku negativní metafyziky (nicota). Navrací se tu tak téma vědomí o neschopnosti vlastní existence. Stejně jako ve sbírkách „reflexivně přírodních“ (zejména *Život je možný*) prožívá lyrický subjekt pocit ujištění v kontaktu s přírodním děním. Vrací se motiv světla, stesku po domově, motiv krásy a bolesti.

²⁵³ Ve sbírce *Posunok*, jakožto Jurolekově prvotině, tento zájem není zřejmý.

²⁵⁴ KOVÁCS, Rado: Poézia samoty a rieky. In: *Romboid*, 2014, roč. 48. č. 8, s. 33.

²⁵⁴ JUHÁSOVÁ, Jana. Redukcia a estetický postoj v poézii Rudolfa Juroleka. *Religious* [online]. 2016, s. 199. [cit. 2020-08-02].

2.5 Shrnutí

Pomineme-li formální odlišnosti a svébytnost jednotlivých Jurolekových básnických sbírek, dojdeme k poznatku, že provázanost jednotlivých básnických sbírek je velice těsná. Ukázalo se, že rozdělení na dva typy básnických sbírek, je do značné míry pouhým pomocným konstruktem sloužícím k lepšímu prozkoumání Jurolekova díla.

Vzhledem k zaměření této práce, jejímž hlavním tématem je zkoumání způsobů vztahování se Jurolekovy poezie ke spiritualitě, docházím k těmto poznatkům. Ve všech svých sbírkách Jurolek tenduje k přiblížení se „tomu podstatnému“, ať jej nazveme jakkoli (tajemství života, celek univerza, Bůh, Transcendence, Posvátno, Bytí, smysl vlastní existence). Toto „přibližování se“ lze popsat pomocí vnitřní touhy lyrického subjektu, která se projevuje jako touha po blízkosti s celkem univerza (po jednotě) a zároveň jako touha po hlubším duchovním poznání světa. Způsob, který si pro naplnění této vnitřní touhy volí, je asketická metoda „umenšování“ a „zjednodušování“ sebe (izolace od civilizace, soustředění se na přírodní dění, očišťování zejména zrakových vjemů, kontemplace, disponovanost vlastního vědomí). Prvotní inspiraci pro toto jednání nachází Jurolek v životě světců (sv. František).

Ve všech svých sbírkách se Jurolek potýká se světem jakožto transcendentním, vysvětlení spirituálního rozměru skutečnosti zůstává v jeho poezii otevřená a fluidní. Pohybuje se na škále od úžasu nad krásou a dokonalostí Božího stvoření, k úžasu nad mystériem života, k panteistickému prožívání světa (oduchovnělé materie), až ke skepsi a agnosticizmu. Příroda, která je Jurolekovy synekdochou pro celý svět, je vnímána jako dobrá a dokonalá. Vnímání její krásy se pojí s vnímáním světa jakožto transcendentního. Přírodní motivy nejsilněji odkazující k tomuto transcendentnímu rozměru skutečnosti jsou motiv nebe (často spojený s motivem ráje) a motiv světla. Krása nezpůsobuje v lyrickém subjektu jen

extatickou radost, tváří v tvář přírodnímu dění si zároveň lyrický subjekt uvědomuje svoji lidskou nedokonalost, existenciální úzkost, projevující se jako bolest, smutek či skepse. Ve svých sbírkách Jurolek zároveň reflektuje význam básnické tvorby, kdy poezie není jen výtvořem básníka, ale odkazuje k hlubší realitě.

3. Duchovní hledání básníka Rudolfa Juroleka

V první části práce jsem určila literární kontext spirituální poezie a zjistila jsem, že na jedné straně lze poezii Rudolfa Juroleka spojovat s křesťanskou tradicí, na straně druhé hlavním rysem současných spirituálních básníků je jejich individualistický charakter tvorby, kdy básníci vycházejí ze své existenciální situace a autentického hledání, který vede k otevřenosti vůči ostatním náboženstvím a duchovním proudům; jejich spiritualita je neinstitucionální a autoritu nehledají v církvi, ale uvnitř sebe. V druhé části práce se tyto poznatky potvrdily, v díle Rudolfa Juroleka lze nalézt přímé odkazy na křesťanskou tradici, nejzřetelněji ve sbírkách *Dobrovoľná samota* a *Putovanie Jakuba z Rána*, zároveň však je patrné, že ve vztahu k duchovní sféře života je Rudolf Jurolek otevřený, z hlediska vývoje jeho tvorby, čím dál tím víc tíhne ve své tvorbě k uchopování tématu duchovnosti pouze latentně, neokázale, s opatrností a v náznacích.

Zároveň se potvrzuje teze současných literárních vědců, že spirituální poezie je ta, která se více než jiné druhy poezie vztahuje k duchovnosti. Po výsledcích zkoumání v druhé části práce je zřejmé, že vyrovnání se s duchovní sférou života je v Jurolekově tvorbě klíčové. Ve všech svých sbírkách Jurolek tenduje k přiblížení se „tomu podstatnému“, ať jej nazveme jakkoli (duchovnost, tajemství života, celek univerza, Bůh, Transcendence, Posvátno, Bytí, Tajemství, Absolutno). Právě v tomto smyslu lze chápat jeho poezii jako spirituální. Vnímám za ní poctivou snahu autora vyrovnat se s duchovní sférou lidského života, na kterou ve své poezii neustále naráží. Psaní o posvátném je existenciální nutností autora, ne jeho manýrou.

V této části práce bych se ráda zaobírala básnickovým duchovním hledáním z religionisticko-teologického hlediska. Vzhledem k tomu, že Jurolekova poezie z křesťanské tradice čerpá, na druhé straně ji však v mnohém překračuje a vzdaluje se jí, jsem se rozhodla použít jako vhodný interpretační rámec

Jurolekova duchovního hledání mystiku. Důvody, které mě k tomu vedly, vychází jak z obecné nedogmatické povahy mystiky²⁵⁵, tak vzájemného esenciálního vztahu mystiky a poezie²⁵⁶, především však z Jurolekovy poezie samotné, která se na tematicko-motivické rovině i strukturální rovině s mystikou v mnohém setkává.

3.1 Duchovní hledání básníka Juroleka ve spojitosti s mystikou

Anglikánská autorka Evelyn Underhill definuje fenomén mystiky jako

„výraz pro vrozené tíhnutí lidského ducha k harmonii s transcendentním řádem, ať už je teologický termín pro tento řád jakýkoli. Toto tíhnutí se u velkých mystiků postupně zmocňuje celého vědomí, ovládá jejich život a vrcholí ve zkušenosti nazývané ‚mystické sjednocení‘. Ať tomuto vrcholu říkáme Bůh křesťanství, světová duše panteismu nebo absolutno filozofie, touha získat jej a pohyb směrem k němu – [...] – je vlastním tématem mystiky.“²⁵⁷ Podle Underhill je každý člověk již od své přirozenosti mysticky založený, protože v každém člověku dříme „zárodek transcendentního Života.“²⁵⁸

Pravým mystikem je ten, kdo došel sjednocení s transcendentním řádem, kdo jej plně zakusil a poznal.

O tom, že poezie a mystika, básnická řeč a mystická zkušenost k sobě mají blízko svědčí „zástup básnicích mystiků a mysticky hledajících

²⁵⁵ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 25.

²⁵⁶ BORZIČ, Adam: Koktání bytí: Souběhy poezie a mystiky. In: BAUER, Kateřina (ed.): *Mystika uprostřed či na okraji?: zkušenosti různých náboženství*. Jihlava: Mlýn, 2011, s. 91.

²⁵⁷ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 25.

²⁵⁸ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 489.

básníků.“²⁵⁹ Vzájemná blízkost plyne ze samotné povahy poezie, která má ve vztahu k básníkovy transcendentní charakter. Poezie není pouhým výtvozem básníka, ale přichází k němu jako obdarování, vyvěrá z tajemného pramene života, je něčím „za“, co básník odkrývá. Jak se snaží jako jeden z mnohých vyjádřit básník Jan Skácel: „básníci básně neskládají / báseň je bez nás někde za / a je tu dávno je tu od pradávna / a básník báseň nalézá“²⁶⁰. V jazyku metafyziky pojednává Martin Heidegger o poezii jako o původní řeči bytí²⁶¹. Jak je vidno, poezie se definicím vzpírá, ten, kdo, chce lapit její podstatu uchyluje se do jazyka metafor. Stejně mystik, rozhodne-li se nesetrvat ve „svatém mlčení“, hledá správná slova pro setkání se Skutečností²⁶² v jazyku poezie.

Rudolf Jurolek je člověkem-básníkem, jehož poezii charakterizuje zvýšený zájem o duchovní sféru života. Tento zájem odpovídá jeho literárnímu zařazení mezi současné slovenské spirituální básníky. Jako básník vychází ve své tvorbě ze své individuality, z autentického zakoušení světa, které je ve spojení s talentem pro každou uměleckou tvorbu klíčové. Přestože jako spirituální básník vychází z určité náboženské tradice (křesťanství), nutně ji ve své tvorbě překračuje, přetváří a někdy i opouští. Jeho vztah k této tradici je nedogmatický a neinstitucionální. Stejně tak každý mystik je kulturně a nábožensky podmíněn,²⁶³ avšak jeho východiskem je život sám. Je-li podle

²⁵⁹ BORZIČ, Adam: Koktání bytí: Souběhy poezie a mystiky. In: BAUER, Kateřina (ed.): *Mystika uprostřed či na okraji?: zkušenosti různých náboženství*. Jihlava: Mlýn, 2011, s. 84.

²⁶⁰ SKÁCEL, Jan. *Oříšky pro černého papouška*, Brno: Jaromír Gargulák, 2005, s. 25.

²⁶¹ BORZIČ, Adam: Koktání bytí: Souběhy poezie a mystiky. In: BAUER, Kateřina (ed.): *Mystika uprostřed či na okraji?: zkušenosti různých náboženství*. Jihlava: Mlýn, 2011, s. 84.

²⁶² Termín Skutečnost, zde používám jako jeden z možných ekvivalentů označení transcendentního řádu nebo též Transcendentna. Dalšími užívanými ekvivalenty v této práci jsou Absolutno a Bůh. Každý z těchto termínů vyjadřuje jiný aspekt transcendentního řádu, ve své podstatě se však shodují. Skutečnost označuje nejvyšší možné poznání. Termín Absolutno zdůrazňuje svrchovanost a oddělenost Transcendentna od člověka. V termínu Bůh se tyto oba aspekty poznatelnosti a nepoznatelnosti transcendentního řádu prolínají.

²⁶³ SUDBRACK, Josef: *Mystika: křesťanská orientace v náboženském pluralismu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 18.

staré scholastické definice mystika *cognitio Dei experimentalis* – poznávání Boha skrze zkušenost,²⁶⁴ tak je toto poznávání Skutečnosti nedogmatické a nelze jej plně institucionalizovat. Ve způsobu duchovního hledání si tedy spirituální básník a mystik rozumí.

Zdá se, že důvodem Jurolekova duchovního hledání je jeho vnitřní touha po blízkosti s celkem univerza a touha po pravdivém duchovním poznání. Tato touha odpovídá „spirituální potřebě“ člověka jako snaze přisoudit světu a vlastnímu životu smysl. V mystickém pojetí je výrazem vrozené touhy člověka po Skutečnosti, která se projevuje, jak na citové rovině, tak na rovině intelektu.²⁶⁵ Pravý mystik nejen o této Skutečnosti tuší, ale on o ní ví a zná ji. Základním východiskem mystika je absolutní jistota o Skutečnosti. Mystik tvrdí, že Absolutno²⁶⁶ nejen existuje, ale že lidské já je s ním ve spojení, může jej poznat, a nakonec se s ním sjednotit.²⁶⁷ Teologicky řečeno „lidský duch, sám v podstatě božský, je schopen bezprostředního společenství s Bohem, jedinou Skutečností.“²⁶⁸

3.1.1 Metodologický postup

Jurolek se ve své tvorbě pohybuje mezi dvěma způsoby chápání vztahu transcendentního a imanentního. V pojmání Skutečnosti, se pak pohybuje mezi „emanační“ a „imanentní“ teorií transcendentního světa, z hlediska teologie ve své poezii kombinuje apofatickou a katafatickou cestu poznání

²⁶⁴ SÖLLE, Dorothee: *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Praha: Marie Noe One Woman Press, 2015, s. 76.

²⁶⁵ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 75.

²⁶⁶ Viz poznámka pod čarou č. 263

²⁶⁷ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 54-55.

²⁶⁸ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 55.

Boha. Tento pohyb se pak odráží v jeho dvou stěžejních ohniscích duchovního hledání, kterými jsou příroda a poezie. Sledováním těchto dvou cest poznání Boha (i dvou způsobů chápání transcendentního světa) bych se ráda v souvislosti s fenomény přírody a poezie v této části práce zabývala. Zároveň bych svou pozornost při zkoumání těchto fenoménů ve spojitosti s mystikou ráda upřela na jednotlivé fáze mystické cesty (probuzení, osvícení a očištění), které se v mnoha aspektech Jurolekovu duchovnímu hledání a nalézání podobají.

Fáze mystické cesty nebudu nahlížet pouze z hlediska jejich obecné (fenomenologické) charakteristiky, ale i skrze postavy a odkazy mystiků západní křesťanské tradice. Jednat se bude zejména o sv. Františka a sv. Hildegardu z Bingen, které ve svých sbírkách Jurolek zmiňuje. V odkazu těchto autorů budu zároveň zkoumat možné spojitosti s jednotlivými mystickými motivy v Jurolekově poezii. Zároveň se pokusím nahlédnout Jurolekovy mystické motivy a podobnosti s fázemi duchovní cesty i skrze postavu mystika a filosofa Plótína. Přestože se k němu Jurolek ve svém díle přímo neodkazuje a nelze tedy hovořit o autorově přímé inspiraci, podobnosti mezi Plótínovým pojetím krásy a zejména konceptem *anamnesis* jsou značné. Plótínos je zároveň autorem, který do značné míry ovlivnil sv. Augustina, na kterého v některých svých básních Jurolek naráží.

Kromě mystických motivů a paralel s mystickou cestou nacházející se v křesťanské tradici a novoplatónské filosofii, se vzhledem k Jurolekovu „náznakovému“ vyjadřování ohledně duchovnosti a mému obecnému chápání mystiky, krátce zmíním i o možné paralele s tradicí jinou – zen buddhismem. Paralely mezi mystikou a Jurolekovou poezií budu zároveň hledat i ve filosofii, konkrétně v tomismu a husserlovské fenomenologii.

U hlavních ohnisek Jurolekova duchovního hledání, přírody a poezie, tak budu sledovat: a) básníkovo přibližování se transcendentní či imanentní teorii

chápání Skutečnosti b) apofatickou a katafatickou cestu poznání Boha c) fáze mystické cesty: probuzení, očistění a oprostění d) jednotlivé mystické motivy e) vztah Jurolekovy filosofie tvorby a mystiky. Množství interpretačních rovin může působit poněkud chaoticky a nahodile, zároveň však odpovídá charakteru poezie samotné, která je „živým organismem“, ne filosofickým traktátem. Užitím takovéto širší náhledů na vztah Jurolekovy poezie a mystiky se snažím o co největší komplexnost.

V posledku bych ráda zdůraznila, že veškeré zkoumání je vystavěno na základě Jurolekových sbírek, tedy subjekt Jurolek je zde buďto konstruktem básníka ztotožněným s lyrickým subjektem sbírek (viz 3.2, částečně 3.3), nebo konstruktem básníka-autora, který stojí za vnitřní výstavbou této poezie (viz 3.3.3), v každém případě jej neztotožňuji s reálnou osobou básníka. Zároveň bych též ráda zdůraznila, že přes veškeré spojitosti Jurolekovy poezie s mystikou, které se v této kapitole budou odkrývat, básníka neztotožňuji s osobností mystika. Vycházím z výše nastíněné teze Underhill, kterou sama autorka rozvíjí takto. „Všichni až do posledního jsme tedy příbuzní mystiků. A nejlépe je pochopíme tak, že budeme vycházet z tohoto příbuzenství, že budeme – nakolik to dokážeme – jejich velká prohlášení vykládat ve světle našich malých zkušeností.“²⁶⁹ Jak moc blízký příbuzný je básník Jurolek, by měla rozkrýt tato kapitola. Dříve než se však vydám na „cestu“ básníkovy duchovního hledání, osvětlím některé výše zmíněné pojmy.

²⁶⁹ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 491.

3.1.2 Teorie transcendentního světa a cesty poznání Boha

„Emanační“ teorie hlásá naprostou Boží transcendenci, jeho absolutní jinakost, Bůh jako naprosto vzdálený od tohoto světa, „bezdná propast“, neoplatónské Jedno. Tedy „za normálních, ne-mystických okolností je lidské naprosto odděleno od božského, časné světy od věčných“²⁷⁰. Poznat jej můžeme pouze z jeho „emanací“ nebo zjevených atributů. Výstup duše ke sjednocení s božským je pak čirá transcendence, mystická cesta ven.²⁷¹ Naopak „imanentní“ teorie hlásá, že člověk již je plně ve spojení s Bohem. Jak říká apoštol Pavel na Aeropagu: „Neboť v něm žijeme, pohybujeme se, jsme.“²⁷² Svět je ponořen v Bohu a s ním i člověk, Bůh je něco, co už je v Já a ve vesmíru implicitně přítomno. Toto „něco“, bod spojení s božstvím v Já je pro mystiky těžko uchopitelný, opisují jej jako „jiskru duše“, „božský princip“, „vnitřní světlo“, jednou se jeví jako božské, k němuž já dospívá, jindy jako transcendentní aspekt já, který je v kontaktu s Bohem. Tento božský princip je pak stejně latentně přítomen ve vesmíru. Svět je vnímán mystiky jako dění, které je sebezjevením Božím.²⁷³

Křesťanská teologie vyjadřuje tyto dvě teorie vztahu transcendentního a imanentního na základě apofatické a katafatické cesty poznání Boha. V apofatické cestě je zdůrazněno, že nemůžeme myslet Boha v něm samém, v jeho jsoucnosti (esenci), v jeho skrytém tajemství. Pokusy o něm mluvit pojmy jsoucího, nutně nakonec vedou k mlčení. Proto apofatická cesta volí

²⁷⁰ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 131.

²⁷¹ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 130-131.

²⁷² Sk 17,28

²⁷³ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 132-134

cestu mluvení v negacích, vypovídá o tom, co Bůh není. Apofatická cesta postupuje negací hmotného světa, potom vyřazuje ideály krásy, dobra a moudrosti, nakonec odmítá samotné bytí, hlásá, že Bůh není nic z toho, jeho podstata je pro člověka nepoznatelná. Zároveň však, a v tom tkví celý paradox křesťanství, tento nepoznatelný Bůh je zároveň osobní, živý a blízký. „Skrytý Bůh, přebývající za hranicemi všeho toho, co odhaluje, je také tentýž Bůh, který odhaluje Sebe.“²⁷⁴ Katafatická cesta je pozitivní cestou poznávání Boha skrze jsoucnost tohoto světa, tato cesta je možná skrze učení o Trojici a inkarnaci. Trojjediný Bůh, jakožto Otec, Syn a Duch, vysvětluje povahu Absolutna, jakožto transcendentního a imanentního zároveň. „Bytí, které je nade vším, se zjevuje jako dění, jako dynamické všudypřítomné Slovo života. Boží láska, imanentní v srdci i ve světě, vychází z absolutního Jednoho a vrací se k němu.“²⁷⁵ Inkarnace je plným Božím vtělením do tohoto světa v osobě Ježíše Krista, božského Logu. V Kristu se ukázalo Absolutno v konečnosti lidské existence.²⁷⁶ Kristus, Syn Boží, Slovo se tedy stává „prostředkem, jímž si Bůh uvědomuje sám sebe, a prostředkem, jímž si člověk uvědomuje Boha.“²⁷⁷ Katafatická cesta a apofatická cesta se vzájemně doplňují, z čehož v posledku platí, co hlásá apofatická cesta, že Boží podstatu si objektivizací nelze.²⁷⁸

²⁷⁴ LOSSKY, Vladimír: *Dogmatická teologie*. Praha: Pravoslavné vydavatelství, 1994. s. 17.

²⁷⁵ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 147.

²⁷⁶ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 137-151.

²⁷⁷ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 154.

²⁷⁸ LOSSKIJ, Vladimír: *Dogmatická teologie*. Praha: Pravoslavné vydavatelství, 1994, s. 18.

3.1.3 Mystická cesta

Mystická cesta je konstruktem, pomocí kterého se snažili a snaží mystici popsat jednotlivé fáze mystické zkušenosti vedoucí k Absolutnu. Nejznámější mystickou cestu na Západě definoval Dionýsios Areopagita jako cestu očištění (*purgatio*), osvětlení (*illuminatio*) a sjednocení (*unio*).²⁷⁹ E. Underhill tuto cestu rozšiřuje na fázi pět: probuzení, očišťování, osvětlení, temná noc duše, sjednocení.²⁸⁰ Na základě tohoto modelu jsem pak zvolila fáze probuzení, očištění a osvětlení, kterými se budu v souvislosti s Jurolekovou poezií zabývat. Fáze probuzení je první fází mystické cesty, je fází iniciační, připomínající obrácení.²⁸¹ Očišťování je duchovní činností, vycházející z vědomí subjektu o vlastní lidské nedokonalosti, která jej odděluje od Skutečnosti. Cílem očišťování je dosáhnout, co největší míry sebe-zjednodušení na všech rovinách.²⁸² Z hlediska mystické cesty je očišťování jednou z fází vývoje osobnosti, z hlediska přetvoření vědomí nekončícím procesem.²⁸³ Osvětlení je fází následující po očištění, ve kterém vědomé já prožívá milující a radostný vztah s Absolutnem. Z hlediska vědomí je osvětlení stavem kontemplace.²⁸⁴ V Jurolekově poezii budu fázi probuzení spojovat s počátkem jeho cesty a duchovní iniciací, fázi očišťování se snahami básníka o asketický způsob

²⁷⁹ SÖLLE, Dorothee: *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Praha: Marie Noe One Woman Press, 2015, s. 124.

²⁸⁰ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 205.

²⁸¹ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 212.

²⁸² UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 205.

²⁸³ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 337.

²⁸⁴ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 205.

života a sebe-zjednodušení i se zjednodušováním způsobu básnické tvorby, fázi osvětlení se stavy souznění s celkem univerza v okamžicích úžasu.

3.2 Příroda

Příroda je jedním z duchovních zdrojů mystiků křesťanského Východu i Západu, sv. Řehoř z Nyssy spolu s pouštními otci v ní četl jako v knize Boží, sv. František v ní nacházel své bratry a sestry, Juliana z Norwiche kontemplovala Boha v těch nejmenších věcech světa (velikosti lískového oříšku) a sv. Bernard z Clairvaux vyznával, že to, co ví o božském vědění a svatých se naučil v lesích a polích. Mnoho a mnoho bylo těch, kdo v přírodě zakusili dotek Posvátna. Dosvědčuje to i protestantská teoložka Dorothee Sölle, která říká, že příroda je nejčastějším místem mystické zkušenosti.²⁸⁵ Zároveň je podle básníka Adama Borziče jednou z hlavních oblastí, kde se poezie a mystika vzájemně setkávají.²⁸⁶ Tváří tvář přírodě prožívá básník pocity sjednocení, sounáležitosti, něhy a blízkosti, na druhé straně v něm však krása a dokonalost přírody probouzí existenciální bolest. Prožívání božství v přírodě, stejně tak vnímání její krásy jako svědectví o transcendentní skutečnosti, jsou témata, která se vinou jako červená nit celým básnickovým dílem. Jurolek je ve většině svých sbírek s přírodou v kontaktu, projevuje se jako vytrvalý chodec krajinou, poutník tohoto světa, který hledá a vyhlíží nové horizonty, který se však zároveň skrze viděné a zakoušené v přírodě vydává do hlubin sebe sama. Příroda se tak stává základním východiskem Jurolekova

²⁸⁵ SÖLLE, Dorothee: *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Praha: Marie Noe One Woman Press, 2015, s. 143.

²⁸⁶ BORZIČ, Adam: *Koktání bytí: Souběhy poezie a mystiky*. In: BAUER, Kateřina (ed.): *Mystika uprostřed či na okraji?: zkušenosti různých náboženství*. Jihlava: Mlýn, 2011, s. 97.

básnického duchovního hledání, je mu synekdochou pro celý svět. Na základě básníkovy vztahu k přírodě, její blízkosti a vzdálenosti, jejímu intenzivnímu prožívání i existenciální odcizenosti, bych pak ráda konstruovala „cestu“ básníkovy duchovního hledání. Soustředit se budu na spojitosti s výše zmíněnými fázemi mystické cesty – probuzení, očistění a osvětlení, i na jednotlivé mystické motivy. Vzhledem k zaměření této části práce na topos přírody se na této „cestě“ budu věnovat pouze sbírkám „reflexivně přírodním“ (viz 2.3).

3.2.1 V samotě nablízku

Počátek cesty Jurolekova básnického duchovního hledání situuji do sbírky *Dobrovolná samota* (viz 2.3.1). Přestože již v jeho básnickém debutu *Posunok* se setkáváme s úžasem nad světem a jinými rysy Jurolekovy poetiky odkazující k transcendentní rovině skutečnosti, ve sbírce *Dobrovolná samota* je Jurolekovo duchovní hledání posíleno rozhodným činem – uchýlením se do samoty přírody. Důvodem této samoty je básníkovy touha po větší blízkosti se světem, touha po bratrství a sounáležitosti s veškerým stvořením. V posledku je výrazem Jurolekovy touhy po Bohu. Jurolekovo vnímání přírody vnímám jako panenteistické, podle tohoto filosoficko-teologického modelu svět existuje v Bohu. Bůh tak neztrácí svou svrchovanost a zároveň zůstává v blízkosti se světem.²⁸⁷ Tento koncept, směřující v sobě Boží transcendenci s Boží imanencí, je jedním z možných křesťanských pojetí světa.

Na začátku cesty básníkovy duchovního hledání je blízkost Juroleka s křesťanskou spiritualitou nejznatelnější. Dobrovolná samota a intenzivní

²⁸⁷ SÖLLE, Dorothee. *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Praha: Marie Noe One Woman Press, 2015, s. 156.

vztah s veškerým stvořením, pak vzdáleně připomínají dvě na sebe navazující fáze mystické cesty, očišťování a osvětlení. Ve vztahu k mystické cestě lze chápat rozhodnutí se pro život o samotě (pryč od civilizace) jako započetí nikdy nekončící fáze očišťování. Očišťování se dělí podle toho, co má zůstat z charakteru a co má být odstraněno, na odříkání a odpoutání.²⁸⁸ Činnost odpoutání od toho, co škodí já, zahrnuje vnější i vnitřní chudobu, čistotu duše od všech tužeb a absolutní nesobectví.²⁸⁹ Činnost odříkání je tzv. tělocvikem duše, kdy mystici podstupují různá cvičení aktivního pokání, kterými se snaží zbavit svého individualistického já.²⁹⁰ Očišťování, pak vede do stavu osvětlení. Podle Underhill, každý, kdo má instinkt pro transcendentní skutečnost, může vstupovat částečně do stavu osvětlení. „Ti, kdo jsou zasvěceni do krásy nebo moudrosti tak, jako je velký mystik zasvěcen do lásky, mají určitý podíl na zkušenostech cesty osvětlení.“²⁹¹ Mystik se liší tím, že vědomě „stojí“ v transcendentním světě, zatímco ostatní do tohoto světa tu a tam „nakouknou“.²⁹² Ve stavu osvětlení, lze rozlišit tři typy zkušenosti, které se vzájemně prolínají: radostné vnímání Absolutna, osvětlené vnímání světa a nárůst energie transcendentního já (slyšení hlasů, mystické vidění, automatické psaní).²⁹³ Jurolek není mystikem jeho radostné vnímání přírodního dění, úžas a fascinace se vzdáleně tomuto osvětlenému vnímání světa podobají.

Zdá se, že duchovní inspiraci pro svůj odchod do samoty za účelem větší blízkosti se stvořeným světem, Jurolek nachází v osobě a odkazu sv. Františka.

²⁸⁸ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 242.

²⁸⁹ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 242.

²⁹⁰ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 254.

²⁹¹ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 271.

²⁹² UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 271.

²⁹³ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 278-279.

Tento podivuhodný světec a mystik proslul svým vroucím vztahem k veškerému stvoření. Františkova mystická cesta vedla skrze stvoření k Bohu a od Boha ke všemu stvoření. Protože Františkův vztah k veškerému stvoření byl laskavý, něžný a vroucí již od počátku jeho cesty, někteří učenci ho považují za prvního přírodního mystika západní křesťanské tradice.²⁹⁴ Sv. František četl v přírodě po vzoru pouštních otců jako v Boží knize, stával se tak stopařem Boží lásky a Boží krásy ve světě. Nebyl však jen stopařem Boží transcendence, ale Boha ve světě společně se vším stvořením plně zakoušel. „Bud' pochválen, můj Pane, spolu se vším svým stvořením“²⁹⁵, těmito slovy začíná Františkův nejznámější spis *Chvalozpěv stvoření* (nebo také *Píseň bratra Slunce*). František v tomto oslavném hymnu oslovuje části přírody jako své bratry a sestry (bratr Slunce, sestra Luna, bratr vítr, sestra voda, bratr oheň, sestra matka Země). Svým bratrským a sesterským chápáním přírody nastoluje mezi člověkem a stvořením vztah naprosto originální, rodinný, který říká, že k sobě všichni v dobrém patříme z milosti toho, který nás stvořil.²⁹⁶

„Braček František / křmi vtáčky / a zhovára sa s kvetmi.“²⁹⁷ Svým otevřeným vyjadřováním lásky a respektu ke všem tvorům se stal František mezi světci výjimečným, na rozdíl od Augustina a jiných se neobával, že by kvůli kráse stvoření opustil jeho Tvůrce.²⁹⁸ Do západní křesťanské spirituality, tak vnáší jasné ujištění o tom, že Boha lze plně zakoušet v přírodě, a že s přírodou lze být v harmonickém, bratrském společenství. Domnívám se, že právě Františkovo ujištění o propojení člověka s přírodou, je důvodem, proč v něm Jurolek nachází zalíbení. „Môj máj: zovrel ma / vo svojom zelenom

²⁹⁴ JUNOVÁ, Rut: *Pojetí přírody Františka z Assisi*. Praha, 2015. Diplomová bakalářská práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, katedra religionistiky. s. 38.

²⁹⁵ ŠTIVAR, Bonaventura J.: *Františkánské prameny*. Velehrad: Ottobre, 2001. s. 145-146.

²⁹⁶ JUNOVÁ, Rut: *Pojetí přírody Františka z Assisi*. Praha, 2015. Diplomová bakalářská práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, katedra religionistiky. s. 59.

²⁹⁷ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994. s. 48.

²⁹⁸ JUNOVÁ, Rut: *Pojetí přírody Františka z Assisi*. Praha, 2015. Diplomová bakalářská práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, katedra religionistiky. s. 38.

objatí, / až mi z končekov prstov vytryskli puky, / hlava mi zakvitla omamnými kvetmi, / spievajú mi v nej vtáci. / Chodím ako zamilovaný strom: Podťe, nech vás objímam.²⁹⁹ V této básni, která je jednou z prvních básní sbírky, popisuje Jurolek duchovní zážitek, který připomíná extatický zážitek mystického zakoušení jednoty celku univerza³⁰⁰, subjekt básně jako by splýval s Životem. V žádné ze svých sbírek se pak již Jurolek nevyjádří o blízkosti s celkem univerza s takovouto extatickou vášní jako v této básni. Zdá se, že příroda se Jurolekovi stala místem duchovní iniciace. Z hlediska stavu vědomí lze tento duchovní zážitek připodobnit ke kontemplativnímu stavu osvícení, z hlediska mystické duchovní cesty pak k její první fázi – probuzení, kterou Underhill popisuje takto: „náhlé, intenzivní a radostné vnímání Boha imanentního ve vesmíru, božské krásy a nevýslovné moci a slávy onoho většího života, do něž je jednotlivec ponořen, a nového života, kterým má já žít v souladu s tímto – nyní dominantním – faktem existence.“³⁰¹

Jurolek není mystikem, ale básníkem, který se transcendentnímu světu pouze přibližuje, „nakukuje pootevřenými dveřmi“, ale nesetrvává v něm jako tomu je u sv. Františka a jiných mystiků. Stejně však, jako mystici, vychází ze svého autentického zakoušení světa, a tak přesto, že se ve sbírce profiluje jako věřící, jeho východiskem je život sám, ne křesťanské dogma. Jeho duchovní hledání začíná ve vztahu se světem a v přezkoumání sebe sama, zřetelně tak na začátku své cesty tihne k „imanentní“ teorii transcendentního světa a ke katafatické cestě poznání Boha. V samotě Jurolek intenzivně vnímá krásu přírody, která v něm zároveň probouzí existenciální bolest. „Neber mi túto bolesť, / neber mi túto ranu. / Nechaj ma s ňou doliezt' / aspoň k ránu. // Noc

²⁹⁹JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 12.

³⁰⁰SÖLLE, Dorothee: *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Praha: Marie Noe One Woman Press, 2015, s. 51.

³⁰¹UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 215.

škrípe. / Hmatám po láske ako slepec. / Nechaj mi túto bolesť – / ten nerv k tebe.“³⁰² Krása a bolesť, dva fenomény, ktoré se človeka niterně dotýkajú, ale z hľadiska tohoto sveta se zdajú byť bezúčelné. Pro mystiky však jsou poselstvím o úplné Skutečnosti. Krása okolního světa je člověku svědectvím o transcendentním Bohu, niterná bolest, pak o Bohu v imanenci. Motiv bolesti, která není nesmyslná, ale sladkobolná, protože vyjadřuje skutečnost, že v lidské podstatě přebývá kus božského, je častý u většiny mystiků, např. sv. Kateřina z Janova mluví o „bolesti z Lásky“³⁰³. Tyto dva intenzivní lidské pocity, pak Jurolek spojuje do otázky: „Krásno a bolesť – to je Boh?“³⁰⁴

Jurolekovo duchovní hledání se od začátku potýká s existenciální rozpolceností lidské existence, teologicky řečeno, s lidskou hříšností, s vědomím o lidské necelistvosti a porušenosti. Jurolek nakonec dospívá k závěru, že duchovního hledání neskončí nalezením své celistvosti v tomto životě-světě-přírodě, ale v naprostém odevzdáním se ve své smrti, ve které člověk bude nalezen někým Jiným, známým, osobním a blízkým. Snad Kristem? Alespoň takto chápu závěrečnou báseň sbírky. „Voda v pohári / na prázdnom stole. / Konečne našla naplnenie, pokoj. //Dnes som sa v lese rozprával s hľadačom. / Hľadá, čo nikdy nenájde. // Usadil som sa v hrubej vrstve / na dne svojej duše: / ťažký a priehľadný ako voda. / Nepotrebujem už nič, / ani seba. / Priateľ môj, tu som.“³⁰⁵

³⁰² JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 44

³⁰³ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovného vedomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 215.

³⁰⁴ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 53.

³⁰⁵ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 56.

3.2.2 Pokojně a pomalu

Další milník na cestě básníkovy duchovního hledání tvoří sbírka *Život je možný* (viz 2.3.2). Mezi ní a *Dobrovolnou samotou* uběhlo spousta času, není tedy překvapivé, že básníkův pohled na svět prošel proměnou. Jurolekovo vztahování se k přírodě již není zřetelně panenteistické, vnímání transcendentního světa, které bylo v *Dobrovolné samotě* jasně vyjadřované, je více náznakové. Stejně tak z věřícího-básníka, zbyl „jen“ básník. Tato proměna je vzhledem k cestě Jurolekova duchovního hledání zásadní. Vzdálení se určité náboženské konvenci, básníka vede k otevřenějšímu přístupu ke světu a k sobě samému. Paradoxně se v této otevřenosti vůči světu básník blíží mystickému postoji více než před tím. Zpochybňování svého pohledu na svět a zároveň zpochybňování sebe sama, připomíná fázi mystického očišťování, „čištění zrcadla vnímání“³⁰⁶, která se neobejde bez bolesti. Zde Jurolek z hlediska teologie opouští cestu katafatickou a vydává se apofatickou cestou negace.

Zdá se, že z hlediska duchovního hledání, se básník na začátku sbírky nachází v krizi, chybí mu vědomí o smysluplnosti vlastního života. Způsob, jak se s touto situací vyrovnat, nachází v základním určení si poměru ke světu: pokojně a pomalu. Snaha setrvat ve stavu pokojného usebrání a hledání vnitřního klidu jsou mystické postupy, jak vejít do stavu kontemplace a dosáhnout kontaktu se Skutečností.³⁰⁷ Kontemplativní způsob přístupu ke světu však není jen výsadou mystiků, ale každého s instinktem pro transcendentní skutečnosti, kontemplativní povahy jsou tak do jisté míry všichni s uměleckým nadáním.³⁰⁸

³⁰⁶ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 430.

³⁰⁷ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 337.

³⁰⁸ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 340.

Není to jen vnitřní „naladění“, které určuje Jurolekovo duchovní hledání, ale i tělesná aktivita. Stejně jako v *Dobrovoľné samote* Jurolekův způsob duchovního hledání provází chůze v krajině a pozorování okolního přírodního dění. Příroda v sobě nese stále stejnou duchovní kvalitu celistvosti a básník ji vnímá. Skrže pohled a pokojnost v jistých okamžicích jako by se mu dařilo s ní být v kontaktu, a díky tomu znovu nalézt i kontakt sám se sebou. „Zvony odbíjajú poludnie. / Ležím na lavičke v lesnom parku. / Hľadím do neba cez zelený trblet stromov. // Evolúcia na mňa zabudla: / Ešte vo mne zostali zreteľne zvyšky raja.“³⁰⁹ Pohled do nebe v básníkovi intenzivně probouzí vědomí nejen o transcendentní rovině skutečnosti, ale i o vlastní lidské transcendentní kvalitě. „Čo nás ctí, / inak lumpov a sebcov / nenapraviteľných, / čo nás čistí / a prepaľuje, / to sú chvíle, / keď nevidíme nič, / len nebo.“³¹⁰ O této transcendentní kvalitě jsou mystici přesvědčeni, že je jádrem každého člověka. Zdá se, že Jurolekovo vnímání transcendentní povahy světa se nakonec v této sbírce uchyluje k „imanentní“ teorii, než „emanační“, to, co Juroleka vyvádí z jeho vlastních chmur a bolesti, je znovu nastoupení katafatické cesty. Jeho vlastní život dostává smysl, vnímá-li, že je součástí většího celku Života. „Ráno, / znova nadobudnutý, / zasiahnutý svetlom, / silou jarnej oblohy, / usilujem sa žiť, / tvoriť telo, / vdychovať do seba / sebe samého.“³¹¹

3.2.3 Vidět viditelné a bolest z odloučení

Cesta básníkova duchovního hledání se dovršuje ve sbírce *Smrekový les* (viz 2.3.3). Vnímání krásy přírody, a zároveň prožívání bolesti z necelistvosti vlastní existence tvoří koncept celé sbírky. „Zľahka precitnúť, / s pohľadom do

³⁰⁹JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Slniečkovo: Verše online, 2006, s. 7.

³¹⁰JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 10.

³¹¹JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006, s. 13.

neba, / nesený na májovom oblaku. // Jedna sivá / a tri červené strechy / v zasnenej modrote. // Keby nebo nebolo nič iné, / len to, čo vidím, / stačilo by to.“³¹² Vidieť viditeľné, tak by se dalo shrnout Jurolekovo poznání o světě. Lidský zrak, zdá se, má za jistých podmínek schopnost vidět zázračné, protože zázračné je překvapivě viditelné. Takovéto vidění světa připomíná mystický úžas, který „spatřuje původní zázrak v samotném bytí, ve stvoření, v tom, jak kvete růže“³¹³. Svět ve své materii je schopen v člověka, při jeho správném nahlížení, ujistit o smysluplnosti, kráse a uspořádanosti světa. Mezi člověkem a okolním světem, tak vzniká větší intimní vztah blízkosti. Krása přírody není „jen“ ukazatelem někam do sféry transcendentna, ale samotný svět je transcendencí protkaný, tím je krásný, a člověku blízký. Zároveň však díky vidění tohoto kouzla světa, se člověku stává bližší i svět, který je jinak úplně vzdálený, svět skrytý pod symboly nebe a ráje. „Dlhá, utišujúca / prechádzka poľom. // Zapadá slnko. / Nič veľké, nič osudné, / len stopa svetla: // tušenie nebeských záhrad.“³¹⁴

Jurolekovo vnímání krásy, které je zároveň způsobem poznávání o povaze světa, se podobá Plótinově pojetí krásy, která je září pravdy. „Konečná krása přístupná smyslům, tj. krása zachytitelná smyslovým vnímáním a zkušeností, „ukazuje“ absolutní, nekonečnou, inteligibilní krásu v jevu, v obraze, ve světelné stopě. Analogicky to platí i pro obrácený směr tohoto pohybu: smyslově zachytitelná krása se stává pobídkou (*incitamentum*) a začátkem rozumějícího přístupu k pravdě, která se prosvětluje myšlením, a k její vnitřní kráse.“³¹⁵ Vidění krásy ve smyslových věcech způsobuje v člověku otřes, protože skrze ni nahlíží samu strukturu bytí, a zároveň probouzí touhu po

³¹²JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 17.

³¹³SÖLLE, Dorothee. *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Praha: Marie Noe One Woman Press, 2015, s. 157.

³¹⁴JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Levoča: Modrý Peter, 2009, s. 15.

³¹⁵BEIERWALTES, Werner. „Krása je záře pravdy.“ O klasických paradigmatech krásy: Plótinós – Augustin – Schelling. *Reflexe* [online]. 2019, 2019(56), 137-147 [cit. 2020-07-27]. s. 140. Dostupné z: https://www.reflexe.cz/Reflexe_56

základu tohoto zjevu. Plótinos byl mystikem a jeho pojetí krásy je součástí cesty ke sjednocení s Jedním. Člověk musí především usilovat o očištění vlastní „vnitřní“ krásy, aby byl schopen osvíceného vidění.³¹⁶ Vědomí nutnosti očišťování provází Jurolekovy sbírky, způsob, kterým se očišťuje by se dal přirovnat v křesťanské mystice ke snaze o vnitřní chudobu. Snad ještě více se však podobá způsobu zen buddhistického oprošťování.³¹⁷ „Vyčistit' sa, sústrediť, vojsť do svojich buniek. / Mnohého sa musím vzdať, veľa toho musím nemať, / aby som pochopil strom, vnikol do modroty modrej. / Trávy odkvitli a schnú, v cvrlikaní svrčkov / znie tón úzkosti. // Ako keď chceš splynúť, splynúť s neбом, a nemôžeš.“³¹⁸ Jurolekovo duchovní hledání se pohybuje z hlediska teologie mezi vnímáním Boží imanence ve světě a tušením Boží transcendence mimo tento svět. Přestože božství světa, jeho zázračnou jinakost, citlivě vnímá, při pozorování a kontemplaní světa naráží na vědomí o světě jiném a vzdáleném. Nejčastěji se tomu tak děje při pohledu na nebe, které Jurolekovi asociuje obraz ráje, nebeské zahrady, dokonalého místa.

„Ešte stále som schopný vidieť krásu: / skupina stromov uprostred pustého / zimného poľa, osamelá vrana na snehu. // Ale už v tom nie je radosť, / Skôr akýsi zvláštny, trýznivý smútok: / z toho, že som, / že je svet.“³¹⁹ Vědomí mystika o Absolutnu, přináší zároveň vědomí o vlastní odloučenosti, čím více mystik na své cestě postoupil, tím je vědomí o odloučenosti hlubší a bolestnější. V mnohem nižší intenzitě, lze stejný princip sledovat i na cestě Jurolekova duchovního hledání. První část sbírky *Smrekového lesa* se věnuje převážně kráse přírody, vnímání jejího transcendentního rozměru, v kontrastu k ní je pak druhá část sbírky, která vypovídá o existenciální

³¹⁶ BEIERWALTES, Werner. „Krása je záře pravdy.“ O klasických paradigmatech krásy: Plótinos – Augustin – Schelling. *Reflexe* [online]. 2019, 2019(56), 137-147 [cit. 2020-07-27]. s. 141. Dostupné z: https://www.reflexe.cz/Reflexe_56

³¹⁷ GOFFI, Tullo – DE FIORES, Stef.: ed. *Slovník spirituality*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 228.

³¹⁸ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 21.

³¹⁹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 38.

odloučenosti, bolesti, melancholii a samoty. Do této bolesti a samoty však občas vstoupí zvláštní konejšivý a hřejivý dotek blízkosti, který prosvítá skrze přírodní dění. „Už piaty deň sedím doma s chrípkou. / Pozerám von z okna: tichý mokrý sneh. // Čítam striedavo Kafku, Chatwina / a sv. Augustina. // Znova sa pozerám z okna: občas niekto prejde zasneženou ulicou. // Počúvam rádio, pijem čaj, močím / a zas hľadím z okna. // V noci zle spím, bojím sa. Pozriem von: // stále ticho, matersky sneží.“³²⁰ Vědomí o zvláštní schopnosti světa vyzařovat blízkost, pak básník využívá při prožívání svého smutku. „Tak mi je smutno, / až som si musel založiť oheň: / nech horí a láska.“³²¹ To, co dokáže uklidnit a ztišit básníkův smutek, je zakoušení vzájemné spřízněnosti mezi člověkem a světem, vzájemné bratrství, které tak intenzivně vnímal a prožíval sv. František. Zajímavý je pohyb, který se v tomto vztahu mezi člověkem a přírodou děje, blízkost proměňující lidský smutek přichází ze strany přírody, světa, a ještě z větší dálky, skrze svět z „nebe“. „Sneh: všetka vzdialená krása neba / padla do korún stromov. / Vpúšťam do seba jej svetlo, / zľahka dýchajúci obraz sveta. / Na okamih mnou zachveje / doznievajúca triaška / akéhosi pradávneho blaha.“³²² Z hlediska teologie se zdá, že se v této básni propojuje Boží transcendence s Boží imanencí. Jako by Bůh sestupoval skrze stvoření k člověku, jako by se k němu skláněl, a zároveň probouzel a oživoval v člověku to, co v něm dříme. Toto propojení božství s lidstvím odpovídá křesťanské zvěsti o inkarnaci Krista do tohoto světa. Jedinou básní, ve které by se mohlo zdát, že Jurolek mluví přímo o osobě Krista, je tato. „Kto si tu so mnou je. Nevidím ho, / ale viem, je tu: snečný človek. // Usmieva sa, má pokoj v očiach. / Naozaj nevie nič o smútku, / ukrutnostiach sveta, tme a úzkosti? // Vie, ale práve preto tu je: / cítim jeho teplý dych, / neporušiteľný

³²⁰ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 31.

³²¹ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 29.

³²² JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 29.

úsmev.“³²³ Existenciální bolest Jurolek ve svém duchovním hledání nakonec překonává skrze vlastní aktivitu, vyjití vstříc světu, rozhodnutí se, že se stane jeho součástí: „zúčastním sa: všetko / sa môže stať.“³²⁴

3.2.4 Mezi dvěma světy

Poslední zastavení na cestě básníkova duchovního hledání situuji do sbírky *Pol'né vety*. Zdá se, že v této sbírce Jurolek nachází větší smíření se světem i sebou samým. Jurolekův svět už přestává být světem „pouze“ přírody, ale rozšiřuje se směrem k městu. Básník tak už neprodlévá jenom v „dobrovolné samotě“, ale znovu přijímá do svého života i svět civilizace. Sbíрка *Pol'né vety* je sbírkou zalitou světlem, světlo je tím prvkem, který nejvíce odkrývá transcendentní rozměr skutečnosti. „Stále tie isté podnety, len jemne odtienené, preladené: vláčne hnutia, mäkké farby, klenuté ozvučenie, bez zlomov a dramatických preklopení: vrstvenie jemnej hmoty života, toho, čo opadáva zo svetla.“³²⁵ Světlo je v křesťanské tradici důležitým symbolem odkazujícím k Bohu, z osob Trojice se vztahuje k Otci, který je nestvořeným „světlem“³²⁶ i k Synu, který je „světlem světa“³²⁷. Podle Bible je Bůh Světlem, a zároveň Stvořitelem světla. To, čím je pak fyzické světlo stvořenému světu, tím je Bůh světlem v duchovní oblasti: pramenem moudrosti, krásy, radosti a slávy.³²⁸ Symbolu Boha Otce jako transcendentního Světla, které prosvěcuje tento svět, jako dokonalého nerozlišeného Bytí, užívalo ve snaze vyjádřit něco o

³²³ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 37.

³²⁴ JUROLEK, Rudolf: *Smrekový les*. Modrý Peter, Levoča, 2009, s. 39.

³²⁵ JUROLEK, Rudolf: *Pol'né vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 16.

³²⁶ 1J 1,5

³²⁷ J 1,4; 8,12

³²⁸ NOVOTNÝ, Adolf: *Biblický slovník*. Díl 1., A - R. Praha: Kalich, 1956, s. 1038.

nevyjádřitelné Skutečnosti mnoho mystiků.³²⁹ Tak vizionářská mystička Hildegarda z Bingen v jednom ze svých vidění popisuje: „V tomto světle vidím občas, avšak ne často, jiné světlo, které pro mne má jméno *Živoucí světlo*.“³³⁰

„Čosi nepomenovatelné, nezabudnutelné vo videní: prchavá / esencia všetkých dní mi svieti z pamäti. // Ľudia na bielych lavičkách, v bielych loďkách. / Biela a zelená vo vetre. / Jas odkiaľsi z pradáva. // Už možno nie šťastie, ale pokoj.“³³¹ Se světlem se pojí motiv paměti a rozpomínání se na minulé, a ještě hlouběji na „pradávné“. V předchozích sbírkách se toto rozpomínání dělo v souvislosti s pohledem na nebe, které v Juroleкови probouzelo „tušení“ ráje. Podle biblického příběhu o stvoření světa v knize *Genesis* 1-2 je ráj místem, kde člověk jako muž a žena v harmonii přebýval s Bohem a veškerým stvořením. Tento příběh lze vykládat jako příběh o povaze lidství a jeho poměru k božství, rozpomínání se na ráj, pak značí rozpomínání se na stav blaženosti, vnitřní harmonie, zakoušené jednoty s božstvím. Samotný koncept rozpomínání se v souvislosti s božstvím je dědictvím řecké filosofie, Platóna a jeho *anamnesis*. Termín přejímá a rozpracovává v souvislosti s křesťanstvím Plótinos a po něm sv. Augustin.³³² Probouzení „paměti ráje“, vnímání „jasu z pradávna“ se ve sbírce *Polné vety* pojí s vnímáním světa prodchnutého transcendentním světlem. Takovéto vidění světa připomíná mystické vidění ve fázi osvětlení. Důvod vidění veškerého stvoření prodchnutého transcendentním světlem a jeho spojitost s rájem, pak krásně vysvětluje Law. „Ve věčné přírodě neboli nebeském království se hmota nachází v životě a světle – je nádherným tělem světla nebo oděvem, v němž je světlo oblečeno, a proto v sobě má všechny vlastnosti světla a liší se

³²⁹ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s.149.

³³⁰ SUDBRACK, Josef: *Mystika: křesťanská orientace v náboženském pluralismu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 37.

³³¹ JUROLEK, Rudolf: *Polné vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 22.

³³² KARFÍKOVÁ, Lenka. *Anamnesis: Augustin mezi Platonem a Plotinem*. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 10-12.

od něj jen tak, že je jeho jástotem a krásou, nositelem a podkladem všech jeho barev, sil a vlastností.“³³³

Paměť však není jen nástrojem „rozpomínání se“ na stav blaženosti, ale i přirozeným nástrojem, jak se vyrovnat se svým životem. „Tak ani tento deň, akokoľvek krásny, neprinesol spásu: iba / bol, ešte jeden, zas, a znova akoby bezvýsledný. Áno, bolo / to, no nebolo možné to nijako prekonať ani povýšiť, iba si / toho dosť zapamätať: dosť života na smrť, dosť svetla / na temnotu.“³³⁴ Ve sbírce již nejsou polarizované stavy úžasu nad krásou přírody a stavy existenciální bolesti. Zdá se, že Jurolek ve svém duchovním hledání dochází smíření. Svět se mu stále stejně dokáže jevit krásný, ale i vzdálený, básník se mu pokojně vystavuje se všemi jeho paradoxy. Vzhledem ke způsobu vztahování se k transcendentní rovině skutečnosti se Jurolek projevuje jako poutník, který vyhlíží do dále směrem k Boží transcendenci, i setrvává se světem v blízkosti Boží imanence, je zároveň v pohybu i ve stavu usebrání. Celou sbírku pak uzavírá báseň, ve které Jurolek popisuje vidění – setkání nebe a země, transcendence s imanencí, vidění, které se děje „za hranou skutečnosti“, které se však zvláštním způsobem děje. Náhlé vidění domova, ke kterému každý poutník kráčí. „Chvíľa, zacyklená v čase: stojím v zimnom lese, sneží. / Nenatrším viac krásy, nenasmútim viac radosti.// Na súmraku sa ešte raz obzriem – a vtedy, keď skutočnosť / nedáva chvíľu pozor, to zrazu vidím: domov neba a zeme.“³³⁵

³³³ UNDERHILL, Evelyn: *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk, 2004, s. 303.

³³⁴ JUROLEK, Rudolf: *Pol'né vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 35.

³³⁵ JUROLEK, Rudolf: *Pol'né vety*. Modrý Peter, Levoča, 2013, s. 60.

3.3 Poezie

Oblastí, kde se snad nejsilněji setkává mystika s poezií je oblast slova a ticha.³³⁶ Jak píše Adam Borzič: „Mystické zakoušení božské skutečnosti je natolik transcendentního rázu, že se mystikův jazyk nutně rodí z lůna temné noci. [...] Básníková zkušenost slova se rodí v tichu, na hraně bytí a nebytí.“³³⁷ Proto mystik pro vyjádření své duchovní zkušenosti užívá jazyka poezie. Proto básník, aniž to mnohdy tuší, je z podstaty tvorby samotné, napojen na hlubinný pramen Života. Tedy za podmínky, že poezii samu vnímáme jako něco, čím básník nedisponuje, co se básníkovy do značné míry dává samo. Z teologického hlediska se mystická zkušenost blíží více teologii apofatické než katafatické, tedy teologii vyzdvihující absolutní boží jinakost a neuchopitelnost.

V této kapitole se budu věnovat, jednak konstruktu básníka Juroleka a jeho duchovnímu hledání jako v kapitole předešlé, jednak se pokusím podívat hlouběji do struktury Jurolekovy poezie samotné v souvislosti s mystikou. Tedy pokusím se o analýzu způsobu básníkovy tvorby. Podle výše zmíněné obecné spřízněnosti poezie a mystiky lze předpokládat onu spřízněnost i v Jurolekově poezii.

3.3.1 Bůh Tvůrce – básník tvůrce

Transcendentní rozměr poezie je pro Jurolekovo duchovní hledání zásadní, na začátku své cesty spojuje závislost své tvorby přímo s Božím působením. „Boh dnes mlčí. / Ako by som mohol hovoriť ja? // Bez jeho vôle / sa nehýbe

³³⁶ BORZIČ, Adam: Koktání bytí: Souběhy poezie a mystiky. In: BAUER, Kateřina (ed.): *Mystika uprostřed či na okraji?: zkušenosti různých náboženství*. Jihlava: Mlýn, 2011, s. 85-86.

³³⁷ BORZIČ, Adam: Koktání bytí: Souběhy poezie a mystiky. In: BAUER, Kateřina (ed.): *Mystika uprostřed či na okraji?: zkušenosti různých náboženství*. Jihlava: Mlýn, 2011, s. 85-86.

ani písmenko v duši.“³³⁸ Jurolek se těmito verši hlásí ke klasickému konceptu středověké tomistické teologie, kdy básník jakožto tvůrce je obrazem Boha Tvůrce.³³⁹ Celý koncept vychází z biblického příběhu *Genesis*, kde se píše, že člověk je stvořen k obrazu Stvořitele. Zároveň těsnou vazbu mezi poezií a Božím působením dokládá samotné řecké slovo *poietes*, překládané jako tvůrce, kterým je na jedné straně Stvořitel, na straně druhé poeta, básník.³⁴⁰

„Padá sneh: / pokoj z neba. // Moja túžba po samote / sa vyrovná / túžbe po Bohu. // Túto báseň odpisujem zo vzduchu, / z toho, // na čo sa rozplývam.“³⁴¹ Látkou Jurolekových básní je svět sám, který však není tvrdou matérií, ale matérií „oduchovnělou“ - doslova prodchnutou Duchem. Zimní tichá krajina, pokojně padající sníh evokuje v čtenáři pocit klidu a blízkosti se zvláště efemérním světem. Podle předchozího konceptu Jurolek tvoří z toho, co vytvořil Stvořitel, zároveň i on je stvořený a tedy, když začne tvořit, tvoří ze sebe a stává se zároveň tím světem, je ponořený v Bohu. Tedy touha po samotě nemusí znamenat vzpouru proti Bohu, ale zvláštní paradox, že právě v samotě se stává Bohu bližší.

„Vyberať z ticha / ticho najtichšie. // Umĺknuť zaživa. / A navždy. // To je to slovo, / ktoré túžim / ohraničiť kruhom?“³⁴² Transcendenci poezie Jurolek pojmenovává nejen jako Boží mlčení, ale pro vyjádření neuchopitelnosti její podstaty a zároveň věčné básnickovy touhy se jí přiblížit používá stejné způsoby řeči, jaké mystici používají pro vyjádření zkušenosti s „Nevyslovitelným“.

³³⁸ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 30.

³³⁹ MARITAIN, Raissa a Jacques MARITAIN: *Situace poezie*. Praha: Triáda, 2017, s. 24.

³⁴⁰ HOŠEK, Pavel: *Sloužím Tajnému ohni: duchovní zdroje literární tvorby J.R.R. Tolkiena*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2020, s. 108.

³⁴¹ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 53.

³⁴² JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 34.

Jedná se o negaci, paradox a mlčení,³⁴³ z čehož *sanctum silentium* (svaté mlčení) je nejvznešenějším výrazovým prostředkem mystika.³⁴⁴ Z tohoto důvodu je pak někdy básník označován „ztroskotaným mystikem“³⁴⁵, protože zachycenou skutečnost znovu převádí do jazyka poezie. „Na holomčiernom strome / sedí čierny vták. / Nehýbe sa. / Mlčí. // Tvar pokoja. / Obsah ticha.“³⁴⁶

3.3.2 Experiment

Jurolekovo vnímání transcendentního rozměru poezie se projevuje nejen na tematicko-motivické rovině, ale i v samotném způsobu jeho tvorby. Období Jurolekova básnického experimentování zahrnující sbírky *Putovanie Jakuba z Rána* (2.4.2) a *Hierografia* (2.4.3), lze vnímat jako snahu ohledat způsoby, jak poezie může komunikovat něco o „nevyslovitelném“. Ve sbírce *Putovanie Jakuba z Rána* se toho autor snaží docílit využitím vícehlasu lidského vědomí, ve sbírce *Hierografia* pak již samotným grafickým vyjádřením, kdy se veškeré texty nacházejí v závorkách, na tematicko-motivické rovině pak jazykem negativní metafyziky. Snad nejvýstižnější ilustrací toho, jak se básník pokouší přiblížit Skutečnosti, která je ze své podstaty neuchopitelná, je Jurolekova vlastní ilustrace sbírky *Putovanie Jakuba z Rána*. Na této ilustraci vystává tvar nedokonalého kruhu, který vznikl na základě mnohonásobného krouživého pohybu ruky vedoucí „tužku“. Kruh tak nemá jeden jasný okraj, ale tvoří ho překrývající se a různě vrstvicí linie, de-facto není kruhem ale oválem. Pod touto ilustrací stojí vlastnoruční komentář autora: „Zdokonaľovanie kruhu

³⁴³ SÖLLE, Dorothee: *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Praha: Marie Noe One Woman Press, 2015, s. 103.

³⁴⁴ SUDBRACK, Josef: *Mystika: křesťanská orientace v náboženském pluralismu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 18.

³⁴⁵ SUDBRACK, Josef: *Mystika: křesťanská orientace v náboženském pluralismu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 11

³⁴⁶ JUROLEK, Rudolf: *Dobrovoľná samota*. Námestovo : Malé vydavateľstvo poézie, 1994, s. 34.

neustálým opakováním.³⁴⁷ Neustálé kroužení kolem Skutečnosti, to je to, co Jurolek během svého duchovního hledání vykonává. Skutečnosti, která je neuchopitelná, a které se lze pouze přiblížit. Neuchopitelnost, jinakost a vzdálenost této Skutečnosti umocňuje vědomí, že středem každého kruhu je prázdnota, čiré Nic. Tak Jurolekovo duchovní hledání z pohledu teologie odpovídá apofatické cestě hledání Boha.

Kruh je dokonale celistvým tvarem bez počátku a konce, je symbolem dokonalosti a neustálého pohybu. Mystička Hildegarda z Bingen nahlíží svět jako kruhovitý celek, jeho „kruhovitost“ pak odvozuje od skutečnosti, že Bůh je bez začátku i konce, věčně kroužící ve své lásce k člověku.³⁴⁸ Svět je tedy u Hildegardy, stejně jako u sv. Františka obrazem Boha. Ve chvílích úžasu, v okamžiku, kdy se zdá, že je básník Jurolek zcela ohromen, zasazen krásou světa, používá pro toto vyjádření „kruhovitou“ samohlásku „ó“. Tuto samohlásku přímo ve sbírce *Putovanie Jakuba z Rána* spojuje s vyjádřením Božství. „Boh, to je akosi samo od seba: základná axióma, ako povzdych ach, ako zvolanie ó. [...] Ó, nekonečné priestory.“³⁴⁹ Stejně tak ji používá, když zakouší pocit vlastní celistvosti. „V tejto chvíli, ó, zhovievavá večnosť, / som nesmrteľný.“³⁵⁰

3.3.3 Věčně otevřená otázka

Stejně jako ve sbírkách „filosoficko-experimentálních“ Jurolek ohledává možnosti poezie, která se již ze své podstaty dotýká transcendentní skutečnosti. Ve sbírkách „reflexivně přírodních“ (zejména *Život je možný*, *Smrekový les*,

³⁴⁷ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskove oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 63.

³⁴⁸ ŽIVNÁ, Magdaléna: *Teologie Hildegardy z Bingen*. České Budějovice, 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra Teologických věd, s. 64.

³⁴⁹ JUROLEK, Rudolf: *Putovanie Jakuba z Rána*. Námestovo: Štúdio F, 1996, s. 9.

³⁵⁰ JUROLEK, Rudolf: *Život je možný*. Slniečkovo: Verše online, 2006, s. 9.

Polné vety) samotný „umensňující“ způsob básnickovy tvorby, kdy se básník vědomě snaží o redukci textové plochy, vytváření úzkého motivického rámce, programově využívá opisný slohový postup a používá nepříznačkový jazyk s tendencí k pojmovosti (viz 2.3.5), vytváří „vzdušný“, otevřený prostor pro tajemství. Právě tento otevřený prostor pro tajemství, prostor „naplněný tichem“, se velice blíží apofatické mystice vnímání Skutečnosti. Samotný autor svůj způsob tvorby komentuje takto.

„Nikdy som nerozumel, prečo by poézia mala byť nezrozumiteľná. Naopak, som presvedčený, že je to tá najpriehľadnejšia a najjasnejšia vec na svete. Alebo aspoň by mala byť. Veď zrozumiteľná má byť už zo svojej podstaty: báseň predsa píšem preto, aby sme vyjasnili, spriehľadnili niečo, čo je nejasné a neprehľadné, čo je skryté v chaose a nezrozumiteľnosti. V mojom prípade je to hádam až programové: Všetky svoje pisateľské, či ak chcete básnické schopnosti a zručnosti vkladám do toho, aby som písal čo najzrozumiteľnejšie. Iná vec je tajomstvo. Pociť tajomnosti, nedopovedanosti by mal po básni zostať, aj keď sme jej úplne porozumeli.“³⁵¹

Podle Jany Juhásové ve způsob Jurolekovy básnické tvorby lze nahlédnout postupy analogické husserlovské fenomenologii. Jurolekův zájem o otázky vnímání a jeho snaha proniknout skrze zakoušený svět do podstaty vlastního vědomí je totožný se zájmem Husserlovým.³⁵² Jurolekovu metodu očišťování vlastního zakoušení světa, lze přirovnat k Husserlově metodě *epoché*, tzv. „uzávorkování“ přirozeného prožívání světa.³⁵³ Důsledkem této metody, není vzdálenost člověka od světa, ale průnik do jeho struktury, a skrze něj i do své vlastní. Sebeuvědomění člověka uprostřed světa, otevření se mu, vede k metafyzickému úžasu a údivu, k odkrývání „zázračné“ struktury světa.

³⁵¹ JUROLEK, Rudolf: „Sedím na lúce“. In: MILČÁK, Marián: *Ako sa číta báseň*. Levoča: Modrý Peter, 2013, s. 75.

³⁵² JUHÁSOVÁ, Jana. Redukcia a estetický postoj v poézii Rudolfa Juroleka. *Religious* [online]. 2016, 197-214 [cit. 2020-07-28]. s. 198. Dostupné z:

³⁵³ PETŘÍČEK, Miroslav: *Úvod do (současné) filosofie*. Praha: Herrmann, 1991, s. 15.

Takovéto zakoušení světa jako transcendentního ve své podstatě, odpovídá kontemplativnímu zakoušení světa mystiků, zde se básník a mystik setkávají. Podle filosofa Jana Patočky je takovéto zakoušení světa pro filosofické myšlení zásadní, vede totiž k „otřesení původní samozřejmé jasnosti o jsoucnu.“³⁵⁴ Zásadní je takovéto zakoušení světa i pro teologii, vede člověka k neustálé, otevřené otázce po Bohu, otázce nezodpověditelné, ale pro lidský život určující.

3.4 Shrnutí

V této části práce jsem se zabývala dvěma ohnisky Jurolekova duchovního hledání, přírodou a poezií, ve spojitosti s mystikou. Ve spojitosti s fenoménem přírody jsem sledovala cestu básníkovy duchovního hledání, ve spojitosti s fenoménem poezie jsem se zabývala nejen touto cestou, ale i způsobem tvorby básníka-autora. Z hlediska teorií transcendentního světa ve vztahu k přírodě (ke světu) Jurolek více tíhne k „imanentní“ teorii, z hlediska teologie ke katafatické cestě poznání Boha. Ve svém chápání poezie a způsobu básnické tvorby poezie Jurolek více tíhne k „emanační“ teorii a k apofatické cestě poznání Boha. Nutno podotknout, že obě teorie se v obou dvou fenoménech prolínají.

Příroda je častým místem mystické zkušenosti. Katafatickou cestu poznávání Boha v přírodě u Juroleka značí vnímání její krásy, úžas, schopnost „vidět viditelné“. Apofatickou cestu poznávání Boha tváří tvář přírodě značí prožívání existenciální bolesti z vlastní lidské nedokonalosti. Z hlediska fází mystické cesty, na začátku svého putování Jurolek v přírodě prožívá duchovní iniciaci připomínající fázi probuzení. Této duchovní iniciaci předcházeli Jurolekův odchod do dobrovolné samoty, kterou lze spojovat s fází očišťování.

³⁵⁴ PATOČKA, Jan: „Nemetafyzická filosofie a věda“. In: CHVATÍK, Ivan – KOUBA, Pavel ed.: *Péče od duši III*. Praha: Oikoymenh, 2002, s. 610.

Asketický způsob života, vlastní sebe-zjednodušování, nastavení si správné míry života – pokojně a pomalu, soustředěné vidění, to vše lze s fází očišťování na Jurolekově cestě duchovního hledání spojovat. Na fázi očišťování, pak obvykle navazuje fáze osvětlení. Podobnost s fází osvětlení se v Jurolekově poezii projevuje ve stavech radostného úžasu a souznění s celkem univerza (veškerým stvořením, transcendentním světem), jako osvětlené vidění, díky kterému vidí básník do samotné struktury světa.

Jurolek se ve svém duchovním hledání přibližuje nejvíce postavě sv. Františka. Zdá se, že duchovní inspiraci pro volbu asketického způsobu života a povzbuzení pro spoluprožívání světa s veškerým stvořením nachází u něj. Dvěma stěžejními motivy, které v Jurolekovy nejsilněji probouzí vědomí o transcendentní rovině skutečnosti jsou motiv nebe a motiv světla. Světlo je v křesťanské teologii symbolem Boha Otce i Syna. Jurolekova vnímání světla připomíná vnímání světla Hildegardou z Bingen, která nazřela transcendenci světla jako „Živé světlo“. Jurolek vnímá, že světlo prosvětluje naši skutečnost světa, ale zároveň září ze vzdáleného místa. Prosvětlování skutečnosti připomíná Plótínovo pojetí krásy jakožto záře pravdy. Záření ze vzdáleného místa odkazuje k jinému světu za hranicí skutečnosti a lidského poznání. Nebe a světlo probouzejí v Jurolekovy vědomí o jiném místě, se kterým je esenciálně spjatý, toto místo označuje jako „ráj“, „nebeskou zahradu“. Toto Jurolekovo rozpomínání se na zlatý věk, či biblicky ztracený ráj, se velmi podobá Plótínově teorii *anamnesis*.

Jurolekovo duchovní hledání ve vztahu k poezii se projevuje jednak ve vnímání poezie jako transcendentní, jednak v samotném způsobu básnické tvorby. Katafatické cestě poznání Boha se Jurolek v poezii nejvíce přibližuje, když sám sebe vnímá jako tvůrce, který tvoří ze světa prodchnutého božstvím, a který je obrazem Boha Tvůrce. Apofatické cestě se blíží, když naráží na nemožnost vyjádření transcendentní podstaty poezie. V ten okamžik se Jurolek

nejvíce podobá mystikům, jejichž výrazové prostředky pro uchopování božské podstaty, pro vyjádření zkušenosti s „Nevyslovitelným“, končí u jazyka negace, paradoxu a nakonec svatého mlčení. V ten okamžik se však zároveň Jurolek mystikům vzdaluje, protože jako básník zkušenost o neuchopitelnosti transcendentní podstaty poezie, která je zároveň podstatou světa, je nucen vyjádřit. Tento „osud“ všech básníků, „ztrskotaných mystiků“, pak Jurolek vystihuje svou vlastní ilustrací, která vznikla neustálým krouživým pohybem ruky, a pod níž stojí nápis: „Zdokonaľovanie kruhu neustálym opakovaním“. Tak se způsobem básnickova duchovního hledání stává neustálé kroužení kolem podstatného, jehož středem je čiré Nic.

Snahu opsat kruh lze zároveň vnímat nejen jako snahu přiblížit se neuchopitelné podstatě božství, ale i z pohledu katafatického jako snahu přiblížit se dokonalé formě stvoření, ve které je Bůh otištěn. Mystička Hildegarda z Bingen svět nahlíží jako kruhovitý celek, který je obrazem Boha. Jak se potvrdilo výše, Jurolekovu snahu přiblížit se dokonalému božství v přírodě lze pozorovat po celou dobu cesty jeho duchovního hledání. Jurolekovým výrazovým prostředkem pro vyjádření úžasu – setkání s božství v přírodě je kruhovitá samohláska „ó“.

Podobnost s apofatickou cestou poznání Boha se projevuje v Jurolekově způsobu básnické tvorby, který je minimalistický na mnoha rovinách. Jurolekova zjednodušující a sebe-zjednodušující metoda vytváří prostor pro tajemství. V jeho způsobu básnické tvorby lze vidět analogii s husserlovskou fenomenologií. Jurolekova metoda vede k metafyzickému úžasu, který odkrývá „záračné“ (transcendentní) struktury světa a blíží se stavu kontemplace mystiků. Z hlediska filosofie tento „žasnoucí pohled na svět“ dekonstruuje myšlení o jsovcu jako o něčem daném a objektivním, z hlediska teologie k otevřené otázce po Bohu.

Závěr

Počátečním záměrem této práce bylo pojednat o Jurolekově poezii z religionisticko-teologické perspektivy. Po literárně-religionistické analýze současné spirituální poezie na Slovensku a analýze Jurolekovy poezie samotné se ukázalo, že poezie Rudolfa Juroleka na jedné straně vychází z křesťanské tradice, na straně druhé tuto tradici překračuje a přetváří. Poezie Rudolfa Juroleka, stejně jako ostatních spirituálních básníků, má individualistický charakter a je neinstitucionální povahy. Z vývoje Jurolekova díla vyplývá, že básník čím dál tím více tíhne k vyjadřování spirituality pouze latentně, v náznacích. Zároveň je však z analýzy Jurolekovy poezie zřejmé, že snaha o vyrovnání se s duchovní sférou života stojí v centru jeho zájmu. Místy, kde si Jurolek nejsilněji uvědomuje transcendentní rozměr skutečnosti, jsou příroda a poezie.

Na základě Jurolekova otevřeného pojmání spirituality jsem určila mystiku jako vhodný interpretační rámec pro religionisticko-teologické zkoumání básnickovy poezie. Mystiku jsem uchopovala fenomenologicky po vzoru Evelyn Underhill, která tvrdí, že mystika jakožto „vrozené tíhnutí ducha k harmonii s transcendentním řádem“, je vlastní každému člověku. Každý člověk je tak do větší či menší míry příbuzným opravdových mystiků – těch, kteří došli plného sjednocení se Skutečností. Jak blízký příbuzný je Jurolek, shrnuji nyní.

Spřízněnost Jurolekovy poezie s mystikou vychází již ze samotného esenciálního vztahu poezie a mystiky. Jazyk poezie je sám o sobě transcendentní, proto jej mystici používají pro vyjádření setkání se Skutečností. Jurolek transcendentní rozměr poezie ve svém díle reflektuje a poezie i příroda jsou mu základními dvěma ohnisky jeho duchovního hledání. V přírodě Jurolek zakouší úžas nad krásou přírody (světa), a zároveň bolest ze své vlastní nedokonalosti. Stav úžasu, ve kterém Jurolek najednou vidí, že svět je ve své

podstatě „zázračný“, připomíná stav mystického osvětlení, ve kterém mystik vidí svět prodchnutý Skutečností. Motivy, které v Jurolekovi nejsilněji probouzejí vědomí nejen o transcendentním rozměru skutečnosti, ale i o vlastní spřízněnosti s božskou podstatou, jsou nebe a světlo. Při pohledu na nebe či při pozorování světla v sobě Jurolek nahmatává „zbytky ráje“, a zároveň se v něm probouzí „tušení nebeských zahrad“. Vnímání krásy a rozpomínání se na ráj připomínají Plótínovo *anamnesis*. „Živé světlo“, které je za světem zas najdeme u Hildegardy z Bingen. Celkově Jurolekovo vidění světa připomíná osvětlené vidění světa Františkem z Assisi. Jurolek v přírodě nezakouší jen radostný úžas, ale zároveň i bolest, bolest ze své nedokonalosti tváří tvář kráse světa. Tato bolest je pro něj na začátku jeho cesty duchovního hledání znakem kontaktu s Bohem a připomíná mystickou bolest lásky, ale častěji je bolestí existenciální. S bolestí přicházejí do Jurolekova duchovního hledání pochyby o světě i o sobě. Bolestná básníková období připomínají mystickou fázi očišťování, ve které si mystik uvědomuje svoji lidskou necelistvost a vzdálenost od Skutečnosti, a ve které se snaží o očištění způsobu života i o vlastní vnitřní formaci. Fáze očišťování se na cestě Jurolekova duchovního hledání projevuje asketickým způsobem života o samotě i snahou o vlastní sebe-zjednodušení. Z hlediska teologie stavy úžasu z krásy přírody připomínají katafatickou cestu k Bohu, stavy existenciální bolesti apofatickou cestu k Bohu.

Transcendentní rozměr skutečnosti nezakouší Jurolek pouze v přírodě, ale i ve své tvorbě. Poezie je pro něj na začátku cesty jeho duchovního hledání plně závislá na Boží vůli, tvořit pro Juroleka znamená podílet se na božském. Nejvíce se však transcendentní povaha poezie odhaluje ve chvílích, kdy Jurolek naráží na neuchopitelnost její podstaty. Uchyluje se pak k výrazům jako „ticho“, „mlčení“, nebo k jazyku negace. V těchto okamžicích je Jurolek mystikům nejbliže, protože naráží na problém neuchopitelnosti podstaty

Skutečnost a nastupuje tak apofatickou cestu poznání Boha. Zároveň však se zde nejvíce ukazuje rozdíl mezi básníkem Jurolekem a mystikem. Jurolek je jakožto básník nucen se snažit o této Skutečnosti vyslovit, zatímco mystik může setrvat ve „svatém mlčení“. Kroužení kolem podstatného, to je způsob Jurolekova duchovního hledání, neustálým kroužením zdokonalovat sám sebe, a tím se přibližovat světu, a zároveň neustále kroužit kolem podstaty, která je ve středu, uvnitř kruhu, nepolapitelná, čiré Nic. Symboliku kruhu jakožto dokonalého obrazu Boha ve světě používá mystička Hildegarda z Bingen.

Přes veškeré průniky a podobnosti Jurolekovy poezie s mystikou je zřejmé, že Jurolek mystikem není. Jurolek je básníkem, hledačem, pozorovatelem, poutníkem tohoto světa. Během svého duchovního hledání ve světě naší každodennosti zakouší radost i bolest, pocit blízkosti se světem i pocit odcizení. Snad právě díky tomu se může stát jeho poezie mnoha lidem blízká. Z hlediska teologie Jurolek střídavě nastupuje katafatickou a apofatickou cestu k Bohu, silně vnímá Boží blízkost – imanenci ve světě, a zároveň Boží vzdálenost – transcendenci mimo tento svět. V Jurolekově poezii se pozoruhodně odkrývá „zázračnost“ stvořeného světa, nejen ve chvílích úžasu, kdy básník poukazuje na to, že zázračné je skutečně viditelné, ale i ve chvílích bolesti a pocitu opuštěnosti, kdy svět jako by se sám k člověku přibližoval. Jurolekův úžas není však jen následováním katafatické cesty poznávání Boha ve stvoření, ale je i němým úžasem způsobujícím otřes v nitru člověka. Metodou zjednodušování a sebe-zjednodušování, disponovaností vlastního vědomí, absolutní otevřeností se vůči světu, analogickou metodě E. Husserla, Jurolek nastupuje apofatickou cestu, v jejímž středu stojí věčně otevřená otázka po Bohu. Otázka nezodpověditelná, ale pro život člověka zcela určující.

Seznam literatury

BAUER, Kateřina, ed. *Mystika uprostřed či na okraji: zkušenosti různých náboženství*. V Jihlavě: Pro Univerzitu Karlovu v Praze, Evangelickou teologickou fakultu vydává nakl. Mlýn, 2011. Studie a texty Evangelické teologické fakulty. ISBN 978-80-86498-43-0.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 18., (5. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2009. 1239 s. ISBN 978-80-87287-08-8.

Bible: český překlad Jeruzalémské bible. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. V Praze: Euromedia Group, 2010

DE FIORES, Stefano, ed. a GOFFI, Tullo, ed. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 1295 s. ISBN 80-7192-338-9.

HOŠEK, Pavel. *Sloužím Tajnému ohni: duchovní zdroje literární tvorby J.R.R. Tolkiena*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2020. ISBN 978-80-7325-499-5.

JUHÁSOVÁ, Jana: Chvála hranice. Rudolf Jurolek: Poľné vety. In: *Romboid*, roč. XLIX, 2014, č. 2, s. 71 – 71.

JUHÁSOVÁ, Jana: Kto skrýva svojho blázna, umrie bez hlasu (Komparatívne čítanie troch kníh R. Juroleka). In: *Vertigo*, 2018, č. 1 – 2, s. 32-36.

JUHÁSOVÁ, Jana. *Od symbolu k latencii: spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii*. Ružomberok: Verbum, 2016. 151 s. ISBN 978-80-561-0364-7.

JUHÁSOVÁ, Jana. Redukcia a estetický postoj v poézii Rudolfa Juroleka. *Religious* [online]. 2016, s. 197-214 [cit. 2020-08-02]. ISSN 22999922.

JUNOVÁ, Rut. *Pojetí přírody Františka z Assisi*. Praha, 2015. Diplomová bakalářská práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, katedra religionistiky.

JUROLEK, Rudolf. *Dobrovoľná samota: [básne]*. Námestovo: Malé vydavateľstvo poézie, 1994. 59 s. ISBN 80-85705-05-2.

JUROLEK, Rudolf. *Hierografia*. Vydanie prvé. Námestovo: Solitudo, 1999. 62 stran. ISBN 80-85705-18-4.

JUROLEK, Rudolf. *Pán Ó*. Ivanka pri Dunaji: F.R. & G., 2017. 130 stran. Knižná edícia časopisu Fragment 2018. ISBN 978-80-89499-47-2.

JUROLEK, Rudolf. *Polné vety*. Levoča: Modrý Peter, 2013. 60 s. Edícia Mušľa. ISBN 978-80-89545-21-6.

JUROLEK, Rudolf. *Putovanie Jakuba z Rána a jeho druhov a ich titanský boj s dvanásťhlavým svetom o Boha, lieskové oriešky a iné obyčajné veci v štrnástich spevoch*. 1. vyd. Námestovo: Štúdio F, 1996. 68 s. Malá edícia poézie. ISBN 80-967550-1-3.

JUROLEK, Rudolf. *Posunok: Verše*. Bratislava: Smena, 1987. 85 s. Mladá tvorba; Zv. 200.

JUROLEK, Rudolf. *Smrekový les*. Prvé vydanie. Levoča: Modrý Peter, 2009. 47 stran. Mušľa. ISBN 978-80-85515-91-6.

JUROLEK, Rudolf. *Život je možný*. Verše online (3.). Slniečkovo, 2006. ISBN 80-969625-4-X. s. 3.

KARFÍKOVÁ, Lenka. *Anamnesis: Augustín medzi Platonem a Plotinom*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2015. 137 stran. Krystal; svazek 19. ISBN 978-80-7429-639-0.

KOVÁCS, Rado: Poézia samoty a rieky. In: *Romboid*, roč. 49, 2014, č. 8, s. 33-36.

LIETAVEC, Tomáš. *Súčasná slovenská lyrika jako recepčno-interpretací problém (K najnovšej básnickej tvorbe Rudolfa Juroleka)*. Nitra, 2018. Diplomová práca. Univerzita Konštantína filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie.

LOSSKIJ, Vladimir Nikolajevič. *Dogmatická teologie*. 2. vyd. Praha: Pravoslavné vydavatelství, 1994. 85 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/116371>

MARITAIN, Raissa a Jacques MARITAIN. *Situace poezie*. Praha: Triáda, 2017. Delfín. ISBN 978-80-7474-203-3.

MIHALKOVIČ, Boris: Kniha týždňa: Poctivé sebahľadanie a sebanachádzanie (R. Jurolek: Pán Ó /rec./). In: *Pravda*, 17. 6. 2018. Dostupné online: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/473602-kniha-tyzdna-poctive-sebahladanie-a-sebanachadzanie/> [15-06-2020]

MILČÁK, Peter – MILČÁK, Marián (eds.): *Ako sa číta báseň*. Levoča: Modrý Peter, 2013. ISBN 978-80-89545-24-7.

MILČÁK, M.: Ten, ktorý píše, si oblieka zelené tričko. In: *Romboid*, roč. 35, 2000, č. 4, s. 80.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Díl 1., A - R. Druhé, zcela přepracované a rozšířené vydání. Praha: Kalich, 1956. Edice Kalich.

PASSIA, Radoslav, ed. a TARANENKOVÁ, Ivana, ed. *Hľadanie súčasnosti: slovenská literatúra začiatku 21. storočia*. Prvé vydanie. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2014. 219 s. ISBN 978-80-8119-085-8.

PATOČKA, Jan, CHVATÍK, Ivan, ed. a KOUBA, Pavel, ed. *Péče o duši: soubor statí a přednášek o postavení člověka ve světě a v dějinách. III, Kacířské eseje o filosofii dějin*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2002. 842 s. Sebrané spisy Jana Patočky; sv. 3. ISBN 80-7298-054-8.

PETŘÍČEK, Miroslav. *Úvod do (současné) filosofie: 11 improvizovaných přednášek*. Vydání druhé. Praha: Herrmann a synové, 1991. 91 stran.

PUTNA, Martin C. a BEDŘICH, Martin, ed. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2010. 1390 s. ISBN 978-80-7215-391-6.

RÉDEY, Zoltán: Veľa zbierok – málo poézie (Slovenská poézia 2009). In: *Knižná revue* – príloha, roč. XX, 7. 7. 2010, č. 14 – 15, s. XI.

SKÁCEL, Jan. *Oříšky pro černého papouška: básnická sbírka Jana Skácela s výtvarným doprovodem Jaromíra Garguláka*. Vyd. 1. Brno: Jaromír Gargulák, 2005. [80] 1. ISBN 80-903387-1-2.

SÖLLE, Dorothee. *Mystika a vzdor: „Ty tichý křiku“*. Překlad Ruth J. Weiniger. První české vydání. Praha: Marie Noe, One Woman Press, [2015], ©2015. 438 stran. ISBN 978-80-86356-54-9.

SOMOLAYOVÁ, Ľubica: Život, ktorému možno uveriť. Rudolf Jurolek: Smrekový les. (Konfrontácie). In: *Romboid*, roč. XLV, 2010, č. 5 – 6, s. 15 – 21.

PIORECKÝ, Karel: Mladá spirituální poezie devadesátých let. In: *Česká literatura*, 2008, sv. 56, č. 1, s. 16-46.

SUDBRACK, Josef. *Mystika: křesťanská orientace v náboženském pluralismu*. Překlad Miloš Raban. Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 150 s. ISBN 80-85527-63-4.

ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. a KLÁRA. *Františkánské prameny. I, Spisy sv. Františka a sv. Kláry*. Vyd. 1. Velehrad: Ottobře 12, 2001. 214 s. ISBN 80-86528-03-0.

ŠRANK, Jaroslav. *Individualizovaná literatúra: slovenská poézia konca 20. a začiatku 21. storočia z perspektívy nastupujúcich autorov*. Bratislava: Cathedra, 2013. 465 s. Academia; zv. 1. ISBN 978-80-89495-12-2.

ŠRANK, J.: Nemenej. Rudolf Jurolek: Smrekový les. (Konfrontácie 1). In: *Romboid* (Konfrontácie), roč. XLV, 2010, č. 5 – 6, s. 15 – 21.

TRIZNA, Peter: Peter Milčák (1966): Brum. In: Ján Gavura – Marta Součková – Richard Kitta (eds.): TOP 5: slovenská literárna a výtvarná scéna 2012 v odbornej reflexii. Prešov : FACE, 2014, s. 96 – 105.

UNDERHILL, Evelyn. *Mystika: podstata a cesta duchovného vedomí*. 1. vyd. Praha: Dybbuk, 2004. 589 s. ISBN 80-86862-03-8.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, DUŠEK, Pavel a MOTL, Jiří. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 231 s. ISBN 978-80-262-0088-8.

ŽIVNÁ, Magdaléna: *Teologie Hildegardy z Bingen*. České Budějovice, 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra Teologických věd.

Elektronické zdroje

BEIERWALTES, Werner. „Krása je záře pravdy.“ O klasických paradigmatech krásy: Plótinos – Augustin – Schelling. *Reflexe* [online]. 2019, 2019(56), 137-147 [cit. 2020-07-27]. s. 140. Dostupné z: https://www.reflexe.cz/Reflexe_56

Rudolf Jurolek - Životopis autora | Literárne informačné centrum. Literárne informačné centrum [online]. Copyright © 2003 [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <https://www.litcentrum.sk/autor/rudolf-jurolek/zivotopis-autora>

O autorovi (Sk) | Rudolf Jurolek: Básne. Úvod | *Rudolf Jurolek: Básne* [online]. [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <http://www.rudolfjurolek.wbl.sk/O-autorovi-Sk.html>

Rudolf Jurolek - Komplexná charakteristika | Literárne informačné centrum. *Literárne informačné centrum* [online]. Copyright © 2003 [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <https://www.litcentrum.sk/autor/rudolf-jurolek/komplexna-charakteristika-tvorby>